

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 17.

Onsdagen den 13 mars f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr *Persson* anmälde, att han under gårdagen ånyo infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 6 och den 9 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 84, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående de av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1939 vid dess tjugofemte sammanträde fattade beslutet, i vad propositionen avser rekommendationer angående yrkesutbildning och lärlingsväsen.

Herr talmannen meddelade, att den å föredragningslistan gjorda anteckningen därom, att hans excellens herr statsministern *Hansson* komme att vid detta sammanträde besvara herr von Helands interpellation angående extra anslag till det frivilliga skyttväsendet, berodde på ett missförstånd och att hans excellens herr statsministern nu hade för avsikt att besvara herr von Helands interpellation angående säkerställande av livsmedelsförsörjningen vid allmän mobilisering.

Ang. livsmedelsförsörjningen vid allmän mobilisering.

Ordet lämnades härefter till hans excellens herr statsministern *Hansson*, som anförde: Med första kammarens tillstånd har herr von Heland frågat mig för det första huruvida jag ansåge att tillräckliga åtgärder voro vidtagna för att säkerställa livsmedelsförsörjningen och därest så icke vore fallet, vilka åtgärder regeringen ämnade vidtaga för att säkerställa densamma, samt för det andra huruvida jag ansåge att de förslag, herr von Heland i sin interpellation framställt, kunde vara lämpliga utgångspunkter för vidare åtgärders vidtagande och om regeringen i så fall omedelbart ämnade vidtaga dylika åtgärder.

I anledning härav vill jag anföra följande.

Såsom interpellanten framhållit är vår livsmedelsförsörjning i viss mån beroende av införsel till landet av såväl jordbruks- och fiskeriprodukter som konstgödselmedel för den inhemska jordbruksproduktionens vidmakthållande. Det är emellertid att märka, att den införda kvantiteten spannmål till största delen består av foderspannmål, särskilt majs. Majsimporten motsvarar emellertid ungefär exportöverskottet av fläsk och ägg.

Vad importen av fisk och sill beträffar, sker denna huvudsakligast från Norge, varför några transportsvårigheter icke synas vara att befara. Inom livsmedelskommissionen överväges för närvarande förslag rörande anskaffning av fiskredskap för höjande av den inhemska fångsten.

Ang. livsmedelsförsörjningen vid allmän mobilisering. (Forts.)

För tillgodoseende av behovet av importerade fettämnen finnas inom landet ansevärliga reserver, medan samtidigt tillgången på kraftfoder icke inger farhågor för minskad produktion av animaliskt fett. Därtill kommer att rätt betydande mängder vegetabiliska oljor för användning inom fettindustrin i mån av behov torde kunna produceras inom landet redan från och med nästa år. Av konstgödselmedel finnes för närvarande ett stort reservlager, varjämte behovet för kommande säsong i stort sett synes kunna tillgodoses genom pågående import.

Även om införseln utifrån spelar viss roll för livsmedelsförsörjningen i vårt land, är denna ojämförligt mera beroende av det inhemska jordbrukets produktionsförmåga. Betydelsen av att denna under nu rådande förhållanden upprätthålles behöver här icke särskilt framhållas.

Bland betingelserna för en produktiv jordbruksdrift är helt naturligt tillgången på arbetskraft av avgörande betydelse. Interpellanten har också framställt vissa förslag för tillgodoseendet av jordbrukets arbetskraftsbehov. Därvid synes interpellanten i första hand vilja ifrågasätta ändringar i uppskovsförfarandet i fråga om värnpliktiga.

Uppskov från militärtjänst vid mobilisering beviljas som bekant av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap. Bedömningsgrunderna för beviljande av uppskov för personalen inom jordbruket ha av rikskommissionen utarbetats i samråd med hushållningssällskapen. Såsom sakkunnig instans har även lantbruksstyrelsen anlitats. Rikskommissionens uppskovsbeviljande verksamhet på detta område är huvudsakligen av teknisk natur, då de sakkunniga myndigheternas förslag följas i den utsträckning, kommissionen har möjlighet att bevilja uppskov. Att någon förbättring i fråga om jordbrukets tillgodoseende med arbetskraft skulle ernås genom att, såsom nu föreslagits, överlämna det tekniska handhavandet av uppskovsfrågorna till länsstyrelserna, synes icke sannolikt. En decentralisering av uppskovsarbetet strider dessutom mot den ur andra synpunkter eftersträfvade principen att för överskådlighetens och enhetlighetens skull sammanföra uppskovsfrågornas handläggning till endast en myndighet, nämligen rikskommissionen. Det torde i detta sammanhang böra erinras om att man, med hänsyn till länsstyrelsernas stora arbetsbelastning, ansett sig böra föreslå särskilda länsorgan, länsarbetsstyrelser, för handläggning av kristidens arbetsmarknadsfrågor. Man har även föreslagit, att samråd i uppskovsfrågor skulle äga rum mellan nu berörda lokala och centrala myndigheter, varigenom önskemålet om medverkan av lokal sakkunskap synes kunna tillgodoses.

Vid uppskovsärendenas handläggning har man i princip fasthållit vid att uppskov endast kunde ifrågakomma för en jämförelsevis ringa del av jordbrukets värnpliktiga. Uppskov skulle i allmänhet endast komma sådana jordbruk till godo, vilka på grund av arten och omfattningen av sin produktion vore av särskild betydelse för folkhushållningen i krig och vid vilka driftens upprätthållande skulle i särskilt hög grad försvaras genom värnpliktsinkalleser vid mobilisering. För värnpliktig personal i ledande ställning inom jordbruket ha under år 1938 beviljats omkring 600 uppskov. Ytterligare ett antal värnpliktiga vid jordbruket har efter den förstärkta försvarsberedskapens inträdande beviljats uppskov. Frågan huruvida det är möjligt att helt tillgodose behovet av arbetsledare medelst uppskovsförfarande är för närvarande föremål för utredning inom berörda statliga organ, nämligen livsmedelskommissionen och arbetsmarknadskommissionen.

Möjligheten att medgiva uppskov med värnpliktstjänstgöring vid mobilisering för ett större antal värnpliktiga vid jordbruket än nu sker måste anses relativt begränsad. Därest allmän mobilisering skulle anbefallas under en

Ang. livsmedelsförsörjningen vid allmän mobilisering. (Forts.)

död säsong för jordbruket, synes vidare effekten av att arbetskraften kvarhållas i hembygden bli ganska ringa. Att i någon väsentlig grad befria jordbrukets personal från inställelse vid mobilisering är av militära skäl uteslutet. Emellertid torde böra framhållas att, även vid en allmän mobilisering, åtskilliga kategorier värnpliktiga icke äro avsedda att utkallas i första omgången.

Givet är att meddelande av uppgifter redan i fredstid, rörande vilken personal som beräknas bli inkallad vid mobilisering, skulle kunna underlätta beräkningen av arbetskraftsbehovet på olika orter. Det är emellertid svårt att här finna en form, som skulle kunna tillfredsställa såväl militära som civila krav. Den i Kungl. Maj:ts proposition nr 63 förordade omläggningen av systemet för de värnpliktigas rullföring och redovisning m. m. torde emellertid innebära en förbättring i nu nämnda avseende, emedan det föreslagna systemet skulle medgiva utfärdande av individuella orderkort.

Frågan om uppskov för icke vapenutbildade synes icke vara av större betydelse, då behovet att för militära ändamål taga dylika värnpliktiga i anspråk anses vara begränsat till sådana, som i fred blivit uttagna till utbildning i yrkestjänst. Antalet icke vapenföra som uttagits till dylik utbildning är förhållandevis mycket ringa.

Ett viktigt led i planläggningen av arbetskraftsförsörjningen utgör inrättandet av arbetsblock. Det är här fråga om att organisera samarbetet mellan olika jordbruksenheter för att så effektivt som möjligt utnyttja kvarstannande arbetskraft vid jordbruket och där befintliga dragare, traktorer m. m. I detta planlägningsarbete skola de lokala kristidsmyndigheterna i största utsträckning samarbeta med jordbrukarnas fackliga och ekonomiska organisationer, hushållningssällskapen samt kvinno- och ungdomsorganisationerna.

Genom organiserande av arbetsblocken synes en grund ha lagts för en bättre planläggning av tillgodoseendet av jordbrukets behov av arbetskraft. Att döma av hittills lämnade uppgifter rörande organisationsarbetet har intresset för blockbildningen varit mycket stort. Utvägar synas i stor utsträckning ha funnits för att tillfälligt ersätta mobiliserad arbetskraft.

Även pågår arbete på att tillföra jordbruket erforderlig arbetskraft utifrån för den händelse allmän mobilisering blir anbefalld. Kvinnornas beredskapskommittéer på olika platser i vårt land äro sålunda verksamma för att inregistrera personer, villiga att i en brydsam belägenhet ställa sig till jordbrukets disposition. De på detta område verksamma myndigheterna ha även uppmärksamheten riktad på behovet av en centralt organiserad kvinnlig samhällstjänst.

Övrig tillgänglig reservarbetskraft utgöres av icke värnpliktig manlig personal, semesterlediga personer från städerna samt skolorn, som under ferierna torde kunna utnyttjas vid skördearbete o. dyl. I viss mån vidtagas redan nu åtgärder för att göra denna ersättningspersonal bättre rustad för uppgifterna. Sålunda har man för städernas ungdom anordnat kortare utbildningskurser i maskinmjölkning och traktorskötsel. Kurserna äro av omkring 10 dagars varaktighet, under vilken tid skolorn åtnjuter ledighet från den ordinarie undervisningen. För utökning av denna verksamhet har lantbruksstyrelsen i dagarna begärt ytterligare medel.

Vid bedömande av möjligheterna att tillföra jordbruket reservarbetskraft torde emellertid böra beaktas att behovet av sådan vid mobilisering uppstår även för andra näringar. Bristen inom jordbruket måste därför fyllas genom åtgärder, som ansluta sig till förhållandena på arbetsmarknaden i övrigt. För att följa utvecklingen på denna och föreslå erforderliga åtgärder har inrättats en särskild arbetsmarknadskommission. Förslag ha framkommit, att

Ang. livsmedelsförsörjningen vid allmän mobilisering. (Forts.)
kommissionen skulle givas befogenhet att direkt dirigera omflyttningar och utjämningar på arbetsmarknaden.

Av vad sålunda anförts torde framgå att man redan vidtagit ett flertal åtgärder för att trygga jordbrukets produktion. Olika vägar prövas för att säkerställa denna produktion vid en eventuell skärpning av det nuvarande krisläget. Därest nya uppslag framkomma, som kunna vara ägnade att stärka beredskapen på hithörande områden, torde man få förutsätta att desamma bli beaktade av vederbörande myndigheter.

Herr von Heland: Herr talman! Jag tackar värdsamt för det svar hans excellens statsministern lämnat på min interpellation och för att jag i förväg fått taga del av svaret. Även om man inom jordbrukarleden beklagar, att statsmakerna och myndigheterna först efter krigsutbrottet vidtagit åtgärder för säkerställande av den nödvändigaste jordbruksdriften under allmän mobilisering, kommer man givetvis att genom statsministerns svar se mera förhoppningsfullt än tidigare på möjligheterna att upprätthålla åtminstone den nödvändigaste jordbruksdriften.

Excellensen framhåller i interpellationssvaret den stora betydelsen av att kunna upprätthålla jordbrukets produktionsförmåga. Det synes mig dock som om statsministern i viss mån vill bortse från de stora svårigheter, som uppstå att överhuvud taget producera något till avsalu, när icke blott den manliga arbetskraften, utan även en del hästar och redskap genom mobilisering undandragas jordbruket. Det må sålunda tillåtas mig att ytterligare framföra en del synpunkter på vår försörjningsfråga vid mobilisering.

I en intressant artikel i Svenska lantarbetsgivareföreningarnas tidskrift skriver fröken Birgit Carell bland annat: »Eftersom djurskötseln vid det finska jordbruket till största delen skötes av kvinnor — till belysning härav kan nämnas att 99 % av mjölkningsarbetet utföres av kvinnlig arbetskraft — berördes djurskötseln högst obetydligt av inkallelserna. Proportionen mellan män och kvinnor, sysselsatta inom jordbruket, är ur ren krigsberedskapssynpunkt avgjort fördelaktigare i Finland än i Sverige. I det finska jordbruket arbeta ungefär 634,000 män och 473,000 kvinnor under det att de jordbruksarbetande männen i Sverige utgöra 800,000 och kvinnorna endast omkring 240,000.»

Av fröken Carells uppgifter framgår, att arbetskraftsproblemet i Finland ligger betydligt bättre till än i Sverige. Trots detta och trots den humanitära hjälp som bringas Finland ha finnarna så stora bekymmer för jordbruksdriften, att man vädjat om arbetskraft från övriga nordiska länder för att kunna klara det nödvändigaste arbetet under den kommande sommaren.

I tidskriften »Svenskt Affärsliv» redogöres för krigets inverkan på näringslivet i Finland. Man framhåller bland annat, att ingen människa kunde tänkt sig, att det någonsin skulle bli brist på fettämnen. Finland har varit en av Europas största exportörer av smör, men exporten avstannade redan före finskryska kriget. Man framhåller vidare, att den finska härledningen följer den klassiska regeln att »armén rycker fram på magen» och födan är därför riklig och god. Månadskonsumtionen av t. ex. smör har sålunda vuxit till det fyrdubbla, under det att margarinindustrien står stilla till följd av brist på råvaror. Resultatet är därför, att smör och andra animaliska fettämnen nu måste importeras.

Dessa fakta från Finland borde visa, att mina farhågor beträffande vårt lands livsmedelsförsörjning ej äro överdrivna, utan att alla åtgärder, som äro möjliga att vidtaga för säkrande av jordbruksproduktionen, även böra vidtagas.

Ang. livsmedelsförsörjningen vid allmän mobilisering. (Forts.)

Även i vårt land ha vi praktisk erfarenhet av hur det ställer sig för jordbruket vid mobilisering, nämligen på Gotland. Lantarbetsgivareföreningarnas tidskrift lämnar en intressant redogörelse för erfarenheten därifrån.

Gotland är gynnsammare ställt än fastlandet, ty på grund av att de mobiliserade äro förlagda i hemorten kan arbetskraften i viss utsträckning genom permission utnyttjas för brådskande jordbruksarbete. Trots detta har en hel del nyttiga och nödvändiga arbeten måst eftersättas. Höstplöjningen har trots att mobiliseringen kom relativt sent under hösten sålunda på många håll måst avbrytas innan den hunnit slutföras, och en del av tröskningen återstår ännu. Gödseln har i allmänhet inte kunnat köras ut, och insupptagning, reparationer, skogshuggning och andra vinterarbeten ha i stort sett fått eftersättas. Värst är det att skogshuggningen ej kommit i gång. Meningen är, att Gotland skall taga ut 118,000 kbm i år. Vid artikelns tryckning, alltså sedan halva huggningssäsongen var gången, hade avverkningen gått upp till på sin höjd några tusen kbm.

Jordbrukarna ha i stort sett fått inskränka sig till att sköta sina djur. Den arbetskraft, som stått till buds, har ej räckt till andra arbeten, trots att tillgängliga reserver uppbådats. På många gårdar har det t. o. m. varit svårt att få djuren nödtorftigt sköta. Det finns åtskilliga exempel på att mindre och medelstora gårdar blivit berövade all manlig arbetskraft.

Man har även kommit till insikt om att bildandet av arbetsblock ej löser svårigheterna. Det är klart, skriver man, att ett antal gårdar utan arbetare inte får sin arbetsfråga löst blott därför, att de tillsammans bilda ett arbetsblock. Man är också på det klara med att, när vårbruket kommer, arbetskraften som nu finnes på gårdarna ej är tillräcklig. I tidskriften framhålles vidare, att om ovan främmande arbetskraft skall bli till verklig nytta, det fordras att man i tid har ordnat med kunnig arbetsledning.

Så långt denna tidskrift, varav framgår, att vi jordbrukare hoppas på att åtminstone i någon mån få den mobiliserade arbetskraften ersatt med annan arbetskraft. Men vi hoppas också att åtminstone få någon kunnig arbetsledare kvar i arbetsblocken. Det var därför jag framförde det önskemålet, att ett större antal värnpliktiga, tillhörande grupp 4 och grupp 3, än vad nu är fallet skulle få uppskov. Det är icke en oblyg begäran för främjande av ett ensidigt jordbrukarintresse, utan en skälig begäran i hela folkets intresse, ty som jag påpekade i interpellationen, de i jordbruket sysselsatta, som nu ha uppskov, utgöra icke ens 1 % av samtliga uppskofsberättigade.

Hans excellens meddelar, att möjligheterna att tillgodose behovet av arbetsledare medelst uppskovsförfarande äro föremål för utredning. Jag kan följaktligen framföra det önskemålet, att resultatet måtte bli fördelaktigt för jordbruksnäringen.

Att samarbetet mellan rikskommissionen och hushållningssällskapen ej med hittills tillämpat system kunnat ge önskvärt resultat i de viktiga uppskofsärendena torde exempelvis framgå av vad Södermanlands läns hushållningssällskap skriver i den enda skrivelse, som under förra året växlats med rikskommissionen i ärendet. Sällskapet lämnar förteckning över gårdarnas storleksordning och framhåller sedan:

»Huruvida uppskov med inställelse är behöfligt för de olika gårdarna torde bli beroende på flera omständigheter såsom

1. om ägaren är reservbefäl eller själv värnpliktig mobiliseringsskyldig;
2. om ägaren är kvinna och sköter gården;
3. graden av gårdens mekanisering;
4. om å gården bedrives en mera omfattande försöksverksamhet, gårdens kreatursbesättning är av den betydelse för aveln, att förvaltningsutskottet

Ang. livsmedelsförsörjningen vid allmän mobilisering. (Forts.)
tidigare föreslagit, att besättningen i händelse utbruten smittsam mul- och klövsjuka skulle nedslaktas. Anteckning härom har gjorts å omskrivna förteckning.

Vad beträffar övriga angivna omständigheter har det icke varit möjligt att på den tid, som stått till förfogande, verkställa erforderlig utredning. Rent allmänt kan endast sägas, att ju större gården är, ju längre dess mekanisering gått eller ju intensivare avelsarbetet eller försöksverksamheten är, desto större är behovet av att kunna vid gården behålla en eller flera vana driftsledare, resp. maskin- och kreatursskötare.»

Resultatet av samarbetet är också, att rikskommissionen vid beviljandet av de fåtaliga uppskov, som tilldelats jordbruket, rättat sig efter gårdarnas storlek. Hur denna enkla princip verkar, kan jag belysa genom ett par exempel.

Jag har själv en gård på 160 tunnland åker, med en av landets bästa avelsbesättningar och med 600 tunnland skog för vedhuggning. På gården får jag vid mobilisering kvar en man och har blivit nekad uppskov för rättaren, som dock är icke vapenför.

En jordägare i en grannsocken har meddelat mig, att han vid mobilisering får behålla cirka halva manliga arbetsstyrkan på grund av åldersfördelning, men att han på grund av att han har en av de största gårdarna i länet dessutom fått uppskov för tre man genom rikskommissionen. Ätminstone vi jordbrukare önska ett bättre samarbete mellan sakkunskapen och den verkställande myndigheten.

Det arbete, som under de senaste veckorna presterats för att skaffa ny arbetskraft åt jordbruket vid mobilisering, har dock verkat hoppingsivande.

Statsministern har vidare med sitt svar visat, att min uppfattning var riktig, att åtskilliga kategorier värnpliktiga icke äro avsedda att utkallas i första omgången. Det vore av stort värde, om, i enlighet med hans excellens' förmodan, omläggningen av rullföringssystemet kunde medföra, att de värnpliktiga finge reda på, vilken personal som beräknas bli inkallad vid mobilisering.

Det är i högsta grad missvisande, när rikskommissionen avslår uppskovsansökningar för icke vapenföra.

Då excellensen i sitt svar meddelar, att endast de icke vapenutbildade, som i fred blivit uttagna till utbildning i yrkestjänst, kunna räkna med att bli inkallade vid mobilisering, så vore det värdefullt för planläggning av arbetet inom näringarna, om man, enligt mitt förslag, kungjorde, att de icke vapenutbildade, som ej uttagits till yrkestjänst, ej avsågos inkallade förrän i ett senare skede efter mobilisering. Jag hoppas, att de värnpliktiga efter denna debatt få klarhet däri genom tidningspressen.

Herr talman! Inom vårt land pågår för närvarande en enastående upp- rustning, vars omfattning man kan föreställa sig, om man beräknar, att summan av under detta budgetår anvisade medel för försvaret kommer att röra sig omkring 1,500 miljoner kronor.

Vårt land måste alltså även för en stormakt räknas som en betydande maktfaktor.

Jag har med min interpellation önskat påkalla uppmärksamheten för livsmedelsförsörjningens stora betydelse ur försvarssynpunkt. Det är ett hela folkets intresse, att jordbruksproduktionen kan upprätthållas.

På grund av relativt låga produktpriser och svårigheter att få arbetskraft synes redan en produktionsminskning påbörjad inom jordbruket. Med hänsyn till handelsmöjligheterna på världsmarknaden torde en viss nedskärning av denna produktion ur jordbrukarsynpunkt vara ändamålsenlig. Må tillräckligt

Ang. livsmedelsförsörjningen vid allmän mobilisering. (Forts.)
antal frivilliga krafter dock medverka till att produktionen ej katastrofartat nedgår efter en mobilisering.

Jag ber vidare vördsamt hans excellens statsministern att även i fortsättningen med intresse följa denna frågas utveckling.

Herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet Eriksson, som enligt vad å föredragningslistan angivits komme att vid detta sammanträde besvara herr Mannerskantz interpellation angående åtgärder för ökning av vedproduktionen, erhöll ordet och yttrade:

Ang. åtgärder för ökning av vedproduktionen.

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har dess ledamot herr Mannerskantz till chefen för jordbruksdepartementet framställt följande frågor:

1. Kan man räkna med att från regeringens sida vidtagas sådana åtgärder eller göras sådana uttalanden, att frågan om priset på brännved icke längre kommer att utgöra ett hämmande moment för vedproduktionen?

2. Om eventuella åtgärder planläggas för tvångsåtgärder gentemot landets skogsägare i och för ökad vedproduktion, är regeringen villig att inhämta riksdagens mening om dessa förslag, innan de bringas i verkställighet?

Då spörsmålet hör till folkhushållningsdepartementets ämbetsområde har interpellationen överlämnats till mig för besvarande. I anledning härav vill jag anföra följande.

Den 29 november 1939 godkände riksdagen de riktlinjer för vedproduktionen, som framlagts i en den 14 oktober 1939 dagtecknad proposition. Med stöd härav utfärdade Kungl. Maj:t den 8 december 1939 kungörelse med vissa bestämmelser till främjande av vedproduktionen samt fastställde samma dag garantipris för ved sålunda att detta för pannved skulle utgöra 5 kronor 50 öre, för prima barrved 6 kronor och för prima björkved 7 kronor 50 öre, allt per kubikmeter löst mått.

Genom beslut den 2 februari i år har Kungl. Maj:t emellertid, med bibehållande av de anförda priserna såsom minimipriser, infört en högre övre gräns för de priser, som få tillämpas. Sålunda har fastställts ett garantipris av lägst 5 kronor 50 öre och högst 7 kronor för pannved, lägst 6 kronor och högst 7 kronor 50 öre för prima barrved samt lägst 7 kronor 50 öre och högst 9 kronor för prima björkved, allt per kubikmeter löst mått. Det ankommer på statens vednämnd att fastställa garantiområdena och för dessa områden bestämma garantipriserna inom de angivna gränserna. Den maximikvantitet ved, för vilken garanti sammanlagt må meddelas, har samtidigt fastställts till sexton miljoner kubikmeter löst mått.

Jämsides med att sålunda garantipriser fastställts som skydd för skogsägarna mot eventuellt kommande prisfall har staten utövat en viss kontroll å prisbildningen i fria marknaden. Enligt kungörelse den 22 september 1939 skall avtal om överlåtelse av vedbränsle senast två dagar efter avtalets träffande av den som verkställt överlåtelsen anmälas till vederbörande vedkontor, som, därest avtalet finnes vara av beskaffenhet att genom detsamma tillgodoseendet av behovet av vedbränsle eller träkol försvåras, har att därom underätta vednämnden. I anslutning till dessa bestämmelser har vednämnden, efter samråd med prissakkunniga, meddelat vissa riktpriiser till ledning för vedkontorens ifrågavarande verksamhet.

I sin prisövervakande verksamhet ha vedkontoren sökt att tillämpa ett så smidigt förfaringssätt som möjligt. Man har sålunda tagit hänsyn till konsumtionsortens storlek, avstånd mellan produktionsplats och konsumtionsort m. fl. omständigheter, som normalt påverka vedpriserna. Mindre avvikelser

Ang. åtgärder för ökning av vedproduktionen. (Forts.)

uppåt från vad sålunda ansetts rimligt ha icke föranlett åtgärd, medan man vid större avvikelser i allmänhet sökt åstadkomma rättelse genom personlig hänvändelse.

Vednämndens första prisdirektiv utfärdades den 25 november 1939. På grund av den ökade efterfrågan på torr ved, som gjort sig gällande till följd av den stränga vintern i förening med den begränsade tillgången på koks och kol, har vednämnden efter samråd med prissakkunniga den 31 januari 1940 vidtagit justeringar uppåt av de äldre priserna. Såsom exempel kunna nämnas följande riktpriiser.

	Stockholms län	Malmöhus län	Kopparbergs län
Pannved vid bilväg.....	7: 50	7: —	7: —
lev. i tätort.....	10: ——10: 50	9: ——9: 50	8: 50—9: —

Dessa priser innebära en avsevärd förhöjning i jämförelse med de priser, som gällde före krisens inträde. Anledning ifrågasätta att priserna å brännved för närvarande utgöra ett hämmande moment för vedproduktionen anser jag icke föreligga.

Beträffande avverkningarnas bedrivande kan jag meddela, att enligt uppgifter som inkommit till vednämnden beräknades vid månadsskiftet januari—februari den nyhuggna kastveden i genomsnitt för hela riket uppgå till något över 20 % av den kvantitet, för vilken statsgaranti enligt vednämndens beräkningar borde meddelas. Inom detta medeltal förelågo emellertid mycket stora växlingar. Högst låg Jämtlands län med omkring 47 %. Skåne uppvisade omkring 42 %. Det lägsta talet visade Gotland med endast något över 2 %. För månadsskiftet februari—mars föreligga ännu inte fullständiga siffror. De tillgängliga uppgifterna, som endast äro preliminära, förete på sina håll ganska betydande öknings av avverkningen. Skåne är nu uppe i 57 % av garantikvantiteten, Stockholms län har ökat från 33 till 51 %. Gotland uppvisar alltså en mycket låg siffra, nämligen endast 5 %.

De hittills vidtagna åtgärderna för tryggnad av vår vedförsörjning bygga på frivillig medverkan från skogsägarnas sida. Med hänsyn till vad som hittills är känt rörande vedavverkningarnas storlek är det dock icke uteslutet, att det kan visa sig nödvändigt att vidtaga åtgärder av tvångskaraktär för att tillgodose det oundgängliga vedbehovet för nästa bränslesäsong.

Statens vednämnd har med anledning härav hemställt om vidtagande av ytterligare åtgärder beträffande vedanskaffningen. Dessa åtgärder skulle enligt nämndens förslag i första hand bygga på att en innehavare av skogsfastighet förbunde sig att enligt garantianmälan anskaffa av vederbörande vedkontor för fastigheten i fråga fastställd vedkvantitet. Vid kvantitetens fastställande skulle skogsvårdssynpunkter så långt möjligt beaktas. Därest dylik förbindelse icke avgäves eller avverkning eljest icke komme till stånd återstode som en sista utväg att staten avverkade veden i egen regi.

Efter det yttranden avgivits över vednämndens förslag av domänstyrelsen, industrikommissionen och centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, har förslag till lag i ämnet utarbetats. Proposition i frågan avlämnades i måndags.

Herr Mannerskantz: Jag ber att få tacka herr statsrådet för det utförliga svar jag fått och för att jag fått taga del av detta redan under gårdagen. Det är ganska länge sedan jag framställde denna interpellation, och de saker som då voro aktuella äro ju inte fullt så relevanta i dag efter de ändringar i läget, som numera inträtt. Jag skulle emellertid vilja i någon motsats till vad herr statsrådet här nämnt påpeka, att prisfrågan nog under hela höstens lopp och

Ang. åtgärder för ökning av vedproduktionen. (Forts.)

kanske en god del av vintern mycket påverkat vedhuggningarna. Det var ju, som vi minnas, i höstas så, att vad man mest hörde talas om var maximiprislagen och normalprislagen. Sedan kom det ut en kungörelse angående riktpriiser. Allt sådant uppfattades bland skogsägarna som om statsmakternas huvudsakliga intresse skulle inriktas på att priserna skulle hållas nere. Nu är det ju så, att vedpriserna under en rätt lång följd av år varit låga. De ha under de senare åren varit så nedpressade, att huggningen har avtagit, och om normala förhållanden pågått, hade nog ett bättre prisläge inträtt av sig självt på grund av minskad tillgång. Det är nu vedpriserna till skogsägarna, som jag närmast syftar på; det förekommer på sina håll för stora marginaler mellan de pris, skogsägarna få, och dem som till slut få betalas i vedkällarna. Skogsägarnas vedpriser ligga faktiskt ännu i denna stund knappast högre, i många fall till och med lägre, än de normala priserna under hela 1920-talet, då man ansåg 11—12 kronor vid järnvägsstation eller kajplats för prima björkved vara normalt pris, vilket höll sig stabilt i många år. I min landsända har man ännu icke kommit upp till det priset, och då är ändå att märka, att avverkningskostnaderna äro betydligt högre nu än på 1920-talet på grund av att dels huggarelöner äro åtminstone 50 procent högre än då och dels avlöningen till de arbetare som sköta utdrivningen också är högre, liksom övriga omkostnader, så att det egentligen skulle vara motiverat med ett högre pris än det som rådde under 1920-talet.

För min del anser jag, att statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet är i det närmaste oskyldig till dessa förhållanden, ty saken har ju inte kommit under statsrådets domvärjo under den tid, då jag anser att skadan grundlades, men om man går på djupet med frågan, måste man nog säga, att om svenska folket får en viss brist på brännved under nästa bränslesäsong, har statsrådet och chefen för finansdepartementet en ganska stor skuld i detta, ty det var nog på grund av det allmänna talandet om att priserna skulle hållas nere, som den bästa vedhuggningssäsongen gick förbi utan att bli tillräckligt utnyttjad.

Det är emellertid en annan synpunkt här, som jag inte tror att jag har sett beaktad någonstades — det är ju möjligt, att det står någonting därom i den nya propositionen, som jag inte hunnit finläsa i varje detalj — och det är, att då det nu kräves så stora uttag av brännved mot vad som varit vanligt, är det nog svårt att få ut den mängden uteslutande av de delar av träden som bruka användas till ved och av så dåliga träd, att de lämpa sig endast till bränsle. Jag skulle förmoda, att om man avstår från att taga en del av det virke, som normalt skulle gå till andra sortiment, blir det rent tekniskt och biologiskt svårt att få ihop de ökade kvantiteterna. Detta gör också, att priset på brännved måste komma något så när i relation till priset på någorlunda jämförliga virkessortiment. Med ledning av de nu rådande priserna på några sådana sortiment och med hänsyn till produktionskostnaden för dessa och för brännved fritt bilväg har jag räknat ut, vilka pris brännveden och då närmast pannved eller prima barrved skulle betinga för att kunna konkurrera med dessa sortiment.

Om man jämför med massaveden, vars pris jag beräknat till 12 kr. per kubikmeter, borde pannveden kosta 9 kr. 95 öre eller så gott som 10 kronor för att kunna konkurrera med det sortimentet. Om den skall kunna bli likvärdig med props, som jag beräknat till 11 kr. 50 öre, det pris som skogsägareföreningarna i södra Sverige betala för dagen, skulle den betalas med 8 kr. 80 öre. För att bli likställd med barrtimmer till ett pris av 60 öre för kubikfot skulle veden kosta 11 kr. 28 öre för kubikmeter. I Småland förekommer det en massa småindustrier, som köpa kubb — både barr och löv — till ett pris av för da-

Ang. åtgärder för ökning av vedproduktionen. (Forts.)
gen t. ex. 45 öre kubikfoten och med mycket små fordringar på frihet från röta, kvistar och sådant. För att kunna konkurrera med sådan kubb skulle veden betalas med 9 kr. 20 öre, och det är rent pannvedssortiment, som går till denna kubb. Skulle man hugga upp lövtimmer å 70 öre kubikfoten till prima ved, skulle man behöva hava 13 kr. 8 öre för veden. Jag menar alltså, att man ålägger skogsägarna att aptera virket till sämre utbyte i penningar räknat för att man skall kunna fylla det stora behovet. För att få ut tillräckligt mycket ved måste man nämligen tillgripa mycket virke som annars skulle gå till andra sortiment.

Jag skulle tro, att denna fråga om bränsleförsörjningen hade lösts bättre, i varje fall i höstas, om man egentligen inte gjort någonting annat än uppmuntrat till vedhuggning och påpekat att det komme att behövas mera ved och dessutom på ett effektivare sätt hjälpt till att lösa problemet om arbetskraften. På vissa håll i landet har arbetslöshetspolitiken — särskilt den kommunala men även den statliga — varit en viss hämsko, när det gällt att få folk ut att hugga i skogarna.

Jag vill också erinra om att under hösten 1938 förelåg ett förslag från skogsägareföreningarnas riksorganisation med anhållan om hjälp för finansiering av ett beredskapslager på åtskilliga miljoner kubikmeter, som då skulle köpas upp av skogsägareföreningarna. Om det behövde ligga länge, skulle det förnyas genom föreningarnas försorg, så att beredskapslagret skulle säljas och man skulle köpa upp motsvarande mängder igen. Jag är ganska säker på att om sådana lager kommit till stånd, skulle de ha varit mycket bra att ha nu. Veden hade varit torr, den hade funnits i stora kvantiteter, och den hade också varit billig, ty då hade man köpt den till de priser som rådde på den tiden med dess lägre omkostnader och större tillgång.

Det är som om allting här i Sverige just nu bara går ut på att bota det som behöver botas på grund av att man inte passat på i tid. Nu anser man sig behöva gripa till en tvångslag, och den lagen är det kanske inte nu rätta ögonblicket att kommentera, ehuru det kunde ske i form av en remissdebatt, när lagförslaget om en stund skall remitteras till utskottet. Jag vill endast säga, att jag har vissa tvivelsmål, huruvida den ved, som kommer att avverkas genom det allmännas försorg för de skogsägare, som antingen inte vilja avverka eller inte kunna skaffa arbetskraft till det, kommer att bli billigare än den ved som skulle framställas vid en i hög grad fri prisbildning. Erfarenheterna från den s. k. B. K. under förra kriget tala ju absolut ett motsatt språk. Så fort B. K. snuddade vid en vedpinne, blev den ju dyrare än någon skogsägare hade mage att begära. Arbetskraft blir ju heller inte lättare att anskaffa på grund av vedhuggningslagen. Jag undrar, om man inte borde fundera mycket noga, innan man går in för dessa tvångsmetoder. Jag skulle tro, att en prisbildning, som vore i så hög grad som möjligt fri, och ett bestämt uttalande därom från auktoritativt håll skulle göra, att den mycket lämpliga vedhuggningstid som är kvar skulle bli utnyttjad lika mycket som med den här berämnade lagens hjälp. Detta är åtminstone min tro och uppfattning, och jag känner så många skogsägare, att jag tror jag har rätt stor möjlighet att bedöma den saken, åtminstone lika stor som några som mest sitta i Stockholm och bara träffa andra sorters människor.

Den statistik över den hittills verkställda huggningen, som statsrådet här lämnade, tyckte jag inte var så skrämmande, ty förhållandet är, att det huggs en del ved tidigare på hösten, när saven börjar släppa något så när och innan det är tid att hugga timmer. När man sedan börjar med timret, huggs det inte så mycket ved, men när huggningen av timmer, massaved och sådant är färdig, då tar man hand om toppskatarna och sådana träd, som inte duga till tim-

Ang. åtgärder för ökning av vedproduktionen. (Forts.)

mer eller massaved, och röjer upp i hygget. Detta gör man inte förr än just på eftervintern och våren. Jag tycker därför, att de siffror som lämnades peka på att det inte skulle bli så dåligt resultat som man måhända trott. En stor mängd ved har nog också huggits, som aldrig kommer med i statistiken. Jag menar alltså, att denna statistik och vetenskapen om hur den tillkommer också talar för att man inte skulle behöva ta till så våldsamma medel som tvångslagstiftning förr än man försökt på andra sätt genom att klarlägga att priserna icke komma att bli för låga och genom att hjälpa till att skaffa arbetskraft på ett effektivare sätt än hittills gjorts.

Herr talman, jag tror att jag härmed har klarlagt orsakerna till att jag framställt frågorna. Jag har också i viss mån haft till avsikt att framlägga några synpunkter, som kunna vara viktiga att observera vid frågans vidare behandling.

Herr von Heland: Herr talman! Jag instämmer i det väsentliga i herr Mannerskantz' anförande men önskar därutöver tillägga ett par synpunkter.

Då man diskuterar vedfrågan, måste man väl även erinra sig läget före krisen. Statsmakten och kommunala myndigheter hade då sedan flera år insett betydelsen av att gallringsved och avfallsvirke tillgodogjordes och därför anbefallt företrädere för eldning med ved. Emellertid utgingo de upphandlande myndigheterna från att någon fördyring av eldningen ej fick äga rum, varför man stipulerade, att priset icke fick överstiga priset på samma värmevärde i kol och koks. Med andra ord skulle, eftersom värmevärdet hos ett ton kol motsvarar värmevärdet i 6—7 kubikmeter pannved, prisen på dessa kvantiteter vara lika. Detta medförde, att priset på pannved före krisen knappast kunde mer än täcka arbetskostnaden för att hugga och forsla fram veden, och skogsarbetarna ansågo sig ändå ha oskäligt lågt betalt för sitt arbete. Något intresse för pannvedsproduktion kunde självfallet härigenom icke skapas vare sig hos skogsägarna eller hos skogsarbetarna, och resultatet blev också, att endast det virke höggs upp till ved, som inte kunde användas på annat sätt. På många håll, där man redan hade ändrat om till vedeldning, har man därför under senare tiden fått återgå till eldning med kol och koks, åtminstone vet jag många sådana fall i Mellansverige.

Det gäller alltså att hålla i minnet, att före krisen var det lätt att få kol och koks till låga priser men på grund av för låga priser svårare att få ved.

Redan urtima riksdagen gick ju i författning om att förbilliga kol- och kokspriset genom subvention. Jordbrukarna måste väl då med rätt tycka, att det absolut icke kan föreligga något skäl att frångå principen om att betala lika mycket för samma värmevärde i ved som i kol eller koks. När man känner till underbetalningen av veden före krisen, borde statsmakterna förstå skogsägarnas reaktion mot den förra vednämndens, vedkontorets och prissakkunnigas försök att förhindra prisstegringar på veden. Man har underlåtit att stimulera till vedhuggning, och skogsägarna ha använt den tillgängliga arbetskraften just som herr Mannerskantz anförde till huggning av bättre betalda sortiment. Det kan väl inte vara lämpligt, att man ordnar för export av bättre betald massaved och props och sedan ur bränsleförsörjningens synpunkt stoppar exporten och använder dessa framskaffade dyrare sortiment till bränsle.

Det har även under denna vintersäsong funnits många vägarbetare och andra grovarbetare som lämpligen kunde ha sysselsatts i skogarna, men dessa arbetare fordra för detta minst samma dagsinkomst som i sitt ordinarie arbete. Vill man ha fram stora kvantiteter ved, så torde man därför vara tvungen att betala ett pris, som lockar skogsägarna att öka huggningen av detta

Ang. åtgärder för ökning av vedproduktionen. (Forts.)

sortiment, och man måste betala dessa arbetare ett pris som är jämförbart med vad de förtjäna, om de ha annat grovarbete. Nu är huggningssäsongen snart slut, och man dröjde för länge med att förbättra garantipriset. Allmänheten kan därför enligt mitt förmenande riskera att få fortsätta att frysa under nästa vinter, även om nu för export huggen dyrbarare props och massaved kvarhålls för bränslekonsumtion. Men även om en ökad import av kol klarar situationen i framtiden, vore det enligt min åsikt välbetänkt, att om kriget fortsätter nästa höst i god tid till gagn för den frysande allmänheten ytterligare höja garantipriset för vedbränsle och att enligt den motion, som väcktes av bondeförbundet vid urtima riksdagen, anordna statliga lagerinköp. För närvarande skulle jag vilja säga, att garantipriset borde höjas till 8 eller 9 kronor per kubikmeter fritt bilväg, av vilket belopp skogsägarna skulle tillerkännas 2.50—3 kronor och skogskörarna sin del. Ett dylikt pris kunde väl inte betecknas som oskäligt för konsumenterna, ty priset på ved skulle ju därmed endast bli jämställt med nuvarande pris på kol och koks, och det kan inte vara klokt av konsumenterna att alltid säga, att just det som kommer från landsbygden inte får stiga i pris. När det inte är fråga om några oskäliga priser och när man vet vilka enorma priser som betalats de sista tiderna för att få ved, kan man väl inte säga att det vore för mycket, om jordbrukarna garanterades ett pris av 8 eller 9 kronor.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 101, angående statsförvärv av Göteborg—Borås med flera järnvägar; nr 102, angående anslag till vägskatteutjämningsbidrag m. m.; och nr 103, angående utvidgning av Svea trängkärs kasernområde.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 104, med förslag till lag om ändrad lydelse av 39 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes;

nr 105, med förslag till förordning om ersättning av statsmedel i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsåtgärd, m. m.;

nr 106, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 och 29 §§ lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt; samt

nr 107, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap, m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 110, angående anslag till värme- och ventilationsanläggningar i operabyggnaden m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 114, angående kungörelse om hänförande av vissa automobiler till fordonstypen motorredskap m. m.

Föredrogos Kungl. Maj:ts proposition nr 115, med förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick anvisande av anslag till statens biltrafiknämnd, till statsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 116, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 117, angående ytterligare anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 119, angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och nr 120, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 122, angående anslag till anordnande av skyddsrum m. m. vid beskicknings- och konsulatfastigheter; nr 123, angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv; nr 124, angående lönetursrätt för vissa ordinarie tjänstemän hos pensionsstyrelsen; och nr 125, angående försäljning av viss kronan tillhörig mark i Luleå, m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 126, angående försäljning av vissa allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 127, med förslag till manskapsavlöningsreglemente m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 128, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar; och nr 129, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 130, angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 131, angående det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos hos nötkreatur;

nr 132, angående stödjande av odlingen av vissa kulturväxter m. m.; och

nr 133, angående räntan å ogulden köpeskilling för viss kronoegendom samt om betalningsanstånd för köpare av sådan egendom.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 134, angående ersättning av statsmedel för taxeringsarbete i Stockholms stad för tiden 1 oktober 1940—30 september 1941; och

nr 135, med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 136, angående rätt för professorn S. B. Liljegren att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

nr 137, angående utbyte av viss statens anstalt för sinnesslöa flickor tillhörig mark.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 138, angående överenskommelse med lotsverkets enskilda pensionskassa om övertagande av viss del av kassans rörelse, m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 139, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 140, angående hyresbidrag och provisorisk avlöningsförstärkning under budgetåret 1939/40 till flaggkorpraler i flottans reserv vid militär tjänstgöring i anledning av anbefalld förstärkt försvarsberedskap eller partiell mobilisering m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 141, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1941 i anledning av folkräkningen den 31 december 1940.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 142, med förslag till stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 143, angående försäljning av viss kronan tillfallen fast egendom;

nr 144, med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) m. m.; och

nr 145, angående anslag till statens krisrevision för budgetåret 1940/41.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 146, angående ytterligare förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 147, angående anslag till kostnader för dyrortsgruppering för budgetåret 1940/41.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 148, med förslag till förordning om utrymningshjälp, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 149, angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska medikokirurgiska institutet; och nr 150, angående anslag till Häradsrätterna: Avlöningar, m. m.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 152, med förslag till ändrad lydelse av §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt av § 42 mom. 2 och § 68 riksdagsordningen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 153, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.; nr 154, angående anslag till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.; nr 155, angående vissa anslag till folkskoleväsendet m. m.; nr 156, angående ersättning åt sakkunniga i akademiska befordringsärenden; nr 157, angående expeditionsvakten i finansdepartementet K. E. Axelssons lönetursrätt; nr 158, angående anvisande av anslag till statens utrymningskommission m. m.; nr 159, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1940/41; nr 160, angående anslag till biblioteks- och föreläsningsverksamhet inom försvarsväsendet; nr 161, angående räntan för egnahemslån vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk; nr 162, angående statsförvärv av Falkenbergs järnväg; nr 163, angående statsförvärv av Kalmar—Berga, Östra Smålands och Mönsterås järnvägar; nr 164, angående införlivande med statens järnvägar av de till de statliga järnvägsbolagen hörande järnvägarna samt Skåne—Smålands järnväg; nr 165, angående anvisande av vissa anslag till det civila luftskyddet; nr 166, angående anslag till anordnande av nya lokaler åt yrkesskolan vid vanförestalten i Hälsingborg; nr 168, angående lån av statsmedel åt stiftelsen Godtemplarordens vårdhem för alkoholister för utförande av byggnadsarbeten m. m. vid erkända alkoholistanstalten Dagöholm; nr 169, angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 av vissa ytterligare anslagsmedel; samt nr 170, med förslag till stat för försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1940/41.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 171, med förslag till lag om skyldighet att avverka ved till avsalu, m. m.

Propositionen hänvisades, såvitt angick förslaget till lag med visst tillägg till lagen den 28 september 1928 (nr 377) om skogsaccis, till bevillningsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 172, angående anslag till beredskapskurser i mjölkning m. m.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med stöd av § 55 riksdagsordningen får jag hemställa, att kammaren med hänsyn till infallande helg måtte medgiva, att beträffande samtliga sistlidna måndag avlämnade kungl. propositioner, nämligen 101—107, 110, 114—117, 119, 120, 122—150, 152—166 och 168—172, motionstiden må utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande val av vägstämмоombud, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om gemensam valdag för andrakammarval och landstingsmannaval.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till gemensam valdag.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft de inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motionerna nr 53 i första kammaren av herr *Sam Larsson* m. fl. och nr 97 i andra kammaren av herr *Österström* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande sättet för ett sammanförande av valen till riksdagens andra kammare och valen till landstingen till gemensam valdag samt framläggande av förslag härom till 1941 års riksdag.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Söderkvist*, *Albertsson* och *Annér*, vilka på anförda skäl yrkat, att riksdagen skulle bifalla motionerna nr 53 i första och 97 i andra kammaren.

Herr **Albertsson**: Herr talman! I full vetskap om det lönlösa i att uppta tiden med att försöka påverka kammaren till att godkänna det i motionen framställda förslaget, sedan utskottet med så stor majoritet avstyrkt detsamma, ber jag, herr talman, endast i all korthet att i egenskap av motionär få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr **Karlsson, Oscar Gottfrid**: Herr talman! Då den ärade talesmannen för reservanternas inte ville ta kammarens tid i anspråk med att närmare motivera reservanternas ståndpunkt, skall jag inte heller uppta någon tid med att motivera utskottets ståndpunktstagande. Jag ber endast att med hänvisning till utskottets motivering få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr **Larsson, Sam**: Herr talman! Då jag är en av motionärerna i denna fråga, anhåller jag att bara i korthet få säga, att såsom läget nu är, anser jag inte heller någon diskussion i frågan vara värd den möda det åstadkommer. Å andra sidan vill jag framhålla, att det som utskottet anfört inte har verkat övertygande, men gentemot den makt, som ligger bakom ett så gott som enhälligt utskott, stå ju några isolerade motionärer så maktlösa, att det inte

Om gemensam valdag för andrakammarval och landstingsmannaval. (Forts.)
tjänar något till att ta upp en diskussion. Därför skall jag, herr talman, inte göra något yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, angående Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm, m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner om lagstiftning rörande rätt för kommun att anslå medel till luftvärn och luftskydd.

Efter överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och första lagutskottet hade till behandling av sammansatt konstitutions- och första lagutskott överlämnats dels den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen II: 8 av herr *Aqvist*, dels ock de till lagutskott hänvisade, första lagutskottet tilldelade motionerna I: 55 av herr *Fredrik Ström*, I: 115 av herr *Herlitz* m. fl. och II: 158 av herr *Janson* i Frändesta m. fl.

I motionen II: 8 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i gällande kommunalförfattningar eller provisoriskt tillägg till desamma eller speciell lagstiftning, som möjliggjorde för kommun att bidraga till eller i sin helhet anslå medel till lokala luftskyddsåtgärder och lokalt luftvärn utan att den kommunala kompetensen därmed överskredes.

I motionen I: 55 hade hemställts, att riksdagen ville gå i författning om sådan lagstiftning, att kommun icke skulle vara förhindrad anvisa medel till luftvärn.

I motionerna I: 115 och II: 158, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del antaga stadganden om rätt för kommunerna att anslå medel till luftvärn och luftskydd.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A) att riksdagen med anledning av förevarande motioner, I: 55 och 115 samt II: 8 och 158, måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g **om rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m.**

Häri genom förordnas som följer:

Vill kommun anslå medel att som gåva överlämnas till statsverket för anordnande av luftvärn för kommunen eller ställa egendom tillhörande kommunen till förfogande för sådant ändamål, äger kommunen, utan hinder av vad i lag finnes stadgat om kommuns beslutanderätt, bestämma därom i den ordning, som eljest stadgas för kommunala beslut; för beviljande av anslag er-

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m.

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)
fordras dock städse två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster, och skall beslut därom för att vinna bindande kraft underställas Konungens prövning och fastställelse.

Vad sålunda är föreskrivet angående kommun skall äga motsvarande tillämpning å landsting.

Denna lag träder omedelbart i kraft och gäller till och med den 31 mars 1942;

B) att de i ärendet väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Lindqvist* och *Hedlund* i Östersund av angivna orsaker hemställt, att de förevarande motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Här har ett sammansatt utskott gått fram med ett yrkande, att kommunerna skulle erhålla rätt att anslå medel till försvarsändamål. I syfte att bereda väg för denna åsikt har utskottet undersökt huru riksdagen tidigare har ställt sig till sådana förslag. Närmast har då utskottet åberopat vad luftförsvarsutredningen på sin tid anförde i denna fråga.

Nu kan man ju undra hur det kommer sig, att luftförsvarsutredningen samsats sig med en sådan fråga. Jag vill strax förklara det. I alla tider — man kan åtminstone säga under en överskådlig tid — har det funnits någon eller några, som ha haft den drömmen, att kommunerna också skulle ha sin försvarsbudget och alltså besluta i försvarsärenden, precis som riksdagen gör. Det är klart, att den frågan sökte sig fram till en sådan utredning som luftförsvarsutredningen. Den gav anledning till livliga debatter, och som framgår av utlåtandet har luftförsvarsutredningen också givit ett ganska uttömmande svar, som går ut på att staten bör omhänderha försvaret, anslå medel därtill och i sådant syfte beskatta medborgarna, men kommunerna, som ha en hel del andra uppgifter, böra inte syssla därmed. Man har också ansett, att det i vissa kommunala förhållanden skulle bringa oreda, vilket man helst velat undgå. Efter dessa långa debatter i luftförsvarsutredningen, som jag hade tillfälle deltaga i, var man på både vänster- och högerhåll enig om att det vore olämpligt att överföra denna fråga till det kommunala området.

Sedan har det sammansatta utskottet undersökt vad luftskyddsutredningen yttrat i saken. Eftersom jag hade tillfälle att deltaga även i denna utredning, kan jag ju nämna, att luftskyddsutredningen, som framlade sitt förslag i december 1936, kom ungefär till samma resultat som luftförsvarsutredningen. Dock tänkte man sig i det fallet, att vissa kommunala organisationer vore behöfliga för att man skulle kunna åstadkomma ett effektivt luftskydd. Vi veta ju alla — även om vi inte ha upplevt det — hur ett anfall från luften verkar. Vi veta, att om ett samhälle angripes uppifrån, åstadkommas vissa skador; hus störta samman och människor såras, om de inte rent av bli dödade. Givet är, att luftskyddet därvid behöver en organisation nere på marken, som tar hand om allt detta, d. v. s. renhållningsverket får rensa gatorna, och sjukhusen få ta vård om de sårade, ty man kan ju inte begära, att staten speciellt för detta ändamål skall anlägga sjukhus och renhållningsverk i kommunerna. Detta arbete måste alltså ombesörjas av de kommunala myndigheterna och förvaltningarna, som på så sätt få försöka neutralisera de olägenheter,

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)
som kunna uppstå genom ett anfall från luften. Vidare kan det ju inte vara riktigt, att staten i en kommun skaffar sig en särskild brandkår, som kunde bedriva släckningsarbete efter ett dylikt anfall.

Allt detta har gjort, att man i den av mig nyss omnämnda utredningen ansett, att dessa angelägenheter böra omhänderhas av kommunerna själva. Man resonerade som så, att det i alla händelser innebure en ökad utgift för kommunerna, ifall de skulle betala den utvidgning av dessa verk och institutioner, som vore behöflig med hänsyn till luftskyddet. Man gjorde från något håll till och med gällande, att eftersom det var staten, som vore i krig med fienden, så skulle staten också bestrida de merkostnader, som orsakades av ett dylikt anfall från luften. Som alla veta har ju emellertid icke något beslut i den riktningen kommit till stånd, utan kommunerna ha lojalt inriktat sig på att bedriva denna verksamhet, vilken, som jag sade, avser att neutralisera de olägenheter, som uppstå, varjämte de — ehuru inte i samma utsträckning — förklarar sig villiga att åtminstone en tid framåt anordna erforderliga skyddsrum.

Den luftskyddsverksamhet, som kommunerna skola bedriva enligt det på grundval av utredningen fattade beslutet, tyckas vissa ledamöter av riksdagen ha missförstått. De ha trott, att kommunerna även skulle kunna påtaga sig aktiva uppgifter av militär natur i samband med försvaret. Som kammaren torde ha sig bekant, har det i ett par år väckts motioner om att kommunerna borde äga rätt att engagera sig även i sådant syfte. Såväl denna kammarare som medkammaren ha likväl avslagit dessa framställningar och ansett, att även om kommunerna lojalt förklarar sig villiga att ställa sig till efterriktelse de föreskrifter, som utfärdas beträffande luftskyddet, uppgifter som sammanhänga med luftvärnet icke skola ingå i den kommunala verksamheten.

Nu har emellertid — jag får säga, till mycket stor häpnad — det sammansatta utskottet tillstyrkt en del motioner i nyss antydd riktning. Jag vet inte, om man skall lyckönska motionärerna och beklaga utskottet eller om man skall göra motsatsen. Det förefaller som om de gjorda framställningarna åsyftade att föra den kommunala verksamheten in på ett område, som man tidigare ansett att den icke borde beträda. Själv håller jag före, att vi böra fortsätta på den linje vi följt under den pågående krisen, nämligen att på frivillighetens väg insamla medel för angivna ändamål. Låt oss antaga, att vi skulle ha följt vissa av de anvisningar i denna riktning, som lämnades för omkring tio år sedan, och att vi skulle ha ålagt kommunerna att upprätta en försvarsbudget. Man vet inte hur det i så fall hade utvecklats sig, men antag, att man i någon kommun haft en mot landet mindre lojal majoritet! Då kunde man ha råkat ut för besvärligheter, som ingen nu skulle velat höra talas om eller i varje fall icke se realiserade. Även ur denna synpunkt tror jag därför att man bör vara synnerligen försiktig.

Efter det utredningarna verkstälts har, som kammarens ledamöter också torde minnas, riksdagen beslutat, att staten skall mottaga medel, som insamlas för luftvärnet. Industrieföretag och enskilda ha på detta sätt kunnat medverka till anskaffandet av försvarsmateriel. Men riksdagen var nog försiktig att föreskriva, att vederbörande inte skulle få utgöra något slags försvarsorganisation på orten, utan förbehöll för regeringen och riksdagen att bestämma om medlens disposition. Man får alltså skänka pengar till luftvärnskanoner och vad man vill, men riksdagen och regeringen bestämmer över medlens användning och på vilka platser materielen skall komma till användning.

Antag nu, att en kommun skulle anslå medel till luftvärn, såsom här är ifrågasatt, men att regeringen ansåge, att kommunen i fråga icke kunde betraktas såsom särskilt utsatt i händelse av anfall från luften och att medlen

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)
 därför borde komma till användning på någon annan ort. Tro herrarna inte, att något dylikt skulle kunna inträffa? Och tro herrarna inte i så fall, att man i sagda kommun skulle bli obehagligt berörd av ett dylikt förfarande? Det skulle säkerligen orsaka både split och missnöje, och jag undrar, om det verkligen är rådligt att ge anledning därtill, vilket sker, om man accepterar det förslag, som här är framlagt av det sammansatta utskottet.

Detta förslag står för övrigt fullständigt i strid med den ståndpunkt, som riksdagen och kommunerna tidigare intagit, då det gäller att anslå medel för olika uppgifter. Vi, som ha suttit i riksdagen ett större antal år, kunna ju vittna om hur här ständigt förekommit yrkanden och uttalats önsknningar om att kommunerna borde befrias från den ena och den andra utgiften, som i stället borde läggas på staten. Jag erinrar mig, hur vi vid ett tillfälle beslöt att på ett bräde anslå 15 miljoner kronor för att lindra den börda, som undervisningsväsendet utgjorde för kommunerna, innan det övertogs av staten. Det väckte stort uppseende, men man röstade gladeligen för den saken. I fråga om vägväsendet har en liknande strid utkämpats med samma resultat, varigenom väghållarnas bördor ha minskats. Och såsom vi sett, föreligger i år en proposition om ett anslag på 5 miljoner kronor att utgå som bidrag till anordnande av luftskyddsrum i kommunerna ute i landet.

Under årens lopp har man som sagt ständigt kunnat iakttaga en dylik tendens att överflytta bördor från kommunerna på staten. Under sådana förhållanden förefaller det mig besynnerligt, om riksdagen nu skulle besluta om rätt för kommunerna att övertaga en del av de utgifter, som böra falla på staten. Jag tror därför, herr talman, att om någon åtgärd i detta hänseende skall vidtagas, det vore klokt, att riksdagen liksom tidigare hänskjuter dessa frågor för det första till staten och för det andra till frivilligheten. Däremot tror jag inte, att det vore klokt att skapa ytterligare organ, som skulle beskatta det svenska folket. Låt riksdagen och regeringen omhänderha dessa ärenden för landet i dess helhet, och låt insamlingen för luftförsvaret i kommunerna ske på frivillighetens väg! Det är enligt min mening det klokaste vi kunna göra. Men om riksdagen skulle göra avsteg från dessa principer, tror jag att det skulle medföra olägenheter, som kunde komma oss att bittert ångra vårt beslut.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Härdin, Franzon, Anders Andersson, Karl Magnusson, Robert Berg, Jacob Hansson, Nils Elowson, Leander, Anderberg, Alfred Andersson, Herman Ericsson, Berling, Ahlkvist, Sjö Dahl, Sandén, Torsten Ström, Ekman, Carl Eriksson, Sten, Karl August Johansson* och *Svedberg*.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Den ärade talaren på Skånebanken beklagade utskottet, och nu är jag såsom utskottets ordförande den som får föra det beklagansvärda utskottets talan och försöka skingra den stora häpnad, som utskottets utlåtande enligt den ärade talarens påstående hade väckt. Han ondgjorde sig över att utskottet fallit tillbaka till en tid, då man försökte att få över en försvarsbudget på kommunerna, och den ärade talaren konstaterade med glädje att han däremot varit med om utredningar, där man fått fram luftförsvarsprinciper, som icke svarade mot vad utskottet nu har föreslagit.

Jag vill då först som sist säga, att det finnes ett ställe här i utskottsutlåtandet, där det citeras hurusom några vederhäftiga män ha talat om betydelsen

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)

av kommunernas medverkan »med hänsyn till för närvarande rådande särskilda förhållanden». Det är dessa särskilda förhållanden, som, enligt vad vi dagligdags kunnat konstatera vid urtima riksdagen och vid denna riksdag, ha ändrat gamla uppfattningar och gjort att man får länka sig in i nya banor. Så främst när det gäller försvaret av riket och dess särskilda delar. Och nu i denna stund rör det sig om luftskydd och luftvärn. I utlåtandet angives, hur man skiljer på luftvärn och luftskydd. Vid gränsdragningen dem emellan tar man sikte på det sätt, varpå resultatet skall nås. Luftskyddet är en åtgärd av icke militär natur, vilken åsyftar att försvara och skydda mot anfall från luften eller att begränsa verkningarna av ett sådant anfall, och luftvärn är en åtgärd i väsentligt samma riktning, men av militär natur.

Nu är det väl alldeles givet, att luftskyddet i luftvärnets har ett komplement, som icke kan undvaras. Om kommunerna få göra och skola göra uppoffringar för luftskyddet men fränkännas rätt att föranstalta om luftvärn, är detta, såvitt jag förstår, icke en logisk ståndpunkt. Det har också från vederhäftigaste håll riktats uppmaningar till kommunerna att själva tänka på luftvärn och icke bara överlämna åt enskilda att göra det. Jag vill särskilt erinra om chefens för försvarsdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet den 5 mars 1937, där det var fråga om bemyndigande för vissa sakkunniga att försöka ordna med luftvärnsmateriel. Det talas där om vikten av att anskaffa luftvärn, avsett för skydd av vissa större städer och viktigare industriella anläggningar, och det säges vidare, att »den *kommunala* eller enskilda offervilja, som på detta område må vara till finnandes», skall uppmuntras. Och så skall utredningen, heter det, »ägna uppmärksamhet åt frågan, huruvida särskilda åtgärder kunna tänkas vara påkallade och lämpade för ett uppmuntrande av en offervillighet av ifrågavarande slag från *kommuners* eller enskildas sida». Det riktas således en uppmaning, icke bara till enskilda i kommunerna, utan även till kommunerna själva, att de skola lägga sig vinn om att på frivillighetens väg försöka få fram materiel och medel för luftvärn. Många ha också hörsammat denna uppmaning. Vi fingo i utskottet en uppgift på huru mycket som flutit in till Kungl. Maj:t, som då tagit emot pengarna på vissa villkor, och hurusom åtskilliga städer ha beslutat om anslag till luftvärn — beslut, som icke ha överklagats.

Nu är det således mycket viktigt att man får en klarläggande bild av vad som är tillåtet eller icke tillåtet på detta område, så att det icke går så, att om en kommun fattar beslut, detta överklagas under åberopande att det icke står i överensstämmelse med kommunallagarna, medan däremot i andra kommuner, där besluten icke överklagas, åtgärder få vidtagas. Detta är ju i ovanligt ringa grad ägnat att ge auktoritet åt lagarna. Det är väl så, att Kungl. Maj:t sedermera endast tagit emot pengarna utan att se efter, varifrån de kommit, men möjligen är det så, att Kungl. Maj:t velat se genom fingrarna med detta, när det icke blivit ett överklagande i sak. Kungl. Maj:t har funnit att kommunerna ha tagit försvarsministerns uppmaning ad notam.

Utskottet har nu därför ansett det vara försvarligt, som utskottet säger, att man kunde komma till ett beslut, varigenom det skulle vara möjligt för kommunerna att *frivilligt* — jag stryker under *frivilligt* — ge anslag till ökande av de medel, vilka skulle överlämnas som gåva för anskaffande av luftvärn. Utskottet har därvid särskilt sagt ifrån, att tveksamhet syntes råda, huruvida det redan under nu gällande lagstiftning kan anses vara möjligt att lämna medel till luftvärn eller icke. Men ett högsta beslut är ett beslut, och när regeringsrätten med tre röster mot två har sagt, att det icke är tillåtligt att kommunerna lämna bidrag, så är det så. Men det var så på gränsen, att de två regeringsråd, som hade annan mening, yttrade, att

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)
med hänsyn till för närvarande rådande särskilda förhållanden samt vad i målet blivit upplyst angående värdet av staden tillhöriga fastigheter och anläggningar i övrigt, ansågs det gälla något som vore ett gemensamt behov för hela samhället. Då är det ju icke att undra på, när förhållandena utvecklats sig som de ha gjort, att en stad velat särskilt värna sina tillgångar och sina medborgares liv och trots sig redan nu hava rätt därtill. Det var därför som de två reservanterna i regeringsrätten till vad de sade om att det dock gällde staden tillhöriga fastigheter och anläggningar fogade de betydelsefulla orden »med hänsyn till för närvarande rådande särskilda förhållanden». — De vid beslutets fattande rådande förhållandena hava också ändrat sig sedan dess!

Det beslut, som utskottet förordar här, är förenat med så många garantier, att man har ansett, att det icke kunde föreligga någon risk för att det skulle skapas ett prejudikat på att från staten överflytta någonting, som staten i försvarshänseende har skyldighet att själv ombesörja. Man anser, att det icke heller skulle uppstå något prejudikat för att på andra områden, där man nu vill överflytta på staten, i stället gå tillbaka och överflytta på kommunerna. Därför har det ställts så många garantier för att det icke skall kunna bli några oförmodade beslut, som på något sätt skulle ödelägga en kommuns ekonomi o. s. v. Här har föreslagits, att för besluts giltighet skulle erfordras $\frac{2}{3}$ av de i omröstningen deltagandes röster, detta icke bara därför att det så skall vara enligt kommunallagarna, när beslutet gäller ett nytt ändamål, utan även när frågan andra gånger kommer upp skall det krävas lika stor majoritet. Utskottet har förordat, att det skall vara $\frac{2}{3}$ majoritet såväl första som andra och tredje och fjärde gången, som en sådan sak kan komma upp, således »städse».

Vidare har utskottet föreslagit, att beslut skall underställas, icke Konungens befallningshavande, utan den allra högsta myndigheten, nämligen Kungl. Maj:t, för prövning och stadfästelse. Kungl. Maj:t får då tillse, om anslaget kan anses beröra ett gemensamt intresse för kommunen; det kan ju tänkas att det är fråga om en mycket liten kommun, beträffande vilken man kan säga, att anordnande av luftvärn icke är av särskilt intresse. Sedan får Kungl. Maj:t också bedöma frågan ur försvarssynpunkt och se till att det icke bland de uppställda villkoren finnes någonting, som kan anses strida mot rikets försvarssynpunkt. Och så skall kommunens ekonomiska ställning vara sådan, att det icke är risk för att den vedervägar något genom att på detta sätt söka skydda sina anläggningar och sina medborgares liv.

Vidare har utskottet klarlagt principerna i vad det gäller skatteutjämningsfrågan. Det är tydligt att en kommun som står på gränsen till att erhålla skatteutjämningsbidrag icke kan få tillstånd att besluta anslag av den art varom här är fråga; det vore ju att ge av statsmedel. Och slutligen är det föreslaget att lagen skall vara temporär, endast gälla en kort tid, närmare bestämt till den 31 mars 1942. Detta innebär att vi ha två riksdagar på oss, om vi på grund av inträdda förhållanden skulle finna lämpligt att slå in på en annan bog. Skulle lagen verkligen behöva förnyas, får detta heller icke uppfattas på det sättet, att en viss statsuppgift för evärdliga tider lägges på kommunerna; i själva verket är det ju tvärtom.

Ja, herr talman, med hänsyn till vad den föregående talaren yttrade, behöver jag icke i många ord gå in på den betydelse som denna sak kan ha för försvar av riket och dess särskilda delar. Var och en inser, och den föregående talaren har heller icke jävat detta, att det är ett viktigt ändamål det här gäller. Jag vill bara tillägga att kommunernas och de enskildas vilja att frivilligt inskrida till sina samhällens skydd är en försvarstillgång som

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)
måste tillvaratagas. I en utsträckt omvårdnad om hemorten ligger en ansvarskänsla som är väl värd att uppmuntras, och därest en kommun anslår medel till luftvärn ligger däri ett incitament för medborgarna och ett bevis på att luftvärnet betraktas som en hela samhällets angelägenhet. Även om det blir ett litet belopp, som kommunen, d. v. s. medborgarna samfällt, tecknar, för att i samfällt intresse anskaffa luftvärn åt sitt samhälle, är det ändå en sak av största enande betydelse.

Och till slut, herr talman, när jag nu yrkar bifall till utskottets hemställan, får jag kanske säga ut — motivering behöves icke — att det skulle vara eget, om riksdagen den trettonde mars 1940 avlog ett förslag om att bereda möjlighet för kommunerna att lämna bidrag till luftvärn.

Herr Forslund: Herr talman! Såsom kommunalman ber jag att få anmäla att jag kommer att rösta för reservationen, änskönt det är den trettonde mars.

Jag anser att utskottet icke har presterat några sådana skäl för en ändring av hittills gällande bestämmelser, att de kunna förmå mig att frångå min tidigare intagna ståndpunkt i denna sak. I händelse den nu gällande ordningen för utövande av kommunernas beskattningsrätt skall förändras, bör det ske efter en betydligt bättre utredning än den som utskottet har kunnat prestera. Utskottet har inte gjort något annat som skulle kunna övertyga oss, än att det refererat sådana utlåtanden som egentligen peka i motsatt riktning mot utskottets förslag. Den sammanfattning som utskottet sedermera gör är enligt min mening varken så grundlig eller så vederhäftig, att man med hänsyn till densamma kan gå förbi den vanliga ordningen för förändringar på ett område som detta. Här om någonsin bör det väl vara Kungl. Maj:ts sak att komma med förslag, då det gäller en ändring av kommunernas befogenhet att besluta beskattning för olika ändamål. Kungl. Maj:t har icke tagit något initiativ. I förra hälften av december i fjol svarade Kungl. Maj:t att den icke komme att ta något initiativ. Och varför? Jo, därför att Kungl. Maj:t ansåg det olämpligt att ta något initiativ. Eftersom den nuvarande regeringen icke heller har tagit något, utgår jag ifrån att även den har samma uppfattning.

Jag skall icke bli långgrandig, men jag vill ge uttryck för min förvåning över att utskottet icke alls har försökt komma i förbindelse med de kommunala organisationer, som i vanliga fall brukar få yttra sig över dylika saker. Åtminstone har jag inte i en hast kunnat få något besked att så skett. Varken städernas eller landskommunernas sammanslutningar ha varit i tillfälle att yttra sig om detta förslag. Det råder väl dock mycket delade meningar på kommunalt håll, huruvida man skall slå in på sådana nya vägar att man ger kommunerna rätt att anslå skattemedel för sådana ändamål, helst som det i de många utredningar rörande luftskydd som förekommit dragits mycket bestämda gränser mellan kommuner och stat i detta avseende.

Jag får således för min del i all korthet yrka bifall till den reservation som är fogad till detta utskottsutlåtande.

Herr Thulin: Herr talman, mina herrar! Jag kan mycket väl förstå de betänkligheter, som från kommunalt håll ha anförts mot att man vidgar området för kommunernas anslagsbeviljande verksamhet. Men jag vill sätta i fråga, huruvida man i detta spörsmål, åtminstone så som det är framlagt från utskottets sida, verkligen har gått in för en vidgning av den kommunala befogenheten. Redan nu kan nämligen intet hinder uppställas mot att anslag beviljas och utbetalas, försävt nämligen anslagsbeslutet icke överklagas. I

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)
en hel del fall, som jag skall komma till längre fram i mitt anförande, ha redan kommunerna lämnat anslag för inköp av luftvärn. Det är endast i ett fall som överklagande har skett, nämligen i fråga om det bekanta beslutet i Väster-
vik. Där om ha emellertid, som alla veta, rätt mycket delade meningar. Läns-
styrelsen i Kalmar län ansåg att Västerviks kommun hade befogenhet att lämna
anslag till inköp av luftvärn, under det att regeringsrättens majoritet, be-
stående av tre ledamöter, ansåg att kommunen icke ägde denna befogenhet;
två ledamöter av regeringsrätten hade samma uppfattning som länsstyrelsen.
Jag skulle vilja säga att det icke ligger utom möjligheternas område, att, om
ett nytt besvärsmål uppkommer, majoriteten i regeringsrätten kan omkastas.

Om nu en kommun beslutar anslag och besvär icke anföras, står beslutet fast,
och utbetalningen får verkställas. Så har skett i åtskilliga fall. Enligt upp-
gifter, som vi fått i utskottet, har sålunda Göteborg lämnat 15,000 kr. i anslag
till luftvärn, Uppsala 75,000 kr., Nyköping 30,000 kr., Västerås 75,000 kr.,
Landskrona 20,000 kr., Trelleborg 45,000 kr., Kalmar 100,000 kr. och Örebro
100,000 kr. I åtta fall ha sålunda anslag lämnats, och så vitt jag vet ha
inte dessa beslut överklagats. I sju fall, där anslag ha lämnats, ha enligt
uppgift dessa gåvor från kommunernas sida, som alltså beslutats av veder-
börande städer, blivit mottagna av Kungl. Maj:t. Det föreligger alltså i
detta fall en, jag skulle vilja säga anmärkningsvärd oregelbundenhet, på så
sätt att Kungl. Maj:t i försvarsdepartementet mottager kommunala anslag till
luftvärn, under det att Kungl. Maj:t i regeringsrätten anser att kommun icke
har rätt att lämna dylika anslag.

Det är beträffande detta som det nu gäller att åstadkomma en rimlig reg-
lering, och denna reglering har utskottet försökt åstadkomma genom att in-
föra bestämmelse om att varje sådant beslut skall underställas Kungl. Maj:t,
varvid Kungl. Maj:t med ledning av den motivering, som utskottet har an-
fört, har att ta ståndpunkt till huruvida beslutet skall godkännas eller icke.

Det har anförts en hel del kritiska synpunkter på det föreliggande utskotts-
förslaget. Man har sagt att det icke skulle vara tillräckligt förberett, att
icke några nya omständigheter tillkommit, som kunde motivera en föränd-
ring av den ståndpunkt, som riksdagen tidigare intagit, och så vidare. Jag
skulle emellertid vilja framhålla, att det verkligen har tillkommit en ny om-
ständighet, nämligen att kommuner ha lämnat gåvor och beslut om dessa gå-
vor vunnit laga kraft, med undantag av ett enda fall, där en kommun på
grund av besvär blivit hindrad att fullfölja sitt gåvobeslut. Detta är en an-
märkningsvärd oregelbundenhet, som det är nödvändigt att på något sätt rätta
till. Därför innebär detta utskottsförslag en begränsning av kommunernas
rätt att lämna anslag till luftvärn. Det innebär inte, som man under debatten
velat göra gällande, en utbyggnad av denna rätt, som kommunerna tydligen
redan ha, nämligen i de fall, då besvär icke ha anförts.

Jag yrkar bifall till det föreliggande utskottsförslaget.

I herr Thulins yttrande instämde herr *Wagnsson*.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Herr Forslund anlade den synpunkten, att det
inte gick för sig att denna fråga togs upp i riksdagen: var det så att Kungl.
Maj:t, eller departementschefen, inte fann den vara något att tänka på, borde
vi helst hålla oss i stillhet. Han tillade vidare, att detta ämne vore förtjänt
av en närmare utredning, om vars innebörd vi emellertid icke fingo någon an-
tydan. Några sakskäl anförde han icke. Då jag nu har den meningen, att det

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)

kan vara riksdagen tillåtet att av eget initiativ ta upp även en sådan fråga som denna, och jag inte riktigt kan inse behovet av några ytterligare kommittébetänkanden i denna sak, så resonerar jag ut ifrån dessa utgångspunkter och övergår till sakfrågans behandling.

Den ärade talaren på Malmöhuslänsbänken lade upp frågan i mycket som en teoretisk och principiell fråga, och han anade bakom det, som här hade förekommit, en dröm om ett kommunalt försvarsväsen. Det skulle således vara denna princip om ett kommunalt försvar som det gällde att här ta ståndpunkt till. Jag vågar hemställa till kammarens ledamöter att ta denna sak för vad den verkligen är. Det är inte fråga om att införa någon ny princip, det är inte fråga om något som skulle ha konsekvenser på andra områden, utan det är allenast fråga om huruvida vi, med det gångna årets erfarenheter för ögonen, skola vidtaga vissa åtgärder i fråga om luftvärn eller icke. Det är detta och endast detta som frågan gäller.

Man mötes ju då ständigt av denna teori, att försvaret är en statens angelägenhet, som kommunerna icke få sysselsätta sig med. Jag har stor respekt för teorier i och för sig, men jag tycker stundom att de kunna framföras på ett sätt som det praktiska förståndet något måste reagera mot. Om herrarna uppmärksamt ta del av reservationen, skola ni finna, att reservanterna — som i huvudsak ha inskränkt sig till att klippa ett uttalande som gjordes 1931 av luftförsvarskommittén — se saken på det sättet, att luftvärdet är en uppgift som angår riket och »endast medelbart» kommunerna. Mina herrar, skola vi komma och säga detta till kommuner som ha haft erfarenhet av vad luftvärn är och vad det behövs till? Skola vi avspisa dem med denna lärda kammarspekulation, att uppgiften enligt den rätta teorien endast angår något mystiskt väsen som man kallar för staten, medan de som sitta och se maskinerna komma i luften och höra bombkrevaderna skola vara så goda och ständigt komma ihåg att detta är något som »endast medelbart» angår dem? Detta är enligt min mening en sorts teori som inte tjänar till att klarlägga de praktiska frågor som vi ha framför oss.

Det är sant att man alltid har urgerat att försvaret är en statens angelägenhet, men kom ihåg att denna lära utvecklades på en tid, då försvar och krigföring voro något annat än i våra dagar, en tid då krig fördes mellan arméer och endast mellan dem. Vi måste ha klart för oss att någonting har hänt i världen sedan denna teori gjordes upp, och att det är andra problem vi nu stå inför. Herr Johan Nilsson ansåg det mycket naturligt att kommunerna sysselsatte sig med allehanda luftskyddsåtgärder; det utvecklade han med många exempel och fann det fullständigt i sin ordning. Jag förstår inte varför man skall göra halt på en bestämd punkt. För mig framstår den skillnad mellan luftvärn och luftskydd, som man anser vara så djupgående, såsom, när allt kommer omkring, till mycket stor del en konstruktion. Båda delarna gå ju ut på att skydda person och egendom mot de faror för ödeläggelse som kriget för med sig. Vi ha visserligen av praktiska skäl gjort en uppdelning i något som vi kalla luftskydd och något som vi kalla luftvärn, varav det ena organisatoriskt hör till försvarsdepartementet och det andra till socialdepartementet, men det är icke någon djupare principiell skillnad. Den som är rädd för att kommunerna överhuvud taget skola syssla något med försvarsangelägenheter skulle ha stämt i många bäckar tidigare och inte nu först i denna å.

Till sist en liten anmärkning med anledning av en erinran som herr Johan Nilsson gjorde. Om jag förstod honom rätt, framhöll han risken av att en kommun kunde komma att skaffa sig ett luftvärn som Kungl. Maj:t fann vara

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)
ganska onödigt för denna kommun, och som därför i stället fick komma till användning på annan ort. Då vill jag stryka under två saker. Först och främst att det inte är meningen att vilken kommun som helst skall få skaffa sig luftvärn, utan att Kungl. Maj:t i varje särskilt fall skall pröva huruvida det kan vara lämpligt med hänsyn till kommunens ekonomiska ställning, så att tillstånd endast lämnas om Kungl. Maj:t så prövar skäligt. För det andra är det naturligtvis så, att om Kungl. Maj:t mottager en gåva från en kommun, sker det på det villkoret att luftvärdet skall användas endast för denna kommun.

Ja, herr talman, jag kan inte se annat än att om man tar denna sak för vad den bör vara, det vill säga som en praktisk fråga betingad av dagens läge, och låter bli att däri inblanda de enligt min mening ganska vilseledande teoretiska spekulationerna, kommer man till det resultatet att det inte kan vara några betänkligheter mot utskottets förslag, till vilket jag alltså ber att få yrka bifall.

Herr **Forslund** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Jag ber att få framställa en enkel fråga till den siste talaren.

Jag kan av detta utskottsutlåtande icke finna att vare sig stadsförbundet, landskommunernas förbund eller landstingsförbundet ha fått yttra sig i frågan. Av vilken anledning ha de icke blivit tillsporda, huruvida de anse, att kommunerna ha behov av en sådan utvidgad beskattningsrätt?

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Herlitz**, som anförde: Jag hemställer, att herr Forslund ville rikta denna fråga till någon ledamot av utskottet. Det kan inte begäras, att den, som inte är ledamot av utskottet, skall besvara den.

Herr **Ström, Fredrik**: Herr talman! Det förhåller sig ju så, att kommunerna ofta av staten åläggas att bidraga till åtskilliga statsuppgifter. Många gånger äro kommunerna icke så särskilt trakterade därav. När det nu är fråga om att medge kommunerna rätt att själva ta initiativ till att påtaga sig förpliktelser att stödja staten och såsom en gåva till staten, men samtidigt som en trygghet för orten, bidra till ett försvarsändamål, synes det ganska egendomligt, att riksdagen, helst när det gäller en så viktig sak som försvaret, skulle vägra kommunerna denna möjlighet, medan den ålägger kommunerna en liknande skyldighet i en mångfald av frågor och ärenden. Det gäller ju endast att medge kommunerna rätt att under mycket noggranna garantier bidra till statens egna försvarskostnader, vilket ju innebär en lättnad för staten och inte en börda.

Ofta heter det ju under debatterna i riksdagen, att den eller den angelägenheten icke är statlig, utan kommunal, ehuru man kan tvista om var gränsen går. I sådana fall är man inte rädd för att lägga bördor på kommunerna, men då det gäller en rent frivillig möjlighet, vill man beröva kommunerna denna rätt. Detta tycker jag inte är riktigt.

Vidare tror jag, herr talman, att de orter, där en sådan försvarsvilja förekommer, skulle finna det mycket smärtsamt att berövas denna möjlighet att skaffa sig trygghet under statens kontroll, så att deras framställningar i denna riktning skulle mötas av ett bleklagt nej från riksdagens sida, liksom fallet var beträffande Västervik. Västervik har blivit av fienden plundrat och bränt en mångfald gånger under stadens historia. Det är klart, att denna stads invånare skulle känna det tryggare för framtiden, om de hade ett luftvärn än om de icke hade det. Det har ju till och med förklarats i Västerviks stads-

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)

fullmäktige, att om de inte få denna möjlighet, så måste de undersöka möjligheten att förflytta staden till en tryggare plats, därför att den är så illa utsatt, där den ligger. Jag tror inte, att det är klokt att i dessa dagar visa tillbaka ett erbjudande om frivilligt åtaget gemensamt ortsförsvar, om det är så, att menigheten ådagalägger en sådan vilja och önskan. I stället tycker jag, att ett sådant intresse att själv bidra till värdandet av sin trygghet skulle hälsas med glädje av riksdagen.

Jag vet inte alls, om Stockholms stad reflekterar på något sådant. Vi ha ju ännu inte alls haft denna fråga uppe, något som däremot många andra städer ha haft. Men det kan mycket väl tänkas, att det kommer en motion om att Stockholms stad skulle skaffa sig ett luftvärn såsom en komplettering av det luftvärn för Stockholm, som staten redan har. Stockholm är kanske i stånd att skaffa sig ett sådant kompletterande försvar. Skulle man då anse det vara fullkomligt onaturligt, om så skedde? Göteborg, Örebro, Norrköping och en rad andra städer ha redan skaffat sig detta, och det har varit möjligt därigenom, att intet överklagande har skett. Skulle man då vägra eller skulle man låta det bero av slumpen, så att om det inte finnes någon som överklagar, då har man rätt, men överklagas det, då har man orätt? Är det då inte riktigare att låta varje stad och kommun själv genom sina fullmäktigade avgöra vad den anser sig ha möjlighet till — garantierna äro ju så starka, att det är inga risker för att man kommer att giva sig ut på några ekonomiska äventyr.

Någon har sagt — jag tror det var den ärade representanten på Malmöbänken — att man skall lita till de privata insamlingarna. Herr Nilsson var i sak överens med oss motionärer om att detta är en mycket god sak, och jag vet, att man i Malmö har skaffat ganska mycket pengar på frivillighetens väg. Men är det ändå inte så, att detta är en sak, som ej bör läggas utslutande på den frivilliga insatsen, utan som bör drabba alla? Inte bör man väl ordna det så, att den som är mera intresserad, får betala, utan när det gäller en sådan fråga som denna, när det gäller hela stadens eller ortens trygghet, då borde väl alla bidra i mån av förmåga, så som de göra beträffande andra kommunala utgifter.

Nu ha väl finska krigets erfarenheter visat, att luftvärnet i själva verket är det bästa luftskyddet. För närvarande ha kommunerna rätt att besluta om luftskydd, men inte om luftvärn, fastän de ha gjort det i många fall. Men när nu det av erfarenheten har visat sig, att luftvärnet är det bästa luftskyddet, är det inte då en ganska stor inkonsekvens att förbjuda kommunerna att åtaga sig kostnader för det mest effektiva luftskyddet? För det mindre effektiva luftskyddet får man gärna giva ut pengar, men för det mest effektiva får man inte ge ut pengar. Är inte detta ändå att handla bra besynnerligt? Vad skulle de, som här ha instämt med herr Nilsson i Malmö, säga, om vi komme i krig och deras egna hemorter hade velat skaffa sig ett sådant luftvärn, men detta genom riksdagens beslut omöjliggjorts för dem? De kunna inte få det genom statens försorg, ty staten kan inte tillgodose allt. Däremot få andra ett sådant skydd. Skulle inte detta leda till, att invånarna i dessa städer, som ha velat själva skaffa sig ett sådant luftvärn, men ej fått det på grund av riksdagens beslut, komme att känna sig mycket illa behandlade och i sinom tid anklaga dem, som ha omöjliggjort för dem att skydda sig själva? Jag tror, att det är ett ganska stort ansvar man tar på sig, och man får inte se denna sak så där formellt och formalistiskt, som man eljest brukar göra, när det är fråga om utgifternas fördelning mellan stat och kommun, utan man får se till de stora realiteterna, som dölja sig bakom denna sak.

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)

Sedan skola vi inte förgäta, att här är det även fråga om den mycket stora psykologiska verkan, som luftvärdnet har med sig. Detta har för mig blivit bestyrkt av representanter för flera finska städer, bland annat Åbo. De säga, att luftvärdnet ger åt städernas invånare en känsla av trygghet, skapar ett helt annat lugn än i städer, där man saknar luftvärn. Detta är väl ändå av betydelse för undvikande av panik och andra dylika svårigheter vid ett krig, vilka måste gå ut även över statsmakten och militärledningen. Det är väl ändå av vikt, att man icke i högre grad, än absolut oundvikligt är, möjliggör en sådan panik. Bäst vore ju, om den kunde helt och hållet undvikas, och kunna då kommunerna själva bidra till detta, så bör väl inte riksdagen resa hinder däremot.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Nilsson, Johan: Herr talman! Herr Forslund började med att säga, att utskottsutlåtandet innehöll inte något, som kunde motivera det förslag, som här föreligger. Och jag vill tillägga, att av alla de anföranden, som ha hållits här, har jag inte fått det intryck, att det skulle vara behövtigt att just nu frågå de ekonomiska principer, som riksdagen under många år slagit vakt om och som kommunerna också i allmänhet ha ansett som de riktiga. Det förslag, som här föreligger, är — som herr Forslund mycket riktigt anmärkte — inte grundat på någon remiss, som ger uttryck för vad kommunerna själva vilja, utan endast grundat på vad några enskilda motionärer kommit till efter att ha missförstått de beslut, som riksdagen tidigare har fattat beträffande luftskyddet.

Utskottets ärade ordförande säger, att här är intet tvång. Det gäller en fullkomligt frivillig sak. Kommunerna behöva ju inte fatta beslut om detta, om de ej vilja. Ja, men om det verkligen vore så, att detta vore en fullständigt frivillig sak, varför skulle då inte herrarna kunna gå med på att allt skall vara frivilligt på detta område, i synnerhet som vi i dessa dagar ha så starka belägg för att man kan åstadkomma stora ting genom att samla in pengar på frivillighetens väg? Om frågan skall väckas i kommunerna, så kunna där debatter uppstå, som kanske många gånger inte alls äro till fromma för samarbetet. Är det inte bättre, att de debatterna om försvaret pågå i riksdagen och inte förläggas på alla dessa hundratal och åter hundratal kommuner, som det finns i landet?

Herr Ström och andra här i kammaren synas heller inte förstå, att det är skillnad mellan luftskydd och luftvärn. Det är verkligen en skillnad, som består däri, att luftskyddet sammanfaller med en hel del olika förvaltningsgrenar inom kommunerna, medan försvarsorganisationerna ligga utanför kommunernas verksamhet. Det är också ganska naturligt, att luftskyddet omhänderhas av kommunerna, men att försvaret skötes av staten genom regering och riksdag. Jag tycker, att det är klokt och riktigt att fasthålla vid detta. Varför skulle man t. ex. inte kunna skaffa sjöstäderna ett kommunalt försvar, kustartilleri och även en och annan jagare på sina ställen? Också det är ju en tråkig sak, att man skall behöva beskutas utifrån sjön. Skall man inte också ha någonting, som försvarar en stad eller ett samhälle mot angrepp från sjön? Likaväl som man har det ena, kunde man ju ha det andra. Det enda skäl, men som egentligen inte är något skäl, som herrarna kunna söka stödja sig på, det är det — och det kallas för »nya omständigheter» — att en del kommuner ha anslagit medel till luftvärn, och Kungl. Maj:t har till och med tagit emot dem utan att det har ansetts vara stötande. Det har inte blivit överklagat och just därför att detta lagbrott inte har blivit överklagat, skall man ändra lagarna så, att de lagbrytande skola få skenet av att vara

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)
laglydiga medborgare. Tänk om staten förfar så i alla andra avseenden, upphäve lagarna så snart någon bröt mot dem. Följderna kunde bli fruktausvärda.

Jag finner således, herr talman, av vad som här har sagts inte framgå några skäl för att riksdagen skulle frånga förut intagna ståndpunkter och godkänna vad riksdagsmännen från när och fjärran i detta land ha motsatt sig tidigare, nämligen att lägga över statsutgifterna på kommunerna. Jag vidhåller således mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Källman: Herr talman! Med hänsyn till de många instämmanden, som förekommo efter den förste talarens anförande, vill jag som ledamot av utskottet säga ett par ord och tillägga ett par synpunkter utöver vad som tidigare framkommit i debatten.

Då vill jag först säga till herr Nilsson i Malmö, att det har verkligen förelagat alldeles särskilda skäl för att — om man vill anse det så — frånga hittills gällande principer, åtminstone de teoretiskt gällande. Det råder en oreda i uppfattningen i fråga om innebörden av den kommunala självstyrelsen, som åtminstone på detta område behöver avhjälpas. Den kommunala självstyrelsen är som bekant så gott som fullkomligt obegränsad, under förutsättning att ingen överklagar fattade beslut. Vad det gäller här är att ordna förhållandena på ett område, där man ute i kommunerna vidtager åtgärder på ofantligt olika sätt. Härvid förefaller det mig, som om utskottet hade funnit ett mycket lämpligt medel i sitt förslag till lag om rätt för kommunerna att anslå medel till luftvärn m. m. Man vidgar således rätten för en kommun att vårda sådana gemensamma angelägenheter, vilka ett stort antal kommuner redan gjort till sina. Och som herr Nilsson och andra veta, ligger det inom den kommunala självstyrelsens ram att praktiskt taget fatta vilka olagliga beslut som helst under förutsättning att ingen anför besvär mot dem.

Med hänsyn till sakens praktiska betydelse vill jag framhålla, att om exempelvis fastighetsägare i en stad eller ett landstingsområde hopsamla medel för att åstadkomma luftvärn, så får menigheten som fastighetsägare inte vidtaga någon åtgärd, såvitt någon besvärar sig över beslutet. Sjukhus äro ju utomordentliga »militära mål» i moderna luftkrig. Jag tänker mig, att man inom vårt landstingsområde samlar ihop pengar i de städer, där det finnes lasarett och andra sjukvårdande inrättningar. Då skulle landstinget vara förhindrat att bidra med sin andel i förhållande till fastighetens värde. Jag finner det vara orimligt, att en kommun eller ett landstingsområde inte skall få i laga ordning vidtaga sådana åtgärder. Olagligen kan man ju göra det så mycket man vill, men man får inte göra det i laga ordning.

Sedan har jag också, inom utskottet och eljest, reflekterat över, att ett landsting har en mängd uppgifter, när det gäller luftskyddet, och i det landsting jag tillhör ha vi under hösten och vintern beslutat många åtgärder i fråga om luftskydd vid våra sjukvårdsinrättningar. Vi ha inte bara rättighet att göra detta, utan även skyldighet. Men om man i förebyggande syfte anslår medel till luftvärn — således i syfte att inte behöva taga emot så många krymplingar och skadade — då säger lagen: »Det få ni inte göra, det ha ni ej laglig rätt till.»

Jag förstår inte annat än att alla skäl tala för den uppfattning, som ligger till grund för utskottets förslag, och jag hoppas, att första kammaren skall godtaga det.

Till herr Forsslund vill jag säga, att då det sammansatta utskottet inte ansett sig böra höra vare sig landstingsförbundet eller svenska stadsförbundet eller landskommunernas förbund, så har det berott på, att vi inte ansågo frå-

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)
 gan ha den omfattning, att man behöfve rådgöra med dessa organisationer. För övrigt sitta ledamöter från dessas styrelser i det sammansatta utskottet, och vidare ansågo vi oss vara kapabla att bedöma frågan utan många och långa utredningar. Och jag vill fästa herr Forslunds uppmärksamhet på, att utskottets utlåtande innefattar 16 trycksidor. Inte blir saken bättre, om man lägger till ytterligare 16 sidor. Jag tror, att det räcker med det som redan är framhållet, och att det är nog för att kammarens ledamöter skola kunna bilda sig en uppfattning om frågans innebörd.

Även jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr Källman gav ett svar på herr Forslunds fråga om anledningen till att icke utskottet har tillfrågat de särskilda förbunden om, huruvida de ansågo ett behov av lagstiftning föreligga. Jag kan instämma i herr Källmans svar. Vi ha nämligen ansett, att vi själva kunde bedöma, om det föreligger ett behov av denna förstärkta beredskap på ett område, där i dessa tider luftterrorerna på ett skrämmande sätt gjort sig gällande. Och vidare: när vi här förordat en lagstiftning utan att höra ifrågavarande eller andra institutioner, så hade vi till utgångspunkt, att vi ville bringa ordning och reda i en riksviktig angelägenhet. Att ett sådant behov föreligger, det visar sig därav, att vi hade uppgift om en hel del olika fall, då en kommun lämnat bidrag till luftvärnsändamål och då beslutet icke överklagats. Således framgår behovet av, att man har en klar lagstiftning i frågan.

Den ärade talaren sade vidare, att det var märkvärdigt, att man icke avväktade Kungl. Maj:ts initiativ. Men på det svarar jag — liksom det förut har sagts — att det är väl riksdagens rättighet att komma med sådana hjärteangelägenheter, som Kungl. Maj:t icke har kommit med, när riksdagen anser det vara ett gemensamt intresse för riket. Och jag erinrade i mitt förra anförande, hurusom 1937 herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet påpekat, att *kommunerna* borde intresseras för saken. Hur kunna kommunerna intresseras på annat sätt än genom denna frivilliga möjlighet? Under sådana förhållanden anser jag för min del, att vi icke gått förbi höga Kungl. Maj:t utan tvärtom borde tagas emot med tacksamhet, om vi, som jag hoppas, komma till Kungl. Maj:t.

Det har vidare här sagts något om att utredningen icke var så tillfredsställande. Jag behöver härvidlag icke annat än hänvisa till de skäl, som ha förebragts av utskottet i det, som jag hoppas, av alla lästa betänkanDET: »Med hänsyn till angelägenheten av att åtgärder till stärkande av vårt skydd mot luftanfall i största möjliga utsträckning vidtagas samt till kommunernas påtagliga intresse — icke blott med hänsyn till kommunens anläggningar och inrättningar, utan även för skyddande av befolkningen inom kommunen —» har utskottet ej kunnat anse det försvarligt att säga nej, och det är således både enskilda motionärer och åtskilliga av utskottets ledamöter — alla utom två — som ha ansett, att detta medgivande är någonting, som tidsomständigheterna absolut påkalla. Frågan är ju, om det strider mot kommunallagarnas principer och därom kan ej annat än vid meningsutbyte i kammaren avgöras.

Sedan vill jag ytterligare upprepa en sak. Det har talats om att det vore nästan på gränsen till att denna sak skulle vara tillätlig redan enligt nu gällande lagstiftning. Av regeringsrättens ledamöter var det tre, som stodo för beslutet, medan två reservanter ville ha ett motsatt beslut, såsom de sade »med hänsyn till för närvarande rådande särskilda förhållanden». Detta var alltså under förra riksdagen. Redan då rådde det sådana förhållanden, att man ansåg, att det vore tillätligt att besluta. Dagen för utslaget, mina herrar, var den 23 november 1939. Sedan dess har mycket hänt, särskilda förhållanden

Ang. rätt för kommun att anslå medel till luftvärn m. m. (Forts.)
tillkommit, som jag anser stärker utskottets ståndpunkt, och jag ber, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Forslund**: Herr talman! Endast ett par ord! Jag vill gratulera herr Källman och andra i hans utskott, som anse sig besitta sådan sakkunskap i dessa ting, att de bara vifta bort frågan om varför man inte tillsport vederbörande institutioner, och säga: det här begripa vi lika bra som de.

Jag vill då säga, att mycket starkt delade meningar skulle säkert råda inom de organ, som jag syftar på. Vi kunna, herr Källman, ta ett praktiskt exempel. Han och jag tillhöra samma landsting men ha helt olika uppfattning om vad som kan vara lämpligt i denna sak.

Hur skulle det för övrigt gå med hela vår lagstiftning, om man skulle börja på att säga: det här begripa vi lika bra som de myndigheter, som man hittills ansett sig ha skyldighet att fråga om deras synpunkter.

Herr **Källman**: Jag vill först påpeka, att en del av det sammansatta utskottets ledamöter tillhör konstitutionsutskottet, och detta brukar mycket sällan höra förbund eller sammanslutningar. Man är inte van därvid, och då är det mycket naturligt för oss, att man inte heller nu gjort sådana frågor.

Vidare vill jag säga, att det visserligen är riktigt, som herr Forslund säger, att han och jag äro kamrater i Stockholms läns landsting, men den skillnaden föreligger ändå, att han icke haft tillfälle deltaga i förvaltningen, där jag är alldeles särskilt engagerad, och det var med stöd av erfarenheter därifrån jag anförde ett par synpunkter i mitt förra anförande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta konstitutions- och första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Johan*, i Malmö begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 46.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 e. m.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 11 och 12.

Lades till handlingarna.

Punkten 13.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 39 och 40.

Lades till handlingarna.

Punkterna 41—72.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 73.

Lades till handlingarna.

Punkterna 74—85.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Punkterna 87—90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91.

Lades till handlingarna.

Punkterna 92—102.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 103.

Lades till handlingarna.

Punkterna 104—110.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 111.

Lades till handlingarna.

Punkterna 112—152.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 153.

Lades till handlingarna.

Punkterna 154—172.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 173 och 174.

Lades till handlingarna.

Punkterna 175—183.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 184.

Lades till handlingarna.

Punkten 185.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo bankoutsrottets utlåtande nr 11, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag rörande vissa luftskyddsanordningar vid riksdagshuset m. m.

Ang. luftskyddsanordningar vid riksdagshuset m. m.

I skrivelse till bankoutsrottet den 8 februari 1940 hade fullmäktige i riksgäldskontoret hemställt, att utskottet ville föreslå riksdagen att till vissa luftskyddsanordningar vid riksdagshuset anvisa ett förslagsanslag av 443,400 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet anfört bland annat:

»Det förslag till skyddsrumsanläggning vid riksdagshuset, som innefattas i fullmäktiges framställning, har kostnadsberäknats till sammanlagt 333,100

Första kammarens protokoll 1940. Nr 17.

Ang. luftskyddsanordningar vid riksdagshuset m. m. (Forts.)
 kronor, vartill skulle komma vissa huvudsakligen med luftskyddsplanen för riksdagshuset sammanhängande utgifter å 110,300 kronor. Med hänsyn till att den planerade skyddsrumsanläggningen icke kan anses fullträffsäker för andra än lätta eller medeltunga bomber har utskottet icke kunnat undgå att finna denna kostnad väl hög. På grund härav har utskottet, såsom framgår av det föregående, låtit undersöka möjligheterna av en annan lösning av skyddsrumfrågan, innebärande anordnande av dels normalskyddsrum inom riksdagshuset, dels ock ett särskilt i berg insprängt skyddsrum, avsett att tagas i anspråk för den händelse riksdagens arbete skulle behöva förläggas till annan plats i huvudstaden än i riksdagshuset. Denna undersökning har givit vid handen, att båda dessa anordningar skulle kunna utföras för en beräknad kostnad av (75,000 + 155,000 =) 230,000 kronor, vilket belopp med något över 100,000 kronor understiger motsvarande enligt fullmäktiges förslag.

För en väsentligt lägre kostnad än enligt fullmäktiges förslag skulle alltså kunna ernås ur luftskyddssynpunkt tillfredsställande normalskyddsrum samt därjämte ett även för de tyngsta bomber fullträffsäkert skyddsrum. Härtill kommer, att normalskyddsrummen skulle på grund av sin nära belägenhet till sammanträdes- och arbetslokaler bliva något lättare att nå än de av fullmäktige ifrågasatta skyddsrummen samt dessutom kunna färdigställas på avsevärt kortare tid än de sistnämnda. Med hänsyn till vad sålunda anförts har utskottet funnit sig böra förordna, att skyddsrumfrågan löses i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som nu angivits av utskottet.

Äberopande det anförda får utskottet hemställa, att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förevarande framställning, må

dels uppdraga åt fullmäktige att i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet ovan förordat låta utföra luftskyddsanordningar m. m. för riksdagens behov;

dels ock för ändamålet å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. anvisa ett förslagsanslag av 340,300 kronor.»

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Akerberg, Sandén, Sundvik, Bodin, Holmgren* och *Eriksson* i Sandby, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret föreliggande förslag, måtte

dels uppdraga åt fullmäktige att i huvudsaklig överensstämmelse med nämnda förslag låta utföra lyftskyddsanordningar vid riksdagshuset m. m.;

dels ock för ändamålet å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. anvisa ett förslagsanslag av 443,400 kronor.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Denna fråga har ju helt nyligen varit föremål för behandling i riksdagen. Under urtima riksdagens sista dagar voterade kamrarna rörande byggande av ett skyddsrum för riksdagens behov. Andra kammaren biföll riksgäldsfullmäktiges förslag i den delen, under det att första kammaren avslög detsamma, och det blev första kammarens mening, som segrade i den gemensamma voteringen. Det var emellertid intet definitivt avgörande, eftersom första kammaren i sitt avslag utgick från att saken skulle tas upp till ny prövning vid denna lagtima riksdag.

När frågan nu kommer igen, har den ett ganska intimt sammanhang med en annan fråga, som icke har avgjorts av riksdagens kamrar, men som i alla fall

Ang. luftskyddsanordningar vid riksdagshuset m. m. (Forts.)

av en annan korporation har avgjorts å riksdagens vägnar. Saken är så pass diskret, att det inte finns möjlighet att här lämna någon redogörelse för densamma, men så mycket torde man väl kunna säga, att det gäller frågan om riksdagens arbete och organisation, i den händelse vårt land invecklas i krig. Det finns ingen anledning att här ingå på detaljer beträffande dessa saker — det förbjuder sig självt. Men vem som helst kan ju lätt fråga sig, hur riksdagen skulle uppträda i den ena eller den andra situationen, och även ge ett personligt svar på den frågan. Man har olika uppfattningar därom. Man vet, hur riksdagen i Finland arbetat. Det finns kanske inte så officiella uppgifter om den saken, men man torde erinra sig, hur under krigets första veckor motståndaren försökte utnyttja situationen till sin fördel genom att göra gällande, att den finska riksdagen redan hade övergivit sin huvudstad och därför kunde sägas inte längre representera nationen. Detta var inte riktigt, men det ger en vink om hur en sådan sak kan komma att spela in i en kritisk situation.

Utän att här behöva diskutera detaljer i denna hemliga plan torde vi väl alla vara överens om att i händelse av krig den svenska regeringen och den svenska riksdagen skola hålla sig kvar i Sveriges huvudstad så länge det överhuvudtaget är möjligt, vilket inte utesluter, att planer böra finnas även för en utrymning av huvudstaden, om läget skulle utveckla sig så pass galet, att detta blir nödvändigt. Men också om riksdagen stannar i Stockholm, finns det ju olika alternativ för dess arbete. Det kan bli så illa ställt, att detta riksdagshus får lov att utrymmas, men vi kunna kanske vara överens om att riksdagen dock bör försöka bita sig fast här i riksdagshuset så länge det finns någon möjlighet att stanna här. Även om folk skulle kunna inse anledningarna till en flyttning härifrån, misstänker jag, att om det bleve bekant i landet, att riksdagen hade lämnat riksdagshuset och arbetade i en annan lokal, låt vara i Stockholm, skulle detta ute i landet uppfattas såsom en icke lycklig signal, som en signal, som kunde vara ägnad att verka nedstämmande på försvarsviljan och samlingen bland medborgarna ute i landet. Detta utesluter givetvis inte, att det bör finnas reservlokaler i huvudstaden att tillgripa, för den händelse riksdagen skulle vara tvungen att mer eller mindre partiellt flytta från riksdagshuset.

När vi i bankoutskottet ha behandlat riksgäldsfullmäktiges förslag till byggande av skyddsrum, ha vi naturligtvis vägt dessa olika möjligheter mot varandra. Riksgäldsfullmäktiges förslag, som upptagits av reservanterna, går ut på att ett bombsäkert skyddsrum skall byggas under planen här ute för en kostnad av 443,000 kronor.

Utskottets majoritet har emellertid ansett, att ett sådant bombsäkert skyddsrum icke bör byggas här i riksdagen utan på en annan plats i Stockholm, där riksdagen eventuellt komme att arbeta under krig. Däremot har givetvis även majoriteten tänkt sig, att riksdagen skulle arbeta här, så länge det är möjligt, och därför har majoriteten föreslagit, att det skulle inredas ett s. k. normalskyddsrum under själva riksdagshuset. Detta normalskyddsrum bereder inte fullständig säkerhet men kan givetvis i många situationer skydda riksdagen och dess ledamöter. Skillnaden i kostnad mellan de båda förslagen är ju inte så stor. Majoritetsförslaget slutar på 340,000 kronor, och reservationens förslag, som ansluter sig till riksgäldsfullmäktiges, kostar 443,400 kronor. Jag tror, att när det gäller att välja mellan de båda förslagen, kan skillnaden i kostnad inte spela någon avgörande roll. Vad som är avgörande är, vilken inställning man har till de olika möjligheter, som denna plan innebär. Om man har den uppfattningen, att riksdagen av psykologiska, nationella och många andra skäl bör stanna kvar här i riksdagshuset så länge det överhuvudtaget finns någon tänkbar möjlighet därtill, så förefaller det mig,

Ang. luftskyddsanordningar vid riksdagshuset m. m. (Forts.)
som om här bör finnas ett betryggande skyddsrum tillgängligt för riksdagen och dess tjänstemän. Det normalskyddsrum, som majoriteten stannat för, har naturligtvis sina fördelar, men dess värde befinner sig inte ens i närheten av det bombsäkra skyddsrummets.

Ett argument, som kan anföras mot en sådan anordning är vad som tidigare anförts mot skyddsrum överhuvud taget, nämligen att det är så vanskligt att gå ned i ett sådant hål. Man kan bli inestängd, man kan bli kvävd, man kan råka ut för allt möjligt. Detta kommer givetvis att anföras. Vårt riksdagshuset är ju en mycket solid byggnad. Den kommer säkert att stå emot även ganska duktiga bombkrevader, men man kan ju ändå tänka sig möjligheten av att en fullträff från en stor projektil medför, att hela huset rasar. Om det då störtar samman över riksdagens ledamöter, som befinna sig nere i normalskyddsrummet, skulle det inträffa något, som man gott skulle kunna beteckna som en nationell katastrof. Även om vi inte behöva övervärdera våra egna personer rent individuellt, får man väl ändå lov att säga, att en sådan olycka skulle bli en katastrof också för nationen och under alla förhållanden uppfattas som en sådan.

I majoritetsutlåtandet anføres som skäl emot detta förslag på 443,000 kronor, att det inte medför ett bombsäkert skydd. Det är klart, att man kan tänka sig ett så kraftigt och så väl inpassat bombnedslag, att även en sådan betäckning som den föreslagna skulle brista, men möjligheten härtill är tämligen liten. Sådana risker stå överhuvud taget inte att skydda sig emot, när man skall bygga ett konstgjort skyddsrum och inte har möjlighet att spränga i berg.

Nu kan man säga, att på det ställe, där majoriteten tänker sig, att riksdagen skulle kunna arbeta i händelse av krig, finns ett berg, och där skulle ett säkert skyddsrum kunna inredas. Detta blir t. o. m. något billigare, så gällde det bara att välja mellan dessa två alternativ, vore saken lätt, men har man som jag den uppfattningen, att riksdagen aldrig kommer att flytta till det andra stället, förefaller det tämligen meningslöst att lägga ned ett par tre hundra tusen kronor på att inreda skyddsrum där.

Vad de rent praktiska anordningarna beträffar, kan man ju säga, att om det inte blir något krig, äro dessa pengar tämligen bortkastade. Detta gäller såväl i det ena fallet som i det andra, men beträffande det skyddsrum, som föreslås i reservanternas förslag, alltså under planen härutanför, har överbibliotekarien vid riksdagsbiblioteket anmält sin stora tillfredsställelse, eftersom han räknar med att det under fredliga förhållanden kan komma att utnyttjas som en alltför välbehörlig förstärkning av riksdagsbibliotekets reservutrymmen. Bibliotekets förråd av papper växer ju år från år. Utrymmena inventeras varje år, men vecken bli alltmer djupa och bekymrade i deras pannor, som inventera, ty de tillgängliga utrymmena väntas rätt snart vara slut. Detta rum skulle alltså kunna få en praktisk användning, som kan sättas på kreditsidan, om man nu vill anförä allehanda debetposter.

Däremot är riksdagsbibliotekarien mycket bekymrad beträffande det normalskyddsrum, som skulle inredas i själva riksdagshusets källarutrymmen, därför att det skulle taga i anspråk de sista reservutrymmen, som biblioteket räknar med inom dessa fyra väggar.

Ja, herr talman, detta är endast några synpunkter, som man kan anlägga på denna fråga. Det är klart, att man kunnat diskutera mycket mera fritt, om riksdagen hade fått kännedom om den plan för arbetet under krigstid, som ligger till grund även för dessa överväganden. Men jag tror, att jag genom de anvisningar, som jag har gett, har gått så långt som det överhuvud taget är lämpligt att göra i denna situation.

Ang. luftskyddsanordningar vid riksdagshuset m. m. (Forts.)

Vi ha ju i dag mottagit budskapet om att fred slutits i kriget i Finland. Det är kanske en och annan, som tycker, att då är faran för tillfället över; vi behöva kanske inte diskutera sådana här saker längre. Jag tror, att det är en illusion att hänge sig åt sådana förhoppningar. Vi ha ju andra förvecklingar i världen, som äro förlagda i vårt lands omedelbara grannskap. Vi veta ingenting om hur händelserna komma att utveckla sig, men vi måste vara rustade för att möta utvecklingen, åt vilket håll den än kommer att gå. I den beredskap, som vi därvid böra genomföra, ingår ett skyddsrum för den svenska riksdagen.

Jag ber, herr talman, med hänvisning till de synpunkter, som jag har anfört, att få yrka bifall till den av mig själv och andra anförda reservationen.

Häri instämde herr *Schlyter* och herr *Bodin, Gunnar*.

Herr Holmström: Herr talman! Jag ber att få instämma i den allra sista delen av vad den ärade utskottsordföranden hade att säga. Den fred mellan Finland och Ryssland, som nu kan komma till stånd, får inte på något sätt invagga oss i säkerhet. Tvärtom! Kniven har satts betydligt närmare det svenska folkets strupe genom denna fred. Men detta är också det enda, vari jag kan instämma med herr ordföranden.

Reservanterna i utskottet ha, som utskottets ordförande anförde, godtagit riksgäldsfullmäktiges förslag. Utskottets majoritet har däremot inte kunnat göra detta med hänsyn bl. a. till de betydande kostnader, som det av riksgäldsfullmäktige föreslagna skyddsrummet vid riksdagshuset skulle draga. Utskottsmajoriteten har därför ansett sig böra undersöka möjligheterna för anordnande dels av ett s. k. normalskyddsrum här i riksdagshuset, dels av ett skyddsrum insprängt i berg på annan plats i staden. Därför har utskottet också föranstaltat om en utredning av samme sakkunnige, som utarbetat riksgäldsfullmäktiges förslag, nämligen byrådirektören Royen, och det är hans utredning, som majoriteten nu bygger på.

Denna utredning har tillkommit på grund av ett förslag, som framställdes inom bankoutskottet. Det var herr von Horn, som ställde förslaget. Detta har alltså inte, såvitt jag vet, varit föremål för någon utredning från riksgäldsfullmäktiges sida. Detta förslag innebär, att riksdagen i vissa situationer skall förlägga sitt arbete till annan plats inom huvudstaden. Det är alltså inte fråga om att riksdagen skall lämna huvudstaden. Om riksdagen skulle flytta från riksdagshuset, komme detta, menade den föregående ärade talaren, att inverka deprimerande på allmänheten. Jag hyser ingen rädsla därför. I en sådan situation är väl huvudstaden till mycket stor del evakuerad, och det blir inte bara riksdagen, som kommer att förlägga sitt arbete utanför sin ordinarie lokal. Det blir nog flera institutioner, som komma att göra det-samma.

Såsom den ärade utskottsordföranden anförde, är det inte lämpligt eller ens möjligt att här offentligen debattera detaljer i denna fråga. Jag kan ju få säga som min personliga uppfattning, att jag anser, att Helgeandsholmen inte är den lämpligaste platsen för riksdagen vid bombanfall mot huvudstaden. Här i riksdagshuset bör i alla fall inrättas ett normalskyddsrum för att skapa trygghet mot överraskningar. Det är ju jämförelsevis billigt, det kostar 75,000 kronor. Dessa lokaler kan man under fredliga förhållanden använda för praktiska, nyttiga ändamål. Riksdagsbiblioteket kan väl lika bra utnyttja detta normalskyddsrum som ett skyddsrum därute under planen. Skillnaden är bara den, att om riksdagen flyttar från riksdagshuset, kan detta normalskyddsrum användas och erbjuda ett ganska effektivt skydd för arkiv och bibliotek och andra värdefulla saker.

Ang. luftskyddsanordningar vid riksdagshuset m. m. (Forts.)

Jag skulle därför tro, att utskottsmajoritetens förslag t. o. m. innebär en mera praktisk trygghet för riksdagsbiblioteket, ty byggde vi ett skyddsrum under planen framför riksdagshuset och riksdagsbiblioteket under fredliga förhållanden toge detta i anspråk, måste ju biblioteket, när det blir oroliga tider, flytta bort alla sina värdesaker därifrån och placera dem någon annanstans.

Utskottsmajoriteten anser, att frågan måste lösas *snarast möjligt*. Jag vill nu fatta mig kort: varför har utskottsmajoriteten inte biträtt fullmäktiges av reservanternas förordade förslag? Jo, först och främst därför, att man vill få till stånd en kostnadsminskning. Utskottsmajoritetens förslag är något över 100,000 kronor billigare än reservanternas, och efter en mera detaljerad utredning kommer det säkerligen att bli ännu billigare. Kostnadsminskningen är naturligtvis inte ensamt avgörande för utskottsmajoritetens ståndpunkt. Därtill kommer, att den av fullmäktige och av reservanternas inom utskottet föreslagna skyddsrumsanläggningen på Helgeandsholmen icke är fullträffsäker för andra än lätta och medeltunga bomber, medan den av utskottsmajoriteten förordade i berg insprängda anläggningen erbjuder ett även mot de tyngsta bomber fullträffsäkert skyddsrum. Den svenska graniten är ett synnerligen effektivt skydd mot bomber, och den torde komma att skydda mot bomber, hur helvetiska uppfinningar, som än må komma fram inom bombtekniken. Den av utskottsmajoriteten föreslagna anläggningen har dessutom den fördelen, att den kan färdigställas på betydligt kortare tid. På det berg »nägonstans» här i Stockholm, där utskottsmajoriteten anser, att riksdagen skall inreda ett fullträffsäkert skyddsrum, finns en byggnad med lokaler, som äro fullt lämpliga för riksdagen och dess arbete. Utskottets förslag innebär, att riksdagen in i det sista skall stanna kvar i huvudstaden, men ha möjlighet att under vissa förhållanden arbeta på en tryggare plats än den, som Helgeandsholmen utgör.

Frågan är alltså i korthet: vill riksdagen ha ett billigt och effektivt skyddsrum eller ett dyrt och ineffektivt sådant? Riksdagen får det billigare och effektivare skyddsrummet genom att följa utskottsmajoriteten, och jag anhall, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *von Horn, Emil Andersson* och *Friggeråker*.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Herr Holmström sade, att riksdagen får det säkrare skyddsrummet genom att taga hans och utskottsmajoritetens förslag, under det att vi få ett otillfredsställande skyddsrum, om vi följa reservanternas förslag. Det beror alldeles på vilka förutsättningarna äro. Om man som jag har den uppfattningen — och jag tror, att de flesta ha den med mig — att riksdagen inte kommer att ta i bruk de lokaler, där herr Holmström vill lägga sitt skyddsrum, är det ganska likgiltigt, om det är fullträffsäkert mot bomber eller inte.

Vad nu det av reservanternas ifrågasatta skyddsrummet beträffar, är det ett våldförande av språket att säga, att det inte är bombsäkert. Stockholms stad bygger under Hötorget ett konstgjort skyddsrum, som det heter, vilket betraktas som fullt bombsäkert, och det kommer även det av oss föreslagna skyddsrummet att bli.

Herr Holmström bestred riktigheten av vad jag sagt om att det skulle verka deprimerande på allmänheten, om riksdagen flyttade härifrån. Han ansåg, att riksdagens förflyttning inte skulle få den effekten, därför att när det blir krig, kommer ju i alla fall staden att evakueras och det blir många andra

Ang. luftskyddsanordningar vid riksdagshuset m. m. (Forts.)

än riksdagen, som få lov att flytta på sig. Det tror jag också, men nog kan man väl vända på steken och säga, att det under alla förhållanden kommer att betraktas såsom ett tecken på hoppfullhet från riksdagens sida, så länge den stannar kvar. När allmänheten däremot får reda på att riksdagen har gett sig i väg ifrån sitt eget hus, kommer man säkert att tänka som så, att nu finns det kanske inte längre anledning till den förvissning, som man förut haft.

Herr Holmström sade vidare, att Helgeandsholmen inte skulle vara den lämpliga platsen för riksdagens arbete i händelse av krig. Ja, det var ju den allmänna uppfattningen före det finska kriget, att sådana här utsatta byggnader, belägna mitt i en huvudstad, inte skulle vara lämpliga såsom arbetslokaler i händelse av krig. Erfarenheterna från Finland ha emellertid ganska grundligt reviderat den uppfattningen. Det har nämligen visat sig, att de minst hemsökta delarna av Finland ha varit de centrala delarna av Helsingfors. Riksdagshuset i Helsingfors har inte någon enda gång varit utsatt för flygangrepp. Detta beror givetvis delvis på att skyddsåtgärderna i dessa delar av huvudstaden äro mycket kraftigare och därmed farligare för fienden än försvarsåtgärderna på andra håll i landet, men framför allt därpå att fienden räknar med denna mera perfekta luftvärnsutrustning på de centrala platserna och därför aktar sig för att komma dem alltför nära. I fråga om luftvärn är ju Stockholms stad långt bättre försedd än Helsingfors och de centrala delarna av Stockholm är givetvis det område av landet, som kommer att vara bäst bevakat och skyddat i händelse av krig. Jag tror därför, att man får lov att revidera denna uppfattning om att det skulle vara så farligt för riksdagen att i händelse av krig kvarstanna på Helgeandsholmen. Jag är också övertygad om att riksdagen vid ett krig kommer att taga hänsyn till detta faktum och att utvecklingen här kommer att bli likartad med vad erfarenheterna från Finland givit vid handen.

Under alla förhållanden kommer riksdagen att stanna kvar här, och förutsättningen för att vi skola kunna göra detta, även om säkerheten redan i och för sig är stor tack vare luftvärnets, är, att vi få ett tillfredsställande skyddsrum, som vi kunna använda, ifall det skulle komma ett flygarbesök.

Herr von Horn: Herr talman! Om jag under behandlingen i utskottet hade blivit övertygad om att den av fullmäktige föreslagna skyddsrumsanläggningen vore fullträffsäker för bomber och i alla avseenden betryggande, hade jag utan tvekan gått med på fullmäktiges förslag. Då den av fullmäktige föreslagna skyddsrumsanläggningen emellertid endast skulle motstå högst medeltunga bomber, anser jag, att det skulle vara en halvmesyr att nu gå in för en sådan lösning av skyddsrumfrågan.

Erfarenheterna från Finland visa, att trots att tusen sinom tusen bomber nedkastats över städer och bebyggda orter, hade man åtminstone för fjorton dagar sedan inte kännedom om mer än två fall, då en flygbomb trängt igenom ett hus ända ned i källaren. Jag vill minnas, att det ena fallet, då detta inträffat, var i Björneborg och det andra i Åbo. I alla övriga fall, då byggnader träffats av bomber, ha dessa icke förmått tränga ned i källarna. Om man grundar sin uppfattning på erfarenheterna från Finland, torde man kunna räkna med att även om en bomb skulle träffa vårt riksdagshus, kommer den, så stabilt som detta hus är byggt, sannolikt inte att kunna tränga ända ned i källaren. Detta är så mycket mindre troligt, som bomberna i allmänhet inte falla rakt ned utan, särskilt om det är fråga om orter med luftvärn till sitt försvar, oftast falla i sned vinkel mot markytan, beroende på att flygarna för att undgå luftvärnets eld måste fälla bomberna från mycket stor höjd. Med tanke

Ang. luftskyddsanordningar vid riksdagshuset m. m. (Forts.)
på detta förefaller det mig, som om ett normalskyddsrum inom riksdagshuset skulle vara fullt ut lika betryggande som den av fullmäktige föreslagna dyrare anläggningen utanför riksdagshuset. Därför har jag också givit min avslutning till tanken, att vi borde inreda ett normalskyddsrum inom riksdagshuset och därigenom också göra denna besparing på något över 100,000 kronor.

Jag är av fullkomligt samma åsikt som herr andre vice talmannen, att riksdagen bör stanna kvar i detta hus, så länge som det är möjligt, men jag kan samtidigt inte komma ifrån att riksdagshuset dock inte är en fullständigt säker plats, ifall det skulle bli bombanfall. Vi veta ju, att bomberna ha en ganska lokal verkan. Låt oss antaga, att till exempel första kammarens plenisal blir förstörd av bomber, medan andra kammarens plenisal undgår förstörelse. Då kan andra kammaren efter bombanfallet fortsätta sitt arbete i vanlig ordning, medan första kammaren kanske blir tvungen att flytta till en annan lokal för att kunna utföra sitt arbete. Jag kan inte förstå annat än att det i den situationen skulle vara synnerligen fördelaktigt att redan på förhand ha en byggnad i beredskap, där man vet, att det finns ett skyddsrum, som är så säkert, att det skyddar även mot de allra tyngsta bomber.

Detta är, herr talman, i korthet min åsikt i denna fråga, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holmström: Herr talman! Jag vill endast med anledning av herr andre vice talmannens anförande påpeka, att den företagna utredningen tydligen givit resultat, att det av fullmäktige föreslagna skyddsrummet framför riksdagshuset, såsom jag också framhöll i mitt förra anförande, icke är fullträffsäkert för andra än lätta och medeltunga bomber. Det skyddsrum, som utskottsmajoriteten föreslår, är däremot fullträffsäkert inte bara för de bomber, som hittills uppfunnits, utan säkerligen också för ännu mer förödande bomber, som kunna komma att uppfinnas.

Gentemot utskottets ärade ordförande vill jag säga, att, om han är så säker på att riksdagshuset inte kommer att bli föremål för bombfällning — liksom inte heller huvudstaden i övrigt — så tjänar det ju ingenting till att bygga något skyddsrum alls.

Herr Åkerberg framhöll vidare, att det finska riksdagshuset ännu inte blivit träffat av någon bomb. Ja, det veta vi ju alla. Men det lär dock vara ett faktum, att den finska riksdagen hållit sammankomster på annan plats än i riksdagshuset och inte bara i Helsingfors utan även på plats utanför den finska huvudstaden. Den finska riksdagen lär för övrigt just i denna stund vara församlad på en plats utanför Helsingfors.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Åkerberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *andre vice talmannen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Ang. luftskyddsanordningar vid riksdagshuset m. m. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Åkerberg m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talman först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatsens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkterna 1—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 63.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till teaterrådet för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 7,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte till teaterrådet för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 6,000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Nilsson* i Landeryd, *Bergman*, *Danielsson* och *Närlinge*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag angående anvisande för budgetåret 1940/41 av ett anslag å 7,000 kronor till teaterrådet.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Den nu föredragna punkten gäller anslaget till teaterrådet.

Detta råd tillkom år 1935 som ett slags fortsättning på en av dåvarande ecklesiastikministern tillsatt kommitté för utredning av teaterväsendet. Redan vid teaterrådets tillkomst voro meningarna delade både om dess behövlighet och även om det sätt, varpå det tillkommit. Man ifrågasatte nämligen Kungl. Maj:ts konstitutionella befogenhet att besluta om rådets inrättande, då beslutet från den dåvarande regeringens sida hade ägt rum utan att riksdagen fått uttala sig i ärendet. Detta föranledde också, såsom de flesta av herrarna kanske komma ihåg, en anmärkning av konstitutionsutskottet. Alldeles oavsett detta har dock, utprepar jag, behövligheten av teaterrådet hela tiden varit mycket omstridd ända från dess tillkomst. Det är möjligt, att det just vid sin början hade en viss betydelse, emedan hela teaterväsendet då befann sig i en omorganisationsperiod, och det kunde ha ett visst värde, att det under denna period fanns ett slags sakkunnignämnd, som kunde ge Kungl. Maj:t råd. Sedan den anordning av teaterväsendet, som då kom till stånd, nu har fungerat några år, har det emellertid visat sig, att teaterrådet haft mindre och mindre att göra. Såsom herrarna kunna se av utskottets utlåtande, har utskottet inhämtat, att

*Anslag till
teaterrådet.*

Anslag till teaterrådet. (Forts.)

teaterrådet under sista året endast haft summa fem sammanträden, och ärendena ha väsentligen gällt frågor rörande anslag från lotterimedel för vissa teatrar. Det förefaller nästan groteskt, att det skall anses nödvändigt att ha en så stor apparat, att det, även med de besparingar som nu föreslagits av Kungl. Maj:t och av utskottet, skall behövas 6,000 kronor för att få fram några enkla utlåtanden om dessa lotterianslagsframställningar. Sådant borde väl kunna ordnas på fullt tillfredsställande sätt utan en sådan statsfinanserna i nuvarande läge betungande apparat. Vi ha ju varit nödsakade att på alla möjliga punkter göra indragningar, även på anslag, som ha varit av den allra största betydelse. Med hänsyn till nuvarande läge har man sett sig nödsakad att indraga till och med de allra viktigaste kulturanslag. Att då samtidigt giva ett fortsatt anslag till något, som för närvarande synes vara så onödigt som teaterrådet, förefaller i sanning häpnadsväckande.

När detta ärende förekom år 1936, då det för första gången var fråga om att uppföra detta anslag på riksstaten, uppstod det debatter i båda kamrarna, och det yrkades avslag på hela förslaget, i första kammaren av herr Bergqvist och i andra kammaren av herr Werner m. fl. Anslaget gick visserligen den gången igenom, men det blev begränsat och någon särskilt stark majoritet stod icke heller bakom beslutet.

Under nuvarande förhållanden synes det mig alldeles obehövt att uppföra ett sådant anslag på riksstaten för nästa år. Detta hindrar ju inte, att, i händelse omständigheterna i avseende på statsökonomien längre fram bli gynnsammare och något verkligt behov av teaterrådet då framträder, man framdeles kan återkomma till saken. För närvarande synes emellertid det enda rationella vara, att man ställer sig på avslagslinjen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! En hänvisning till det sätt, på vilket teaterrådet tillkommit, meningsskiljaktigheterna därvid och diskussionerna därefter om dess behövlighet torde inte motivera en sådan framställning, som den reservanternas här gjort.

Det, som är det viktiga här, är, att riksdagen dock en gång på Kungl. Maj:ts förslag har inrättat denna statsinstitution och för den händelse det nu skulle allvarligt ifrågasättas, att denna statsinstitution skulle avskaffas, torde det vara i överensstämmelse med gammal god sedvänja, att Kungl. Maj:t först får tillfälle att göra den erforderliga utredningen. Det föreligger emellertid vid denna riksdag inte ens någon motion om teaterrådets avskaffande. Därför skulle det vara en tämligen uppseendeväckande åtgärd, om riksdagen, på grundval av vad några reservanter i statsutskottet hemställt, beslöte att avskaffa en statsinstitution, som riksdagen förut har godkänt.

Statsutskottet har här som vanligt varit försiktigt, när det gällt anslagsberäkningen. Statsutskottet har både i fråga om teaterrådet och konstrådet gått under Kungl. Maj:ts förslag med 1,000 kronor. Jag är inte vidare benägen att nu ingå på en diskussion rörande konst- och teaterrådets betydelse. Jag har dock, herr talman, den bestämda uppfattningen, att teaterväsendet i Sverige under den tid, som teaterrådet existerat, mått väl av att teaterrådet funnits till. Naturligtvis har jag ingenting emot, om Kungl. Maj:t genom en motion här i riksdagen eller genom yrkande i ett utskottsutlåtande skulle få i uppdrag att undersöka behövligheten av både konstrådet och teaterrådet. Det är emellertid enligt min mening den vägen, man skall gå i denna sak. Jag är inte så företagsam och så frimodig i mitt handlande, att jag på sådana

Anslag till teaterrådet. (Forts.)

grunder, som här ha framlagts av reservanterna, kan gå med på teaterrådets fullständiga avskaffande.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Herr Olsson började sitt anförande med att såsom motiv för utskottets förslag framhålla, att det viktiga är, att ifrågavarande institution är inrättad och att man inte utan vidare bör avskaffa en statsinstitution. När man ser, hur många sammanträden teaterrådet hållit under förra året, nämligen fem, får man ändå det intrycket, att det argumentet inte är så värst starkt. Är det så, att sakkunniga personer behöva anlitas för de uppgifter, som teaterrådet haft att fylla, kan detta säkerligen ske ändå och för en bra mycket mindre kostnad än den, som här föreslås.

Jag känner till ett annat råd, nämligen pensionsstyrelsens råd, och för detta utgå icke några årsarvoden alls, och sådana bära inte heller ifrågasätts. I stället uppbäras arvoden för de sammanträden, som hållas, samt reseersättningar. Kostnaden blir på det sättet utomordentligt låg, och jag tror, att man kan vinna precis samma syfte beträffande teaterrådet, ifall man ordnade dess verksamhet på liknande sätt. Jag tycker det är lämpligt, att man nu begagnar tillfället att spara in dessa 6,000 kronor. Om det skulle visa sig, att någonting behöver uträttas på detta område, finns det som sagt säkerligen möjligheter att få det gjort. även om riksdagen nu bifaller reservanternas förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nordenson: Herr talman! Det förhåller sig, såsom herr Bergman redan påpekat, så, att det har stått mycken strid om teaterrådet och lämpligheten av dess tillkomst överhuvud taget. Jag har själv varit bland de tveksamma, i någon mån kanske beroende därpå, att jag hört till en av de institutioner, som varit underställda teaterrådets kontroll. Jag har därför varit litet tveksam, om det överhuvud taget behövdes. Emellertid har jag kommit till den uppfattningen, att teaterrådet dock har en viss uppgift att fylla. Det är nämligen så, att här verkligen är fråga om fördelning av rätt betydande anslagsmedel. I det avseendet kan det vara lämpligt med en kontroll, och det kan behövas en något mera speciell sakkunskap för detta ändamål. Man får inte bedöma det kvantitativa arbetet i teaterrådet enbart med utgångspunkt från det antal sammanträden, som rådet har hållit. Det förhåller sig nämligen så, att rådet utövar en fortlöpande kontroll över de teatrar, som få anslag, och gör sina påpekanden, och detta arbete torde i mycket stor utsträckning ske under hand utan några speciella sammanträden.

Jag vågar påstå, att denna kontroll har ganska stor betydelse, och jag är benägen att tro, att man verkligen därigenom åstadkommer ganska avsevärda besparingar. Framför allt är det värdefullt, att teaterrådet har möjligheter att ingripa, därest utvecklingen på det ekonomiska området på något håll skulle visa tendens att skena i väg, och det är någonting, som teaterverksamhet har större benägenhet för än kanske någon annan. Det torde gälla om denna verksamhet mer än om någon annan, att den har en smula av äventyr över sig. Det är sålunda enligt min mening av ganska stort värde, att det finns en speciell sakkunniginstitution, som utövar denna kontroll och följer teatrarnas verksamhet. Teaterrådet fyller verkligen en viss uppgift, och jag tror, att det genom sitt arbete åstadkommer besparingar, som väl motsvara anslaget till dess verksamhet.

Anslag till teaterrådet. (Forts.)

Jag vill också erinra om att genom den nedprutning av anslaget, som här föreslagits, göres en icke oväsentlig besparing. Anslaget för det löpande budgetåret uppgår till 9,500 kronor. Jämlikt utskottets förslag skulle man i alla fall sänka det till 6,000 kronor. Om man antar, att expenserna belöpa sig till omkring 2,500 kronor, är det ju ett relativt blygsamt belopp, som går till arvoden. Det är särskilt en medlem av rådet, som har ett relativt omfattande arbete att utföra.

Jag tillåter mig med hänsyn härtill att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Pauli: Det anförande, som den siste ärade talaren höll, borde ju bidra att belysa för kammarens ledamöter, hur mager den sakliga motiveringen för reservanternas ståndpunkt är. Hela den utredning, som reservanterna presterat som grund för sitt yrkande, att riksdagen hastigt och lustigt skall avskaffa denna institution, inskränker sig till de få rader, som återfinnas i motiveringen till reservationen och där reservanterna huvudsakligen fäst sig vid antalet sammanträden förra året, vid vilka de antaga att man närmast har sysslat med ansökningar om anslag ur lotterimedel. Vi ha nu fått belyst av herr Nordenson, att teaterrådet utövar en verksamhet i kontrollerande och besparande syfte, vilken alltså gagnar hela den strävan, som även statsutskottet i sin mån försöker biträda, nämligen hushållsamhet med statens medel.

Jag lyssnade med en viss förvåning till herr Nilsson i Landeryd, som uppdrog en jämförelse med pensionsstyrelsens råd, vars organisation och avlöningsförhållanden han fann lämpliga, särskilt det förhållandet, att man där rörde sig med dagsarvoden och inte med årsarvoden. Han tycktes vilja rekommendera en liknande ordning för teaterrådet. Efter en sådan motivering blev man ju rätt överraskad att höra hans anförande utnytna i ett yrkande om avskaffande av teaterrådet. Det är ungefär, som om en läkare skulle vilja ordinera en annan diet och behandling för en patient, men som närmaste steg ifrågasatte att avliva patienten. Det är inte, tycker jag, en vare sig ur praktisk eller logisk synpunkt riktig slutsats.

Jag vill inte alls påstå, att inte en närmare omprövning beträffande teaterrådets arbets- och avlöningsförhållanden kan vara motiverad, men en sådan omprövning bör ske i vanlig ordning. Det är alltså ingalunda någon riksdagsbyråkratism, när man i detta fall, såsom herr Oscar Olsson nyss sade, önskar, att saken skall gå genom Kungl. Maj:t. Ätminstone borde man väl ha kunnat vänta så mycket intresse av dem, som opponera sig mot teaterrådets fortsatta existens, att de hade gittat väcka en motion i frågan och i denna motion förebragt någon saklig utredning, i den mån en motionär kan åstadkomma en sådan. Men inte ens detta har man kostat på sig. Det egentliga yrkandet om avskaffande av teaterrådet, som herr Bergman står för, kom fram på ett mycket sent stadium under utskottsavdelningens behandling av frågan, närmare bestämt vid justeringen av avdelningens förslag, och man kan alltså knappast säga, att det ligger något större perspektiv av sakligt begrundande bakom reservanternas ståndpunkt.

Jag tror därför, att kammaren har all anledning att för närvarande nöja sig med den högst betydande besparing, som skulle vinnas genom Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, en besparing av 3,500 kronor på en total summa av 9,500 kronor, och låta frågan om en eventuell omorganisation eller dylikt anstå till ett följande år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Bernhard: Jag begärde ordet i anledning av herr Paulis yttrande nyss, när han påstod, att jag hade varit inkonsekvent, då min moti-

Anslag till teaterrådet. (Forts.)

vering utmynnade i det yrkande, som jag framställde, och detta på grund av min jämförelse mellan teaterrådet och pensionsstyrelsens råd. Nu är det ju på det sättet, att jag i mitt förra anförande nämnde, att den sakkunskap, som möjligen kan vara erforderlig för de funktioner, som teaterrådet nu fyller, säkerligen kan erhållas, även om man inte beviljar detta anslag till direkta årsarvoden åt ledamöterna i teaterrådet. Jag tror, att det kan vara tillräckligt, att sådana dagsarvoden, som jag talade om, utgå, ifall någon sakkunnig skulle behöva anlitas. Då endast fem sammanträden hållits under förra året, tror jag inte, att någon olycka skulle ske, därest riksdagen nu reagerar emot en användning av medel, som inte kan anses nödvändig, genom att biträda reservanternas förslag.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Bergman: Från det håll, där man har yrkat bifall till utskottets förslag, har man gjort gällande, att reservationen innebär att »hastigt och lustigt», såsom en av de föregående talarna uttryckte sig, avskaffa teaterrådet. Det har dock icke yrkats något avskaffande, utan det har yrkats, att riksdagen »under nuvarande extraordinära och finansiellt ansträngda förhållanden skulle besluta att för nästa budgetår icke bevilja något anslag» till teaterrådet.

Herr Pauli sade, att när man överlägger om lämpligaste sättet att behandla en patient, är det opraktiskt att först vidtaga den åtgärden, att man avlivar honom. Denna replik förlorar sin dräpande karaktär, när man besinnar att det inte alls är fråga om något avlivande av patienten, utan om en mycket mänskligare åtgärd. Eftersom herr Pauli tog upp frågan om vad som förekommit under utskottsbehandlingen — hans framställning var för övrigt icke alldeles riktig, ty jag gjorde från första början gällande de synpunkter, som framföras i reservationen — kan jag få meddela, att från det håll, där man försvarade utskottsmajoritetens förslag, öppet medgavs, att teaterrådet icke har mycket att göra för närvarande och att det kanske får bereda sig på att »få vila en tid». Om reservanterna ta fasta härlåda och nu således ordinerat ett års hälsosam vila, är väl detta en ganska humanitär patientbehandling, som icke kan betecknas som ett avlivande helt hastigt och lustigt, såsom herr Pauli sade. Indragning av anslaget för ett år utesluter ingalunda ett övervägande från regeringens sida, hur med teaterrådet framdeles bör förfaras.

Herr Pauli påstod också, att man »antagit», att de fem sammanträden, som teaterrådet hållit förra året, gällde endast frågan om ansökningar om anslag ur lotterimedel. Det är inte alls något blott antagande, utan det är en uppgift, som grundats på diarierna över teaterrådets verksamhet, vilka stått till utskottets förfogande. Det var väsentligen sådana ärenden, som behandlats vid de få sammanträdena. Och då teaterrådet, såsom herr Pauli oförsiktigt nog erinrade om, förut haft 3,500 kronor mera i anslag än som nu föreslås av utskottsmajoriteten, ser det således ut som om dessa fem sammanträden kostat 9,500 kronor. Det är visserligen en förbättring, om anslaget, som utskottet föreslår, nedsättes till 6,000 kronor, men då anslaget i alla fall torde vara fullkomligt överflödigt för närvarande, d. v. s. för den period av vila, som även majoriteten syntes motse, får jag alltjämt yrka bifall till reservationen.

Herr Olsson, Oscar: Herr Bergman påpekade, att han och de övriga reservanterna visst inte ha yrkat på att avskaffa eller avliva teaterrådet, endast att för i år indraga anslaget. Vad är det? Såvitt jag förstår betyder det, att man för i år eller tills vidare avskaffar eller avlivar teaterrådet. Jag kan inte anse, att skillnaden är av den betydelse, att den kan föranleda någon

Anslag till teaterrådet. (Forts.)
förändring i min ståndpunkt, när jag yrkade bifall till statsutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 57;

Nej — 56.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 64—69.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels med ändring härutinnan av vad tidigare bestämts besluta, att vid universitetet i Lund skulle från den tidpunkt, som framdeles kunde vara bestämd, inrättas en professur i limnologi, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i avlöningsstaten för universitetet i Lund, som föranleddes av vad av departementschefen i statsrådsprotokollet för den 4 januari 1940 föreslagits, dels ock till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 1,657,800 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom första kammaren av herr *T. Caap* väckt motion (I: 106), i den del motionen berörde Lunds universitet, vari hemställdes, att riksdagen ville fatta ett principbeslut om att från en viss senare tidpunkt på i motionen angivet sätt främja förvaltningsrättens ställning vid svenskt statsuniversitet utan att statsrättens och folkrättens ställning härigenom försämrades.

Ang. inrättande av en personlig professur för professor C. W. von Sydow.

(Forts.)

Av berörda statsrådsprotokoll inhämtades bland annat, att kanslern för rikets universitet föreslagit, att en professur i nordisk och jämförande folk-kulturforskning skulle inrättas vid universitetet i Lund, att innehavaren av denna professur samtidigt skulle vara föreståndare för Hyltén-Cavallius-stiftelsen samt att till förste innehavare skulle utan ansökan utnännas professorn C. W. von Sydow. Departementschefen hade förklarat, att han under nuvarande förhållanden icke kunde tillstyrka kanslerns förslag.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag, så vitt nu vore i fråga, å herr Caaps berörda motion (I:106),

a) med ändring härutinnan av vad tidigare bestämts besluta, att vid universitetet i Lund skulle från den tidpunkt, som framdeles kunde varda bestämd, inrättas en professur i limnologi;

b) medgiva, att för docenten vid universitetet i Lund, professorn Carl Wilhelm von Sydow finge vid nämnda universitet från och med den 1 juli 1940 inrättas en personlig professur i nordisk och jämförande folk-kulturforskning med de åligganden för von Sydow såsom innehavare av omförmälda professur, som Kungl. Maj:t bestämde;

c) besluta, att von Sydow skulle såsom innehavare av den personliga professuren i nordisk och jämförande folk-kulturforskning vid universitetet i Lund vara i avlönings- och pensionshänseende likställd med universitetsprofessor;

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i avlöningsstaten för Lunds universitet, som föranleddes av vad av departementschefen i statsrådsprotokollet för den 4 januari 1940 och av utskottet under förevarande punkt föreslagits;

e) till Lunds universitet: Avlöningar för budgetåret 1940/41 anvisa ett förslagsanslag av 1,669,900 kronor.

Herr statsrådet **Bagge**: Herr talman! Jag är tacksam för den behandling, som åttonde huvudtiteln i år har fått röna från statsutskottets sida. I allt väsentligt har ju det framlagda förslaget förordats av utskottet. Det är egentligen endast smärre jämkningar, som därvidlag ha företagits, och de gälla sådant, som man naturligtvis kan ha olika meningar om.

Det förslag, som framlagts i år, har ju varit präglad av nödvändigheten av en hård sparsamhet. Alla äro för närvarande ense om att vi behöva spara, men kärleken till sparsamhet är understundom litet egendomlig. Den är ivrigare, ju längre bort föremålet för sparsamheten är, och den svalnar ju närmare sparsamhetssträvandena komma de egna intressena. Och det har man också understundom märkt i riksdagen i år.

För mig har det givetvis icke varit något nöje att lägga fram en huvudtitel, som har varit präglad av nödvändigheten att gå så pass hårt fram över olika anslag, som här varit fallet. Men det kan ju icke hjälpas. Jag vill säga, att som gammal folkbildningsman måste det vara särskilt smärtsamt för mig att behöva föreslå stora nedskrivningar av anslag till olika områden av folkbildningsverksamheten, och som gammal vetenskapsman kan det icke heller ha varit särskilt roligt för mig att sätta ned anslag, som varit mycket viktiga för den vetenskapliga forskningen i landet. Jag har också i sparsamhetssyfte förordat propositioner, som komma att gå ut över våra läroverk och folkskolor, våra läroanstalter överhuvud taget. Det kan emellertid, som sagt, icke hjälpas. Det är en hård nödvändighet, som man icke kan komma

Ang. inrättande av en personlig professur för professor C. W. von Sydow.
(Forts.)

undan. Jag har i alla fall velat säga detta här i kammaren, därför att jag ju hört klander från olika håll över det sätt, på vilket än det ena och än det andra anslaget har behandlats i den framlagda huvudtiteln.

Att jag begärde ordet vid denna punkt beror därpå, att jag vill förklara, att anledningen till att förslag icke framlagts om inrättande av en personlig professur för professor von Sydow i nordisk och jämförande folkkulturforskning uteslutande varit de finansiella skälen och speciellt det skälet, att vi överhuvud taget icke lagt fram några förslag om inrättande av nya tjänster. Därför ansåg jag mig icke heller böra lägga fram ett sådant förslag i detta fall. Jag vill emellertid säga, att saken är synnerligen behjärtansvärd ur alla synpunkter, och är det så, att kammaren liksom medkammaren vill taga på sitt ansvar att nu bevilja anslag för en ny tjänst, kan detta endast glädja mig, ty enligt mitt förmenande är detta som sagt en mycket önskvärd sak i och för sig liksom naturligtvis en hel del andra saker, som man icke har kunnat lägga fram förslag om i år.

Till sist vill jag endast säga, att jag menar, att statsutskottet har gjort alldeles rätt, när utskottet företagit sina olika jämkningar på ett sådant sätt, att slutsumman i alla fall har blivit densamma som i propositionen, d. v. s. att utskottet har hållit sig inom ramen för den framlagda huvudtiteln. Jag hoppas, att även första kammaren kommer att beakta önskvärdheten av att icke slutsumman överskrides.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 71—73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74.

Lades till handlingarna.

Punkterna 75—79.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 80.

Lades till handlingarna.

Punkterna 81—88.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 89.

Lades till handlingarna.

Punkterna 90—118.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 119.

Lades till handlingarna.

Punkterna 120 och 121.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 122.

Lades till handlingarna.

Punkterna 123—129.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 130.

Lades till handlingarna.

Punkterna 131—137.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 138.

Lades till handlingarna.

Punkterna 139—142.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 143.

Lades till handlingarna.

Punkten 144.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 145.

Lades till handlingarna.

Punkterna 146 och 147.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 148.

Lades till handlingarna.

Punkten 149.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 150—152.

Lades till handlingarna.

Punkten 153.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 154.

Lades till handlingarna.

Punkterna 155—157.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 158.

Lades till handlingarna.

Första kammarens protokoll 1940. Nr 17.

Punkten 159.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 160.

Lades till handlingarna.

Punkterna 161 och 162.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 163.

Lades till handlingarna.

Punkterna 164—168.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 169.

Lades till handlingarna.

Punkterna 170—172.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 173.

Lades till handlingarna.

Punkterna 174—178.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 179.

Lades till handlingarna.

Punkterna 180—194.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 195.

Lades till handlingarna.

Punkterna 196 och 197.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 198.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 224,800 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. Bergman* m. fl. (I: 67) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Olsson* i Gävle m. fl. (II: 118), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att bidraget till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande, nu 378,300 kronor och av Kungl. Maj:t föreslaget till 224,800 kronor, skulle bestämmas till 279,800 kronor för nästkommande budgetår.

Anslag till nykterhetsundervisning m. m. (Forts.)

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och berörda av herr Bergman m. fl. och herr Olsson i i Gävle m. fl. väckta motioner (I: 67 och II: 118) såsom Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 239,800 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson, Ström* i Lidköping, *Bergman, Eriksson* i Stockholm, *Danielsson* och *Andersson* i Södergård ansett, att utskottets yttrande bort i angivna delar hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och de av herr Bergman m. fl. och herr Olsson i Gävle m. fl. väckta motionerna (I: 67 och II: 118) såsom Bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 249,800 kronor.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Detta anslag tillhör dem, som äro mest nedskurna i huvudtiteln. Anslaget till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande har av departementschefen föreslagits nedprutat med 153,500 kronor från 378,300. Nykterhetsfolket förstår synnerligen väl nödvändigheten av stora inbesparingar också på detta anslag, och så långt jag känner stämningen bland nykterhetsfolket, är det departementschefen tacksamt för åtskilligt av vad han har sagt och gjort i fråga om detta anslag vid dess framläggande. Så t. ex. uppskattas nog runt om bland nykterhetsfolket synnerligen mycket, att den del av anslaget, som går till instruktörer för nykterhetsupplysning, har fått bibehållas helt obeskuren. Nykterhetsfolket har inte, hur smärtsamt det än känts för nykterhetsfolket att ta del av den beskäringen, opponerat sig emot att anslaget till föreläsningar sänkts med 80,000 kronor från 140,000 kronor, således med mer än hälften. Nykterhetsfolket har utan knot böjt sig för nödvändigheten att vidtaga besparingar i största möjliga utsträckning. Men riksdagens nykterhetsgrupper ha på en punkt funnit, att departementschefen har gått för långt i sin besparingsaktion. Den kan icke genomföras på den punkten utan att nykterhetsorganisationernas arbete skulle allvarligt skadas.

Det gäller anslaget till främjandet av olika nykterhetsorganisationers verksamhet. Dessa nykterhetsorganisationer äro med undantag av centralförbundet för nykterhetsundervisning stora folkliga organisationer, helt uppehållna av de breda massornas till största delen ganska fattiga befolkning. Detta anslag föreslås nedskuret med ungefär 33 procent. Där ha nykterhetsgrupperna önskat en höjning med 55,000 kr., så att åtminstone direkta skadeverkningar för dessa organisationer inte skulle kunna komma i fråga. Jag vill ändå fästa kammarens uppmärksamhet på att i dessa tider, då det talas så mycket om det andliga beredskapsarbetet, då man är så angelägen från alla håll och kanter att se till, att den andliga upprustningen skall något så när hållas vid makt, då är det inte mycket uppmuntrande för dessa stora folkliga organisationer att se sina organisationsanslag, på vilka verksamheten i så stor utsträckning beror, nedskurna med tredjedelen.

Statsutskottet har också enhälligt ansett, att beskäringen är för stor, men statsutskottet har delat sig, när det har gällt den höjning, som anses nödvändig för att så ringa skadegörelse som möjligt på nykterhetsorganisationernas arbete skall komma till stånd. Jag skulle tro, att den delningen av statsutskottet till mycket stor utsträckning beror på något av vad departementsche-

Anslag till nykterhetsundervisning m. m. (Forts.)

fen anförde i sitt yttrande, nämligen att statsutskottet gärna ville hålla sig inom ramen av det budgetförslag, som departementschefen hade framlagt. Om den reservation, för vilken jag talar, skulle bifallas av kammaren, så är det visserligen sant, att denna ram inte hålles absolut — det blir ett överstigande med 4,400 kr. av dessa många miljoner på åttonde huvudtiteln — men jag kan ändå inte tänka mig, att kammaren bara på grund av jag skulle närmast vilja säga en rent estetisk synpunkt skulle bortse från det sakliga bedömandet av frågan.

Om man följer statsutskottet, så skulle den av utskottet föreslagna mindre höjningen, 15,000 kr., till allra största delen åtgå för ökning av det bidrag centralförbundet för nykterhetsundervisning får. Motiveringen är lagd på det sättet, och den motiveringen ha alla i utskottet förenat sig om. Men det skulle då bli de särskilda nykterhetsorganisationerna, som lämnades utan någon förbättring och som finge vidkännas denna nedsättning med 33 procent av de nu utgående anslagsmedlen. Och där, herr talman, är en sak, som, om utskottsförslaget går igenom, kommer att ställa kammaren i en rätt egendomlig belysning.

Den föregående punkten i utskottsutlåtandet handlar om bidrag till organisationskostnaderna för arbetarnas bildningsförbund, svenska landsbygdens studieförbund och tjänstemännens bildningsverksamhet. Dessa anslag har statsutskottet gått in på att höja från de av departementschefen föreslagna summorna. Inget av dessa bildningsförbund skulle få vidkännas större nedsättning av bidraget till organisationskostnaderna än 14 procent. Denna siffra gäller svenska landsbygdens studieförbund. Arbetarnas bildningsförbund skulle komma undan med 9 procents nedsättning. Alla i statsutskottet ha varit eniga om att det inte är klokt av riksdagen att ställa stora svårigheter i vägen för de frivilliga bildningsförbunden här i landet.

Under den punkt, vi nu behandla, finns det fyra sådana frivilliga bildningsförbund, I. O. G. T., Sveriges blåbandsförening, nationaltemplarorden och nykterhetsorganisationen Verdandi. Deras anslag på denna punkt äro för alldeles samma ändamål och av alldeles samma natur som i fråga om de tre bildningsförbund, som kammaren i förra punkten fattade beslut om att lämna bidrag till i den omfattning, som jag nyss har talat om. Vad betyder det således, om riksdagen tar det lägre här föreslagna anslaget? Det betyder, att av de till de samverkande bildningsförbunden anslutna organisationerna förklaras de fyra nykterhetsorganisationerna mindervärdiga i fråga om sitt arbete jämfört med de övriga organisationerna, ehuru det är fråga om uppgifter av alldeles samma slag. Detta anslag avser nämligen inte direkt nykterhetsupplysning, utan det gäller dessa organisationers allmänna folkbildningsverksamhet, alltså en verksamhet av alldeles samma slag som till exempel inom arbetarnas bildningsförbund. Om statsutskottets förslag skulle gå igenom, så kan jag inte se något annat än att det blir en diskrimination av nykterhetsorganisationernas bildningsförbund jämfört med de bildningsförbund, som inte arbeta inom nykterhetsrörelsen. Det är egentligen den saken, som har upprört nykterhetsfolket här i landet, att de skulle ställas på det sättet i särklass.

Departementschefen har här försökt en väg att komma fram, som inte är så värst lycklig, beroende kanske på att han inte har så intima eller färska förbindelser med nykterhetsrörelsen. Han säger: »Påpekas må, att denna anslagsminskning kan i det närmaste helt kompenseras genom en höjning med endast omkring 10 procent av organisationernas inkomster av medlemsavgifter och övriga inkomster.» Den saken gäller precis lika mycket för alla bildningsförbund, även för dem, som inte stå inom nykterhetsrörelsen, så det är, tycker

Anslag till nykterhetsundervisning m. m. (Forts.)

jag, inte precis så kvickt att komma med en sådan utväg i detta sammanhang. Men sedan är det en sak till: nykterhetsorganisationernas bildningsarbete i motsats till A. B. F:s utföres till allra största delen på ren landsbygd, liksom fallet är med svenska landsbygdens studieförbund, och ett förslag att höja de frivilliga medlemsavgifterna för bondeungdom, för tjänarna o. s. v., skulle ingen rekommendera, som känner ordentligt till den verksamheten. Dessa unga människor, bondsöner och bonddöttrar utan egna kontanta inkomster, ha svårigheter nog som det nu är, när det gäller att betala de avgifter, som gå in till föreningarna. Det är svårt nog för dem att be om pengar till de avgifterna, vilket de ofta måste göra. Därför torde det just i fråga om nykterhetsorganisationerna vara ännu mindre lämpligt än när det gäller de andra organisationerna att föreslå en sådan utväg.

Den tabell, som uppställts i ecklesiastikdepartementet och som bland annat visar, hur stora medlemsavgifterna äro för dessa organisationer, är också missvisande i det hänseendet, att den endast upptar de summor, som gå direkt till centralorganisationen, ty annars skulle man komma upp till oerhört mycket större summor, uppe i miljonkronorsgränsen. Från den felaktiga utgångspunkt, som departementschefen har tagit när han räknar med medlemsavgifterna, skulle detta naturligtvis kunna se ut som ett ytterligare stöd för hans ståndpunkt. Det är emellertid, som jag har visat, inget stöd alls för den ståndpunkten.

Om riksdagen följer reservanternas, som föreslå höjning av anslaget med 25,000 kr. i stället för med 15,000, så åstadkommes ett tillräckligt utrymme, varigenom riksdagen inte skulle behöva sätta nykterhetsorganisationerna i särklass beträffande deras allmänna folkbildningsarbete.

Nu är jag medveten om att det för närvarande kan vara svårt att få kammaren att följa dessa annars helt naturliga synpunkter, och att man måste vara beredd på att kammaren, trots den stämning, som kammarens beslut kommer att väcka bland nykterhetsfolket, följer statsutskottet. Därför skulle jag vilja rikta en vädjan till statsrådet, att han i så fall måtte använda den utväg, som han själv har antytt och som understrukits av utskottet, då utskottet ger Kungl. Maj:t rätten att »under iakttagande jämväl av vad utskottet här ovan anfört fördela det till förfogande stående beloppet så, att minsta möjliga olägenhet uppstår för de särskilda nykterhetsorganisationerna». Jag skulle just i det sammanhanget vilja be departementschefen att försöka ta den hänsynen i fråga om de nykterhetsorganisationer, som ha en studieverksamhet av alldeles samma karaktär som arbetarnas bildningsförbund, svenska landsbygdens studieförbund och tjänstemännens bildningsverksamhet, att han ser till att nedprutningen på just dessa organisationers studieanslag inte blir alltför grotesk i jämförelse med nedprutningen för de studieförbund, jag nu har nämnt. Den svårigheten blir naturligtvis betydligt mindre för departementschefen, om kammaren tar den av mig m. fl. avgivna reservationen i stället för utskottsförslaget.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten av mig m. fl. fogade reservationen.

Herr Pauli: Herr talman! De av kammarens ledamöter, som ha granskat statsutskottets behandling av denna huvudtitel post för post, ha inte kunnat undgå att lägga märke till den starka behärskning, som utskottet därvid har visat. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framhöll nyss, att utskottet på en punkt hade tillåtit sig att gå utöver Kungl. Maj:ts förslag men därmed i själva verket endast fullföljt Kungl. Maj:ts intentioner i förvarande fall. Det är mera att betrakta som ett undantagsfall. På en eller an-

Anslag till nykterhetsundervisning m. m. (Forts.)

nan punkt har utskottet höjt de av Kungl. Maj:t föreslagna anslagen, i andra fall har utskottet däremot beskurit dessa, och jag kommer att vid ett par följande punkter framhålla, varför jag inte anser alla dessa ytterligare beskärningar vara motiverade.

Men av alla de fall, där utskottet har höjt de av Kungl. Maj:t föreslagna anslagen, finns det inte något, där den föreslagna höjningen uppgår till en så pass stor summa som i den nu föredragna punkten. Som herrarna se, belöper sig höjningen här till 15,000 kr. Men herr Oscar Olsson och hans medreservanter anse, att detta inte är på långt när nog, utan de vilja ha anslaget höjt med ytterligare 10,000 kronor. Det är sant, att den beskärning, som har företagits av de här sammanlagda anslagen, är ganska betydande, men om man ser till exempel på den behandling, som anslagen till populärvetenskapliga föreläsningar ha underkastats, så är den procentuella beskärningen där ännu kraftigare. Man kan därför inte säga, att den beskärning, som här har ägt rum, står i någon fullständig särklass inom huvudtiteln. I vilket fall som helst har statsutskottet velat visa sitt positiva intresse för de ändamål, som detta anslag avser, och gjort detta genom att tillstyrka en större höjning än på någon annan punkt.

Men samtidigt har utskottet, som herr Oscar Olsson själv framhöll och som statsrådet tidigare framhållit, strävat efter att vid den dels genom höjningar och dels genom beskärningar av anslagsbeloppen företagna omarbetning av huvudtiteln hålla sig inom den sammanlagda kostnadsram, som huvudtiteln företer i propositionen. Herr Oscar Olsson nämnde, att om man bifaller hans reservation, så överstiger man denna ram med mellan 4,000 och 5,000 kr. Det kan ju sägas, att detta inte är något särskilt stort belopp, men å andra sidan är själva den nämnda principen en ganska god princip att följa. Detta är ett av huvudskälen till att utskottet har föreslagit just denna summa på 15,000 kr.

Herr Oscar Olsson jämförde utskottets behandling av de här ifrågakvarande organisationerna och deras bildningsarbete med behandlingen av A. B. F., svenska landsbygdens studieförbund och tjänstemännens bildningsverksamhet, som i en föregående punkt ha fått sina anslag något höjda. Men om man ser efter, så skall man finna, att totalsumman för den förhöjning som har beviljats dessa anslag är vida blygsammare än den höjning statsutskottet föreslår beträffande nykterhetsorganisationerna. Nu kan man naturligtvis säga, att medlemsantalet här är mycket betydande, men jag vill i alla fall framhålla, att den sammanlagda anslagshöjningen till de tre bildningsorganisationerna under förra punkten icke är större än 3,500 kr., vilket ju är blygsamt jämfört med den här föreslagna höjningen av 15,000 kr.

Jag har också frågat mig, och jag har ställt denna fråga även under utskottsbehandlingen, om det kunde anses vara alldeles riktigt att, medan övriga nykterhetsändamål, som det här är fråga om, skulle få vidkännas en nedprutning av anslagen med cirka en tredjedel, i likhet med reservanterna vilja förbehålla åt I. O. G. T. och tre andra organisationer en vida skonsammare prutning med endast en tiondel. Detta motiverar herr Oscar Olsson genom paralleller med bildningsverksamheten, och det ligger kanske någonting i det. Men det har å andra sidan väckt både min och andras förvåning, att man på detta sätt vill bereda en så betydligt förmånligare ställning åt just dessa organisationer.

Huru stor del av de 15,000 kronorna som kommer att gå till den ena eller den andra av de här antecknade organisationerna, ha vi inte yttrat oss om; det får bli Kungl. Maj:ts uppgift att bestämma. Men vi ha tydligt och klart sagt ifrån, att det är centralförbundet som vi framför allt ha varit intresserade för att hjälpa. Det är så mycket mera skäl att göra det, som förbundet är beroende

Anslag till nykterhetsundervisning m. m. (Forts.)

av statens hjälp för sin verksamhet på ett helt annat sätt än de nyss nämnda organisationerna.

Jag skall inte upptaga kammarens tid med något längre anförande än det jag nu har hållit. Jag tror att kammarens ledamöter skola finna, att utskottet har visat ett välvilligt och positivt intresse för de här ifrågavarande ändamålen genom den anslagshöjning det har föreslagit. Utskottet har som sagt begränsat sig på sätt som här har skett i främsta rummet av det aktningssvärda skälet, att man velat hålla slutsumman inom huvudtitelns ursprungliga ram.

Det är med betonande av dessa huvudsynpunkter, herr talman, som jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Det var med stort intresse som jag lyssnade till den siste ärade talaren, bland annat därför att han här i kammaren representerar ett län, som kanske mer än något annat, om jag undantar ett av länen uppe i Norrland, Västerbottens län, är genomträngt av intresse för nykterhetsrörelsen. Det är just Jönköpings län och Västerbottens län, som ha dokumenterat sig såsom allra mest intresserade för kraftiga åtgärder till nykterhetssakens främjande. Jag känner mig därför fullkomligt övertygad om att den allmänna opinionen inom det län, som den siste ärade talaren representerar, ingalunda känner sig tillfredsställd med det slut, vartill han kommit i dag.

Det förhåller sig absolut inte så, att vi nykterhetsvänner framställa några som helst obilliga anspråk på staten. Det är nämligen så, att när Kungl. Maj:t i år har föreslagit en nedsättning av det hittills utgående anslaget till nykterhetsändamål med ungefär 150,000 kr., så ha vi gått med på det mesta av detta. Endast när det har varit fråga om ett par alldeles särskilt viktiga punkter, där själva nerven i verksamheten har bringats i fara och där den framför allt viktiga verksamheten bland de unga har kommit att lida, ha vi reagerat. Men även där ha vi gjort de allra mest blygsamma framställningar i avseende på anslagens höjning, något som med rätta har erkänts av pressen. Men dessutom ha vi inom utskottet ytterligare inskränkt våra yrkanden. Det är nu endast fråga om en ökning med 25,000 kr. av de i statsverkspropositionen gjorda åskandena, vilket innebär, att vi äro med om en total minskning av de förutvarande nykterhetsanslagen med mer än 125,000 kr.

Denna minskning går ut över föreläsningsanslaget. Där inbesparas inte mindre än 80,000 kr. Vidare drar man in de två större årliga kurserna för lärare och för studie- och ungdomsledare. Till den ena av dessa kurser har förut anslagits mellan 7,000 och 8,000 kr. och till den andra 11,000 kr. Allt detta slopas nu, och vi ha inte gjort någon invändning däremot. Vi förstå, att i tider som de nuvarande, då nedskärningen av de många olika anslagen även på kulturbudgeten av statsfinansiella skäl måst vara mycket stor, även mycket viktiga krav också i här förevarande avseende måste åsidosättas.

Men nedskärningen får ej gå alldeles för långt, och på den nu förevarande punkten förefaller det, om jag inte misstar mig, som om nedskärningen blivit nära nog kraftigare än på någon annan punkt.

Jag ber att få erinra om, att detta anslag just i nuvarande situation har en starkare motivering än många andra utan beskärning eller med ringare sådant beviljade anslag. Det är ett anspråklöst bidrag från det allmännas sida till den kolossala, mångdubbelt större uppoffring, som småfolket år efter år underkastar sig — det är nämligen i största utsträckning småfolket, som rekryterar nykterhetsrörelsen. Dess uppoffringar för denna i sanning fosterländska folkvälfärdsangelägenhet uppgå till miljoner kronor varje år, såsom framgår av riksdagens nykterhetsgruppers gemensamma motion i saken.

Anslag till nykterhetsundervisning m. m. (Forts.)

Kom framför allt i håg att främjandet av nykterhetsrörelsen i vårt land är en försvarsverksamhet i alldeles bokstavig mening, det är någonting, som bidrar till att stärka vårt folks värnkraft, dess fysiska och andliga spänstighet. Och det är nu mer än någonsin påkallat. Den folkbragd, som denna rörelse har utfört under mer än hundra år i vårt land, har haft en utomordentligt mångskiftande och betydelsefull verkan, som jag här icke behöver utförligare dröja vid. Det är dock en sak, som jag särskilt vill betona. Nykterhetsrörelsens betydelse ligger inte blott i att oräkneliga sådana människor, som fallit för alkoholfrestelserna, ha omhändertagits, utan en ännu större verkan ligger säkerligen däri, att tusen och åter tusen unga genom denna rörelse ha bevarats från att någonsin komma in på dryckessedernas väg. Vad nykterhetsrörelsen därigenom tillfört nationen av ökad vakenhet och företagsamhet, av förbättrade utvecklingsmöjligheter, det låter sig icke i siffror exakt beräkna. Men det är säkerligen någonting mycket stort, även om det kanske inte är för var och en omedelbart iögonenfallande. På detta område visar det allmänna omdömet ofta en viss kortsynthet. Men så mycket är fullkomligt säkert, att genom nykterhetsrörelsen en ökad fond av duglighet och effektivitet tillförts landet, och en stor del av de senaste decenniernas starka uppsving, som nu ställer Sverige på en hedersplats i de framåtgående nationernas led, är att tillskriva denna rörelsens kraftiga uppräckning av folket — naturligtvis har den icke ensam förtjänsten härav, men den har haft en mycket stor del däri.

Vi ha under de senaste månaderna med största beundran följt vårt grannland Finlands heroiska kamp, som ställer i skuggan de flesta småfolks hjältemodiga strider mot en övermakt i den gångna historien. Dess minne kommer att evigt leva. Det kan då vara intressant att veta, att det folk som visat denna stortartade förmåga av uthållighet, spänstighet och värnkraft är det som individuellt har den minsta alkoholkonsumtionen per individ räknat bland folken i Europa. Det är också det folk, där nykterhetsrörelsen kanske varit intensivast verksam under senare tider. Sådant måste tillmätas betydelse. Jag har anledning upprepa ett ord från tiden omedelbart före det stora världskrigets utbrott:

»Det drar upp till storm i tiden,
 efter hundraåra friden
 nalkas orons dar.
 Ingen bacchisk orgieskara,
 blott en släkt med ögon klara
 möter tidevarvets fara
 klok och stark och snar.»

Finland visar ett slående exempel på sanningen av dessa ord.

Det är i jämförelse med andra försvarsanslag ett ofantligt litet bidrag, som det nu är fråga om, men det är alltid något och det förstärker i sin mån folkets värnkraft. Och en riksdag, som framför allt fått uppgiften att förstärka folkets värnkraft och försvarsmöjligheter, bör icke försumma denna möjlighet att stärka folkraften. Vi få nog behov i de månader, som komma, av de klara och obeslöjade ögon och de starka nerver, som nykterhetsrörelsen bidrager att skapa bland vårt folk.

Jag ber att med hänvisning till det sagda få rekommendera reservanternas förslag. Det innebär en blygsam ökning, men den går i alla fall i rätt riktning. Och det vore beklagligt om man skulle underkänna betydelsen av Sveriges äldsta och för dess inre försvarskraft så verksamma folkkrörelse genom att avslå denna blygsamma framställning.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

Anslag till nykterhetsundervisning m. m. (Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 198, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 40.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 199—207.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 208.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 160,000 kronor. Berörda förslag innebar en anslagsminskning med 30,000 kronor.

*Anslag till
utgivande av
tidskrifter
m. m.*

Utskottet hade i den nu förevarande punkten anfört:

»Utskottet anser förevarande anslag kunna utan större olägenhet nedsättas med ytterligare 5,000 kronor utöver den anslagsminskning Kungl. Maj:t föreslagit. Anslaget bör vid sådant förhållande för nästa budgetår uppföras med ett belopp av 155,000 kronor. Utskottet hemställer förty, att riksdagen må till Understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 155,000 kronor.»

Reservation hade anmälts av herrar *Nilsson* i Landeryd, *Pauli, André*n, *Holmdahl* och *Wallentheim*, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Anslag till utgivande av tidskrifter m. m. (Forts.)

Herr **Pauli**: Herr talman! Vi hörde alla hur herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för en stund sedan förklarade, att det inte var något nöje för honom att framlägga en proposition rörande årets åttonde huvudtitel, som var till den grad präglad av nödvändigheten att skära ned både beträffande folkbildningsanslag och vetenskapliga anslag. Jag ber att få förklara, att jag väl förstår den betryckta stämning, som talade ur detta herr statsrådets anförande, och jag skulle till denna punkt vilja knyta en kort reflexion angående det rationella över huvud taget i en sparsamhet, som i en kristid alltför hårt beskär just sådana anslag som det här är fråga om.

För den som sitter och räknar pengar i finansdepartementet eller i något annat statens verk tar sig förmodligen den ena pengen ur precis likadan som den andra, det ena hundratusentalet och den ena miljonen är lika god som den andra. Men i själva verket förhåller det sig inte på det sättet. Om man skär bort hundra tusen eller en miljon på ett för kulturlivet viktigt område, så är det inte alls säkert, att man i det långa loppet hembär den reella besparing, som man tror sig göra, om man samtidigt åstadkommer en lädering av landets kulturliv, som inte kan mätas direkt i pengar.

Det är därför som man har alla skäl att ägna besparingarna, när det gäller kulturändamålen, en alldeles särskild uppmärksamhet och att gå fram med urskillning och varsamhet. För min del kan jag inte fördölja, att jag funnit redan de besparingar, som regeringen ansett sig böra göra på detta område, i många fall alltför långtgående med hänsyn till de ändamål som drabbas. Men vi ha under den nuvarande tidens tryck i regel inte velat resa något motstånd mot dessa besparingar, fastän man naturligtvis inser att sådana saker som t. ex. de vetenskapliga bibliotekens bokinköp hör till dem, där det verkligen hämnar sig att minska beloppen och därigenom åstadkomma luckor, som kanske aldrig komma att fyllas, i fråga om landets vetenskapliga och allmänt kulturella arsenal. Däremot ha jag och några andra reservanter tillåtit oss att på denna och en annan punkt anteckna en protest mot utskottets tilltag att gå ännu längre än Kungl. Maj:t och att göra detta på en synnerligen mager och föga saklig motivering.

Det anslag, som det just här är fråga om, är det som utgör understöd för utgivande av tidskrifter, lärda verk och läroböcker, och det är framför allt våra vetenskapliga tidskrifter saken gäller. Detta anslag har Kungl. Maj:t redan föreslagit minskat med 30,000 kronor ned till 160,000 kronor. Genomgår man listan över de tidskrifter och verk, som ha fått understöd ur detta anslag, finner man att man kanske i det stora hela kan i nuvarande läge försvara även en sådan besparing, fastän jag är säker på att den kommer att bli ytterst kännbar för åtskilliga tidskrifters verksamhetsmöjligheter. Men om man går utöver denna regeringens kraftiga nedprutning med 30,000 kronor, så bör man ha något sakligt skäl att komma med för att påvisa, att man utan större skada kan ytterligare öka besparingen. Vad säger emellertid utskottet? Jo, »utskottet anser förevarande anslag kunna utan större olägenhet nedsättas med ytterligare 5,000 kronor utöver den anslagsminskning Kungl. Maj:t föreslagit». Det är hela den sakliga motiveringen: vi tycka att det inte blir någon större olägenhet, och därför blir det heller inte någon större olägenhet! Det är dock stor skillnad på en nedprutning, som företas i departementet efter vederbörande myndigheters hörande och efter en prövning i detalj, och en som på detta sätt sker med ett penndrag i ett utskott. En sådan besparing kan inte sakligt försvaras, och den har inte heller den statsfinansiella betydelse, att det varit något tvingande skäl för utskottet att göra den.

Med hänsyn alltså till att det ändamål, som det här gäller, är ett viktigt

Anslag till utgivande av tidskrifter m. m. (Forts.)

kulturändamål, ett sådant, som kanske inte så lätt faller dem i ögonen, som inte själva syssla med detta slags författarskap, och med hänsyn till att den ytterligare besparing, som utskottet här föreslår, inte är sakligt motiverad och inte ur statsfinansiell synpunkt kan spela någon roll, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig och några andra utskottsmedlemmar vid denna punkt av utlåtandet fogade reservationen, eller med andra ord till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Vad som sakligt kan försvaras är ofta en omdömesfråga. Att det är viktiga kulturella ändamål, som vi här talat om i flera olika punkter, har den föregående talaren alldeles rätt i. Att en sådan sak som denna är av den arten, att den inte är iögonenfallande och inte av dem, som inte syssla med dessa ting, rätt kan uppskattas, det kan han också ha rätt i. Jag skulle ha kunnat göra samma anmärkning beträffande den föregående anslagsfråga, om vilken det här stod debatt, nämligen att den inte föll honom i ögonen på grund av hans obetydliga sysslande med den folkrörelse, som det då gällde.

Påståendet att statsutskottet här sakligt sett skulle sakna varje skäl att komma med ytterligare beskrifningsförslag tror jag inte behöver imponera alltför mycket. Ty vi ha samma saklighet att stå på som herr Pauli själv när han talar om att han sett igenom listan på de lärda verk det här gäller. Det är ju mycket möjligt, att han är en mer kompetent bedömare än de flesta av oss andra i detta fall, men en beskyllning mot statsutskottet för att vi inte skulle ha tagit reda på vad saken gällde eller inte försökt att sätta oss in i den tror jag inte är nödvändig att taga upp till besvarande. Jag står visst inte fanatiskt på statsutskottets ståndpunkt i denna fråga. Jag hyser också en ömhet för vetenskapliga tidskrifter. Men jag vill fästa uppmärksamheten på att då det för ett par år sedan var tal om rationalisering av de vetenskapliga tidskrifterna, stod jag på den ståndpunkten, efter att noggrant ha gått igenom hela listan, att någon verklig rationalisering inte var genomförd, utan att åtskilliga tidskrifter mycket väl skulle kunna gå tillsammans, om inte representanterna för närliggande ämnesområden hade varit så angelägna om att ha var sin tidskrift. På grund av den erfarenheten har jag måhända varit mer benägen än många av statsutskottets övriga medlemmar av majoriteteten att anse, att en besparing på ytterligare 5,000 kronor kunde göras. Jag vill emellertid inte på något sätt framkasta några beskyllningar för mindre saklighet i detta hänseende, när jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Pauli* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 208, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej:

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Anslag till utgivande av tidskrifter m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Pauli* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;

Nej — 36.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

*Anslag till
understöd åt
skönlitterära
författare.*

Punkten 209.

I denna punkt hade utskottet, i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till Understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst för budgetåret 1940/41 anvisa ett anslag av 16,000 kronor.

Herr **Olsson, Oscar**: Herr talman! Det är inte många ord jag tänker offra på denna fråga, men jag kan inte låta punkten gå förbi utan att alls någon uppmärksamhet ägnas den. Det är endast ett par år sedan riksdagen uttalade, och såvitt jag förstår tämligen enhälligt, att de skönlitterära författarna av utmärkt förtjänst voro illa behandlade här i Sverige i fråga om understöd och anslag jämfört med i de övriga nordiska länderna. Detta anslag har i propositionen rönt en synnerligen skarp beskärning, och det har inte funnits någon i kammaren, som ansett sig böra väcka någon motion på denna punkt. Men det torde ändå böra sägas ifrån, att sänkandet av detta anslag med 14,000 kronor till 16,000 kronor är av den arten, att det borde tagas under övervägande av Kungl. Maj:t, huruvida inte denna sänkning kan göras så tillfällig, att den begränsas till detta år. Kungl. Maj:t har i ett mycket närbesläktat fall visat sig djärv nog att intaga en annan ställning. Det var i det ärende, som beröres i den nyss bifallna punkten 19 i det föreliggande utskottsutlåtandet, där Kungl. Maj:t säger bestämt ifrån i propositionen — det är inte avtryckt i utskottsutlåtandet — att när det gäller inköp till Nationalmuseum av svenska konstnärers verk bör ingen sänkning ske, utan det bör bibehållas vid den anslagssumma som förut finns, nämligen 21,000 kronor. Jag tycker detta är riktigt. Men jag kan inte inse, att de skönlitterära författare av särskild förtjänst, som Sverige har, representera ett mindre kulturvärde än våra svenska konstnärer.

Det är därför, herr talman, som jag dristar mig att rikta en vädjan till departementschefen att försöka göra begränsningen i fråga om statsunderstödet åt de skönlitterära författarna så kortvarig som möjligt och helst inte långvarigare än det budgetår det här är fråga om. Jag har för övrigt, herr talman, intet yrkande.

Herr **Bergman**: Herr talman! Jag ber att med avseende på denna punkt få anmäla, att jag för min del gjorde ett försök inom utskottet att få denna anslagspost något höjd. Emellertid var det av tekniska skäl inte möjligt, då försöket inte vann någon anslutning inom utskottet. Det förelåg ingen motion, och under sådana förhållanden fanns det ingen möjlighet att genomdriva en höjning, försåvitt ej utskottet kunde förmås att begagna sin initiativrätt,

Anslag till understöd åt skönlitterära författare. (Forts.)
vilket hade förutsatt allmän anslutning. Jag har emellertid velat nämna, att ett försök dock gjordes. Jag hoppas att en höjning må kunna komma till stånd följande år.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 210—214.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 215.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att såsom Bidrag till bearbetning av visst material från filosofie doktorn Sven Hedins expeditioner i det inre Asien år 1927—34 för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Anslag till bearbetning av material från Sven Hedins expeditioner.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte såsom Bidrag till bearbetning av visst material från filosofie doktorn Sven Hedins expeditioner i det inre Asien åren 1927—34 för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 36,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Landeryd, *Andersson* i Fältenborg, *Pauli*, *Andrén*, *Holmdahl* och *Wallentheim*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i angivna delar erhålla den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte såsom Bidrag till bearbetning av visst material från filosofie doktorn Sven Hedins expeditioner i det inre Asien åren 1927—34 för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

Herr Pauli: Herr talman! Jag tillåter mig att komma igen i ett ärende, som i viss mån liknar det jag nyss talade om — därutinnan nämligen, att regeringen på denna punkt redan har företagit en begränsning av anslaget, men att utskottet gått längre i sitt nit och prutat ytterligare 4,000 kronor.

Nu är det emellertid så, att man överhuvud taget bör bedöma prutningar på just förevarande punkt ur en alldeles särskild synvinkel. Situationen är nämligen den, som herrarna veta, att riksdagen år 1936 beslöt att med 300,000 kronor bidraga till det belopp, inalles 600,000 kronor, som beräknades åtgå för att bekosta bearbetningen av den stora Hedinska Asienexpeditionens vetenskapliga material. Detta totala belopp av statsmedel, 300,000 kronor, skulle fördelas på sex år. Riksdagen har alltså i själva verket redan anslagit dessa pengar, och det är endast fråga om på hur lång tid de sedan skola delas ut. I den mån vi pruta på det belopp, som belöper sig på varje särskilt år, företaga vi således inte någon verklig besparing, utan vi endast uppskjuta utbetalandet av en summa, som vi redan förbundit oss att betala. Då kan man verkligen fråga sig, i synnerhet när man rör sig med summor av så föga imponerande storleksordning, huruvida det är någon egentlig mening i den sortens sparsamhet.

När man nu ytterligare prutat på anslaget till det Hedinska materialets bearbetning, så har visserligen utskottet med en viss rätt kunnat framhålla, att det som här föreslås till uppskov är tryckningen av färdigställda publikationer. Vi medge från reservanternas sida, att naturligtvis kan just den saken i jämförelse med det övriga arbetet relativt lättare uppskjutas. Men det kommer att medföra, att hela den planerade publikationen av det stora geologiska

Anslag till bearbetning av material från Sven Hedins expeditioner. (Forts.) arbete, det här gäller, kommer att skjutas fram till en oviss framtid. Å andra sidan skall jag inte dölja, att när man har sagt A i fråga om denna publikations tryckning, så får man lov att säga B ett följande år och ge pengar till den fortsatta tryckningen. Men jag upprepar, att detta är ingenting annat än vad riksdagen redan har förpliktat sig att göra. Om några tusen kronor falla på det ena budgetåret eller på det andra, kan inte anses vara av någon större statsfinansiell betydelse, medan däremot en viss honnert ambition bör förplikta riksdagen att visa, att när det gäller en sak av denna omfattning, så håller den också sitt ord och står vid vad den har lovat.

Det är därför, herr talman, som jag ber att få hemställa om bifall till reservationen, d. v. s. till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! När det gäller denna punkt, tror jag att riksdagen utan någon tvekan kan ansluta sig till statsutskottets förslag. Statsutskottet har velat ordna saken så, att organisationen för detta vetenskapliga verk lämnas helt obeskuren. Det är inte en enda person, som kommer att avskäras från sina inkomster och från sitt arbete genom det förslag, som statsutskottet här framlägger. Herr Pauli har redan framlagt hur saken ligger till genom att påvisa, att alla de verk, vilkas tryckning påbörjats, skola göras färdiga. Tryckningen skall avslutas för alla dessa verk. De 4,000 kronor, om vilka striden nu står, gälla ett färdigställt manuskript, som skulle lämnas till tryckning, och om detta manuskript lämnas till tryckning är riksdagen nästa år bunden för en betydligt större summa för fortsättandet av tryckningen, om riksdagen nästa år ställer sig på samma ståndpunkt som i år. Riskens, som herr Pauli talat om, är att publicerandet av detta vetenskapliga arbete skulle bli fördröjt. Hur många år har man då här beräknat? Jo, man hade beräknat sex år, och hela summan utgjorde 300,000 kronor. Till arbetet har riksdagen lämnat 190,000 kronor, och med de 36,000 kronor, som statsutskottet föreslår i år, skulle det blir 226,000 kronor. Det återstår alltså 74,000 kronor. Det kan nog aldrig vara ens herr Paulis mening, att allt detta skulle anslås nästa år. Om sålunda tiderna bli något så när som de böra, så blir det intet fördröjande av arbetet, ty på mindre än två år kan man inte tänka sig att arbetet skall kunna färdigställas. Och på två år kan det färdigställas även om riksdagen i år ger endast 36,000 kronor.

Men, herr talman, det kan ju också tänkas, att vårt folk nästa år befinner sig i en sådan ställning, att riksdagen inte kan ge alls någonting till ett sådant ändamål som detta. När man på denna huvudtitel, vilket herr Pauli själv så djupt beklagat, har måst göra inskränkningar inte bara där inskränkningar kunnat göras utan större skadeverkningar, men också där inskränkningar måste medföra skadeverkningar, då tycker jag, herr talman, att det skulle vara rätt underligt om man på denna punkt, där ingen annan skadeverkning kan framhävas än ett eventuellt uppskov, skulle gå frikostigare fram än på andra punkter. Jag anser, att det står i god överensstämmelse med riksdagens behandling av denna huvudtitel hittills, om riksdagen även här följer statsutskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till bearbetning av material från Sven Hedins expeditioner. (Forts.)

Herr *Pauli* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8 punkten 215, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 216.

Lades till handlingarna.

Punkterna 217—231.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 232.

Lades till handlingarna.

Punkterna 233—235.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kapitalinvestering för vattenledning vid tekniska högskolan och statens väginstitut m. m.;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kapitalinvestering för anskaffning av vägmaskiner m. m.;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av fjärde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa haverikostnader m. m.; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vicekorpralen S. H. Hansson m. fl. från ersättningsskyldighet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till om- och tillbyggnad av marinens köttcentral i Karlskrona jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 2 angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 hade Kungl. Maj:t under fjärde huvudtiteln föreslagit

Anslag till ombyggnad av marinens köttcentral i Karlskrona m. m.

Anslag till ombyggnad av marinens köttcentral i Karlskrona m. m. (Forts.) riksdagen att till om- och tillbyggnad av marinens köttcentral i Karlskrona å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisa ett reservationsanslag av 32,500 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *A. Mannerskantz* m. fl. (nr 56) och den andra inom andra kammaren av herr *S. B. Norup* m. fl. (nr 75), vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta avslag på det i Kungl. Maj:ts proposition nr 2 för innevarande budgetårs tilläggsstat under E Sjöförsvaret, 41 a för om- och tillbyggnad av marinens köttcentral i Karlskrona begärda reservationsanslaget av 32,500 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 56 och II: 75, till Om- och tillbyggnad av marinens köttcentral i Karlskrona å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 under fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 32,500 kronor.

Herr Mannerskantz: Herr talman! I detta ärende har det väckts motioner, som gå ut på att man skulle kunna spara in det äskade anslaget för ombyggnad av marinens köttcentral i Karlskrona. Motivet för dessa motioner är, att det numera finns möjligheter att kunna kontinuerligt erhålla charkuterivaror av fullgod beskaffenhet genom de företag, som finnas i charkuteribranschen — sådana finnas även i Karlskrona. Jag tror att man skulle kunna spara in icke blott dessa kostnader utan även en del av driftkostnaderna, ty statens organ torde icke ha möjlighet att där på Stumholmen driva tillverkning av charkuterivaror bättre än den enskilda näringsverksamheten kan göra.

Jag tillåter mig därför att hemställa om bifall till motionen, d. v. s. avslag på utskottets hemställan.

Herr Gustafsson, Per: Herr talman! Första avdelningen i statsutskottet har haft tillfälle att på platsen för någon tid sedan se hur det är ställt med byggnaderna, som det här är fråga om. Jag var inte med, men dessa representanter för utskottet blevo ense om att det var nödvändigt att bifalla Kungl. Maj:ts förslag om detta anslag till reparation av huset och särskilt till förbättring av de sanitära och hygieniska förhållandena. Detta har varit avgörande för utskottets ställning. Själva charkuteriverksamheten och affärsverksamheten torde knappast i detta sammanhang kunna tagas upp till behandling.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Jag förstår, att om man skall bibehålla denna köttcentral, är det nog nödvändigt att göra arbeten för att förbättra de hygieniska förhållandena o. s. v., men min mening är, att man skulle nedlägga verksamheten, och då behöver det ju inte göras någon reparation för charkuteritillverkningens skull. Det är alltså på den punkten, som vår uppfattning här är olika.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens skeppsprovningssanstalt;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillkommande rätt till inmutat område;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av sjukhusvård i Sverige åt krigsinvalider från Finland m. m.; samt

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av skyddsrum för vissa museisamlingar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.; samt

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1940/41 för biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; samt

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § och 14 § 2 mom. lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 och 30 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering, m. m.;

nr 8, i anledning av väckt motion om rörligt tillägg till folkpensionerna m. m.;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag);

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av fjärde stycket i övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling, m. m.;

Första kammarens protokoll 1940. Nr 17.

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppypning; samt

nr 12, i anledning av väckt motion angående skyldighet för hyresvärd att i vissa fall anmäla hyresledighet m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges deltagande i internationella skogsvårdscentralen i Berlin, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens sekundärlånefond för jordbrukare för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nämligen I: 32 av herr *Bengtsson* m. fl. samt II: 67 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl., vari hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av frågan om anslag till statens sekundärlånefond för jordbrukare för budgetåret 1940/41 måtte utöver de i statsverkspropositionen förordade ändringarna i den för fonden gällande kungörelsen jämväl i syfte, som angivits i motionerna, besluta om ändring i 1 § av sagda kungörelse i överensstämmelse med av länenämnden framlagt förslag.

Berörda av länenämnden för sekundär jordbrukskredit framställda förslag avsåg medgivande av lån mot inteckningssäkerhet i sämjedelad fastighet.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Beträffande det i förevarande motioner framförda förslaget om belåning genom sekundärlånefonden av jämväl sämjedelad fastighet finner utskottet goda skäl tala för att sådan långivning bör kunna medgivas efter särskild prövning i fall, då en betryggande värdering kan ske av den erbjudna säkerheten. Det synes därför utskottet önskvärt, att Kungl. Maj:t innan övriga ifrågasatta författningsändringar vidtagas, på nytt till prövning upptager frågan om sekundärbelåning av fastigheter, som här avses.

Då utskottet vidare icke har någon erinran mot vare sig de av departementschefen tillstyrkta ändringarna i lånebestämmelserna eller det gjorda anslags-åskandet för kapitalökning av fonden, hemställer utskottet,

A) att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning, till Statens sekundärlånefond för jordbrukare för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor;

B) att de likalydande motionerna I: 32 och II: 67 må anses besvarade med vad utskottet anfört.»

*Anslag till
statens sekun-
därlånefond
för jord-
brukare.*

Anslag till statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Johansson* i Björnlunda, *Carl Eriksson*, *Granath*, *Anderberg*, *Hedlund* i Häste, *Carlström* och *Karlsson* i Munkedal ansett, att utskottets utlåtande bort hava följande lydelse:

»Liksom departementschefen kan ej heller utskottet — med hänsyn till risken av att fullgod säkerhet icke alltid skulle kunna erhållas — biträda länenumändens av motionärerna förordade förslag om belåning genom sekundärlånefonden av jämväl sämjedelad fastighet.

Då utskottet icke har någon erinran mot vare sig de av departementschefen tillstyrkta ändringarna i lånebestämmelserna eller det gjorda anslagsäskandet för kapitalökning av fonden, hemställer utskottet,

A) att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, till Statens sekundärlånefond för jordbrukare för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor;

B) att de likalydande motionerna I: 32 och II: 67 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr Anderberg: Herr talman! I denna punkt har utskottet varit delat. Vi reservanter gå på samma linje som departementschefen, som har ansett, att det av länenumänden framställda förslaget om belåning genom sekundärlånefonden jämväl av sämjedelade fastigheter icke borde bifallas, då det i sådana fall icke låg tillräcklig säkerhet bakom. Statskontoret, som också yttrat sig i ärendet, har ju intagit samma ståndpunkt som reservanterna.

Det är ju inte i så stor utsträckning, som det finns sämjedelade fastigheter, men det pågår för närvarande en utredning inom fastighetsbildningskommittén just av frågan, hur man skall kunna ordna fastighetsbildningen på dessa sämjedelade fastigheter. Att nu medgiva en försämring av säkerheten, då lånen gå så högt upp som till 75 procent av fastigheternas taxeringsvärde, ha reservanterna icke ansett riktigt, och vi ha därför yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Jag tillåter mig att yrka bifall till den i frågan avgivna reservationen.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Jag kom genom en tågförsening att inte vara med i utskottet, när denna fråga behandlades, men om jag varit det, skulle jag ha ställt mig på reservanternas sida.

Detta är inte någon stor fråga utan en ganska liten, men den är dock av den beskaffenheten, att man får tänka sig för, innan man lånar bort statens pengar mot inteckning i en andel i en sämjedelad fastighet. Jag har deltagit i egnahemslåneverksamheten ända sedan dess början, och vi ha ännu aldrig lämnat ut egnahemslån i en fastighet som inte varit föremål för laga skifte. Annars kan det förekomma, att en man får en inteckning i en sådan fastighetsdel och det uppförs en åbyggnad, som sedan vid skifte inte kommer på den del som är intecknad. Den värdeminskning som därvid uppkommer vore kanske inte så farlig, om det gällde hypoteksföreningarnas primärlån till högst 55 procent, men här är det fråga om sekundärlån, där man lånar lån ända upp till 75 procent, och då är det ännu viktigare att tillse, att man har fullgod säkerhet. I detta fall tycker jag alltså, att det är klokast att inte ge sig in på sådana experiment med statens pengar.

Jag vill således, herr talman, förorda, att man följer reservanterna, som i likhet med Kungl. Maj:t anse försiktigast att icke bevilja inteckningar i de ifrågasvarande fastigheterna.

Herr Bengtsson: Herr talman! När sekundärlånen kommo till stånd, var det väl meningen, att jordbrukare, som vore i den ekonomiska ställningen, att

Anslag till statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)
 dels denna hjälp behövdes och dels de kunde göra rätt för sig med det beviljade lånet, skulle få sina ansökningar prövade. Att belåning av egendom i sekundärlånenämnden skall stå i särställning i jämförelse med hypoteksföreningar och sparbanker m. fl. penninginrättningar, kan ej vara till gagn för rörelsen utan givetvis motsatsen. Sveriges allmänna hypoteksbank, som har en omslutning av i runt tal en halv miljard kronor, har aldrig haft vare sig förluster eller besvär med belånade fastigheter med anledning av att endast sämjedelning förekommit. Samma uppgifter föreligga från landets sparbanker, och våra handelsbanker, som väl i regel belåna toppinteckningarna, anse frågan vara så betydelselös från säkerhetssynpunkt, att det i regel inte ens undersökes, om belånad egendom har varit föremål för lantmåteriförrättning eller endast s. k. sämjedelning.

Den som är något insatt i detta spörsmål, då det gäller landsbygden — i stad och samhällen är det ju helt andra förhållanden — inser utan tvekan, att ett blivande lantmåteri endast tillrättalägger gränsförhållandena m. m., och detta kan väl med allra största lugn överlämnas till vårt lantmåteriväsen; däremot kan väl inte en enda kvadratmeter jord komma bort eller försvinna. I detta sammanhang vill jag även erinra om att sämjedelade fastigheter undantagslöst avse smärre jordbruk, där risken alltid är minst, och praktiskt taget ingen, då det gäller belåning till högst 75 % av taxeringsvärdet.

Det är allmänt känt, att våra lantmåteriers grundlighet gör att de taga lång tid och äro ganska kostsamma, varför det förefaller rätt meningslöst, att man ej kan få del av sekundärlånen innan dylika förrättningar äro verkställda. Jordbruksutskottet finner även goda skäl tala för att ifrågavarande långivning bör kunna medgivas efter särskild prövning i fall, då betryggande värdering av den erbjudna säkerheten kan ske, och med kännedom om den stora försiktighet, som den nuvarande sekundärlånenämnden lägger i dagen vid behandlingen av sina ärenden, kunna vi vara övertygade om att det ej kommer att beviljas något lån av här ifrågavarande slag utan noggrann prövning från fall till fall.

Rörande den vid ärendet fogade reservationen, så torde den till stor del bero på att reservanterna deltagit i första avdelningens beslut, som i motsats till utskottets gått på Kungl. Maj:ts förslag. Sekundärlånenämnden, som redan förra året insåg nödvändigheten av att tillrättalägga ifrågavarande spörsmål, och riksgäldsfullmäktige hava även, med ett undantag, förklarat sig ej hava något att erinra mot förslaget.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Den föregående ärade talaren har sagt ungefär vad jag tänkt säga, varför jag icke har mycket att tillägga. Men då jag ändå begärt ordet kanske det vore lämpligt att låta utskottsmajoritetens synpunkter komma fram här.

Det omvitnades inom utskottet, att dessa sämjedelade fastigheter ofta vore något osäkrare belåningsobjekt än sådana fastigheter, där lantmåteriförrättning verkställts. Men det har också omvitnats att det i många fall kan vara möjligt att bedöma förhållandena i fråga om de sämjedelade fastigheterna på ett säkert sätt, och det är för att icke dessa fall skola bli orättvist behandlade i förhållande till dem, där lantmåteriförrättning är verkställd, som utskottet önskat att, när man kan bedöma kreditsäkerheten, vederbörande skola kunna få lån. Det är väl otvivelaktigt så, att många, som hava lantmåteridelade fastigheter, äro mycket sämre låntagare än vissa innehavare av sämjedelade fastigheter, och den reella risken kan faktiskt vara mycket mindre i ett sådant

Anslag till statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)
fall. Nu har utskottet formulerat sitt yttrande så, att det skall vara en särskild bedömning beträffande den juridiska säkerhet som finnes, och med den ganska restriktiva inställning, som sekundärlänenämnden hittills har intagit, har utskottet icke trott att det skulle vara någon risk för staten att förlora de medel som här utlånas. Jag tror, att man genom att följa denna utskottets rekommendation, skipar rättvisa utan att öka risken. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp: Det har redan här påpekats, att det icke är någon stor sak, som nu behandlas, samt att säkerheten prövas av vederbörande kreditgivare. Men även om det är riktigt, vad herr Mannerskantz sade, att det finns lantmäteridelade fastigheter, som äro sämre låntagare än de sämjedelade fastigheterna, kan man dock inte komma ifrån att ovisshetsmomentet i fråga om de sämjedelade fastigheterna ändå är stort. Är det fråga om en sämjedelad fastighet och det är innehavet, som kommer att ligga till grund för laga skiftet, uppstår naturligtvis inte något men för långgivaren. Men om det är någon annan fördelningsgrund (jämförelsetalet), som tillämpas vid delningen, kan det ju uppstå t. ex. det förhållandet att för två andelar, som vid sämjedelningen äro taxerade en till t. ex. 12,000 kronor och den andra till 8,000 dessa vid laga skifte grundat på jämförelsetal efteråt åsätts lika värde eller 10,000 kronor för varje. Är det då belånat till 75 procent, kommer ju faktiskt belåningen i det ena fallet att ligga mer än 1,000 kronor över vad som skulle betingas av fastighetens senare värde. Man får naturligtvis utgå ifrån att långgivarna komma att höras vid skiftet, men jag har dock ansett, att då det gäller att engagera staten i dessa lån, borde man gå fram på försiktighetens väg, eller den väg, som statskontoret och andra myndigheter föreslagit. Å andra sidan är det ju så, som det sagts här, att det finns enskilda banker, som bevilja dylika lån, och det är klart, att om riksdagen såsom sista beslutande instans vill säga som de enskilda bankerna, att vi ta den där risken, får riksdagen göra det.

Herr von Stockenström: Herr talman! Det är ju riktigt, som herr statsrådet framhållit, att en risk skulle föreligga, om det här gällde att genom ett fullkomligt generellt och förbehållslöst medgivande lämna sekundärlån i sådana här fall. Men det framgick också av herr statsrådets anförande, att förhållandena kunna vara högst varierande. I vissa fall torde man med så gott som fullständig säkerhet kunna säga, att det inte föreligger någon risk; i andra fall däremot kunna risker föreligga. Det beror t. ex. på hur fastigheten är belägen eller var byggnaderna äro förlagda å densamma o. s. v., och tanken är nu närmast den, att om efter särskild prövning länenämnden skulle komma till den uppfattningen, att det inte vore några risker, skulle det kunna finnas möjlighet för länenämnden att bevilja sekundärlån även i sådana fall, där det gäller sämjedelad fastighet.

Jag vill erinra om att länenämnden en gång tidigare, nämligen 1937, har gjort en framställning i samma riktning. Då länenämnden nu kommer igen med en sådan framställning, tyder detta på att länenämnden anser, att det vore på sin plats att den finge möjlighet att lämna dylika lån. Jag tror att man kan utgå från att statens centrala länenämnd är den organisation, som har de bästa förutsättningarna att kunna pröva, om risker föreligga eller icke, och då denna myndighet kommit till den uppfattningen, att det är på sin plats att sådana lån kunna lämnas, tycker jag, att man inte skall hysa så stora betänkligheter i detta avseende, så mycket mindre som det erinrats om att vissa and-

Anslag till statens sekundärlånefond för jordbrukare. (Forts.)
 ra lånegivande institut icke draga sig för att lämna dylika lån. Vad utskottsmajoriteten här enats om är endast att tillstyrka, att Kungl. Maj:t upptager saken till förnyad prövning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Det är självfallet att det i detta fall till en del beror på lånenämndens prövning, men jag vill bara påpeka för herr von Stockenström, att lånenämnden ju icke vet, om vederbörande något år efter det lånet beviljats kanske önskar få laga skifte, och det kan således icke lånenämnden pröva den gång, då den prövar låneansökan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Anderberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15 punkten 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Anderberg* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 46.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 11—14.

Lades till handlingarna.

Punkterna 15 och 16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 17—19.

Lades till handlingarna.

Punkten 20.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

*Anslag till
främjande av
beredning av
fisk m. m.*

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 15 av herr *Nilsson, Theodor*, m. fl. samt II: 30 av herr *Johansson* i Öckerö m. fl., vari hemställts, dels att från anslag å kapitalbudgeten till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. lån till fiskareföreningar, som distribuerade förnödenheter för fiskets drift, måtte lämnas på samma villkor som lån till föreningar, som idkade beredning och försäljning av fisk, dels ock att i kapitalbudgeten för budgetåret 1940/41 måtte anvisas ett reservationsanslag av 175,000 kronor till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört:

»Enligt utskottets mening är säkerligen den inköpsverksamhet, som motionärerna avse, ägnad att i avsevärd grad förbilliga driftkostnaderna för fisket, vilket givetvis är av stor betydelse för fiskets ekonomiska bedrivande. Här ifrågasvarande anslag avser emellertid låneunderstöd för främjande av beredning, förvaring och avsättning av fisk, varför nämnda ändamål icke torde kunna tillgodoses genom anlåtande av samma anslag. Utskottet anser sig med hänsyn härtill icke kunna biträda de föreliggande motionerna. Innan åtgärder ytterligare övervägas i det av motionärerna angivna syftet, torde den utredning av frågan böra avvaktas, som igångsatts genom den numera tillsatta organisationskommittén på området.

Under återopande av det anförda och då utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts anslagsäskande, hemställer utskottet, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt avslag å de likalydande motionerna I: 15 och II: 30, till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor.»

Reservation hade avgivits av herr *Karlsson* i Munkedal, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Enligt utskottets mening är säkerligen den inköpsverksamhet, som motionärerna avse, ägnad att i avsevärd grad förbilliga driftkostnaderna för fisket, vilket givetvis är av stor betydelse för fiskets ekonomiska bedrivande. Utskottet vill därför icke motsätta sig, att Kungl. Maj:t, därest så prövas lämpligt och kan ske utan intrång på den hittillsvarande långivningen, tager i anspråk förvarande anslag för att i särskilt trängande fall söka tillgodose det av motionärerna angivna lånebehovet. Härvid förutsätter dock utskottet, att detta icke får föregripa den utredning, som igångsatts genom den numera tillsatta organisationskommittén på området.

Med hänsyn till den statsfinansiella situationen anser sig utskottet förhindrat att tillstyrka anslag för ändamålet utöver vad som föreslagits av departementschefen.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

A) att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning, till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 150,000 kronor;

B) att de likalydande motionerna I: 15 och II: 30 må anses besvarade med vad utskottet anfört.»

Anslag till främjande av beredning av fisk m. m. (Forts.)

Herr Nilsson, Theodor: Herr talman! För den förståelse, utskottet givit uttryck åt beträffande den inköpsverksamhet vår motion avsett att främja tackar jag å motionärernas vägnar.

Utskottet framhåller nämligen, att denna verksamhet säkerligen är ägnad att i avsevärd grad förbilliga driftkostnaderna för fisket, och att detta givetvis är av stor betydelse för fiskets ekonomiska bedrivande. Då utskottet trots detta erkännande ändock icke genom en tillstyrkan av motionerna är berett att stödja verksamheten i fråga, anför det som skäl härför, att ifrågakvarande anslag — det gäller alltså det anslag, som här skulle uppdelas att användas jämväl för den av motionärerna åsyftade inköpsverksamheten — är avsett enligt propositionen till användning för främjande av beredning, förvaring och avsättning av fisk. Utskottet anser sig därför icke kunna biträda motionerna och anför ytterligare som skäl för sin hemställan om avslag, att den organisationskommitté, som blivit tillsatt på området, skulle yttra sig om detta detaljprojekt beträffande stödet till fiskerinäringen.

Herr talman! Såvitt jag kan förstå, är det det första skälet, som varit avgörande för utskottets ståndpunktstagande, och jag kan förstå, att utskottet möjligtvis kan ha resonerat som så, att om det av Kungl. Maj:t nu i propositionen föreslagna beloppet skulle delas upp på den förutvarande verksamheten, vilken har kommit i åtnjutande av lån från detta anslag tidigare, och den nya verksamhet, som motionärerna nu föreslå, skulle det knappast bli någon hjälp för någondera. Jag vet ju icke, om utskottet har resonerat så, men det förefaller mig vara troligt. Detta resonemang hade varit riktigt, för den händelse normala förhållanden varit rådande. Så är ju tyvärr icke fallet. Erinras bör kanske att ifrågakvarande låneanslag huvudsakligen tages i anspråk för fiske å Islandsfiskevatten och för storsjöfiske i allmänhet. Då emellertid på grund av den hänsynslöst hårda behandling med mineringar och torpederingar, som även övergår de neutrala staternas sjöfart, Islands- och storsjöfisket är alltför riskabelt, ja hart när omöjliggjort, finnes stor sannolikhet för antagandet att anslaget åtminstone icke helt kommer att tagas i bruk för sitt ursprungliga ändamål. Herr Karlsson i Munkedal har till utskottets utlåtande fogat en reservation, som är hållen i rätt moderata ordalag. Den är skriven ytterst försiktigt, och då denna reservation avser det väsentligaste av motionens innehåll och andemening, kommer jag, herr talman, att yrka bifall till denna vid utskottsutlåtandet fogade reservation.

Herr talman! Beträffande det andra skäl, som utskottet anført som stöd för sitt avslagsyrkande å motionerna, nämligen den utredning, som förväntas skola företagas av den nu utsedda organisationskommittén, är jag icke alls så säker på att organisationskommittén kommer att syssla med sådana förut oprövade detaljfrågor. Det är möjligt att jag är felaktigt underrättad, men jag utgår från att denna organisationskommitté har till uppgift att sammanföra redan beprövade och befintliga organisationer på de områden, för vilka statsanslag förut fått användas. Men även om jag i detta fall skulle vara felaktigt underrättad, förlorar ju icke utskottets mening på att riksdagen bifaller reservationen, eftersom denna ju också innehåller samma bestämmelse som utskottsutlåtandet. Reservationen lyder nämligen som följer: »Enligt utskottets mening är säkerligen den inköpsverksamhet, som motionärerna avse, ägnad att i avsevärd grad förbilliga driftkostnaderna för fisket, vilket givetvis är av stor betydelse för fiskets ekonomiska bedrivande.» Detta är också vad utskottet självt säger. Sedan fortsätter emellertid reservanten: »Utskottet vill därför icke motsätta sig, att Kungl. Maj:t, därest så provas lämpligt och kan ske utan intrång på den hittillsvarande långivningen, tager i anspråk förevarande anslag för att i särskilt trängande fall söka tillgodose det av motionärerna an-

Anslag till främjande av beredning av fisk m. m. (Forts.)

giyna lånebehovet. Härvid förutsätter dock utskottet, att detta icke får föregripa den utredning, som igångsatts genom den numera tillsatta organisationskommittén på området.» Såsom härav framgår, kommer ett bifall till reservationen icke att medföra något förryckande av den förutvarande låneverksamheten. Det sägs ju uttryckligen i reservationen, att förevarande anslag icke får tagas i anspråk för att tillgodose det av motionärerna angivna lånebehovet, annat än om Kungl. Maj:t prövar detta lämpligt i särskilt trängande fall. Och Kungl. Maj:t lär väl icke komma att pröva detta lämpligt, om Kungl. Maj:t anser, att anslaget under återstoden av budgetåret behövs för sitt ursprungliga ändamål.

Jag ber, herr talman, att få påpeka, att de ifrågavarande små inköpsföreningar, som äro bildade av fiskarna, ju ha tillkommit för att anskaffa nödig materiel för utrustning och för fiskets bedrivande i allmänhet. Då är det ju fråga om att kunna anskaffa rörelsekapital. Medlemmarna i dessa inköpsföreningar, som bildats för att tillvarataga deras intressen vid utövandets av deras hårda och riskfyllda näring, äro icke i en sådan ekonomisk situation att de själva i någon större utsträckning mäktat bestrida kostnaden för anskaffning av erforderligt rörelsekapital för föreningarnas verksamhet. Medlemmarna få särskilt under nuvarande tider ofta med livet som insats bedriva sin av såväl Kungl. Maj:t och riksdagen som av den stora svenska allmänheten så ofta med tacksamhet erkända värdefulla näring.

Jag vill också, herr talman, påpeka, att ett bifall till reservationen ju icke kommer att medföra ett öres ökade statsutgifter utöver det anslag å 150,000 kronor, som Kungl. Maj:t har föreslagit. Det gäller här endast den principiella frågan, att dessa föreningar jämväl skola hänföras till den kategori av verksamhetsgrenar, som till stor del redan förut befrämjas eller understödjas av statsmedel dels i form av anslag och dels i form av lån.

Jag vågar, herr talman, så mycket mer vädja till herrarna i kammaren här att bifalla reservationen som jag tror, att utskottet icke kommer att taga ett bifall till reservationen i stället för till utskottets hemställan så hårt. Utskottet har nämligen erkänt dessa föreningars stora betydelse för den ifrågavarande näringen, och jag vädjar på grund av vad sålunda anförts till herrarna att biträda min vördsamma hemställan om bifall till den av herr Karlsson i Munkedal till utskottets utlåtande fogade reservationen.

Häri instämde herr *Andersson, Karl.*

Herr von Stockenström: Skillnaden mellan utskottsmajoritetens och reservantens ståndpunkt är ju den att, medan utskottet anser, att denna lånefond liksom hittills skall användas för låneunderstöd till främjande av förvaring, beredning och avsättning av fisk, anser reservanten liksom den siste ärade talaren, att lånefonden även skulle få användas för inköp av förnödenheter för fiskare.

Nu är det så att detta låneanslag icke är större än 150,000 kronor, och varken reservanten eller den siste talaren har heller yrkat på någon höjning av beloppet. Jag kan icke förstå annat än att om man skulle vidga området för lånefondens användning på sätt, som här föreslås, skulle det icke kunna undgås, att detta kommer att leda till ett intrång på främjandet av de ändamål, för vilka fonden egentligen är avsedd.

Nu säger visserligen reservanten, att Kungl. Maj:t borde kunna medgivas rätt att använda fonden även för inköp av sådana förnödenheter, som motionärerna avse, i den mån detta kan ske utan intrång på den hittillsvarande långivningen. Men då det belopp, som står till förfogande för denna långivning,

Anslag till främjande av beredning av fisk m. m. (Forts.)
 icke är större än 150,000 kronor, föreställer jag mig, att det är omöjligt för Kungl. Maj:t, när en sådan ansökan om lån för den inköpsverksamhet, som motionärerna avse, inkommer, att avgöra, om det inte längre fram kommer andra ansökningar, som ligga inom ramen för fondens gamla användningssätt och som äro mera behjärtansvärda än den förstnämnda ansökan. Jag tycker därför, att man har anledning att för närvarande stanna vid det nu gällande användningssättet för fonden. Därtill kommer, att Kungl. Maj:t har utsett en särskild organisationskommitté, som skall syssla med frågorna om åtgärder för fiskets befrämjande i allmänhet, och denna kommitté kommer ju att ta upp även denna sida av saken. När det därför icke nu föreslås någon höjning av lånebeloppet, tycker jag att alla skäl tala för att man låter lånefonden liksom hittills användas för de ändamål, för vilka den från början varit avsedd. Detta innebär visst icke ett underkännande av det ändamål, som den siste ärade talaren påpekat. Jag tror att även dessa lånebehov framdeles kunna komma att behöva tillgodoses. Men det bör i så fall ske i annan ordning, efter särskild utredning och kanske med särskilt belopp.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Inom avdelningen rådde ju enighet om att det var tillräckligt att föreslå ett anslag av 150,000 kronor till denna lånefond. Det ifrågasattes till och med, om det icke vore skäl att minska beloppet något. I utskottet gingo vi emellertid med på det föreslagna beloppet för långivningen, om utlåningen skedde efter hittillsvarande grunder, men icke med den utvidgning av långivningen, som det här har talats om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Theodor, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15 punkten 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 21—24.

Lades till handlingarna.

Punkten 25.

Utskottets hemställan bifölles.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 16, i anledning av väckt motion om anslag för driftbidrag åt Norrvi-
kens trädgårdar;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av
avkastningen av statens hästavelssfond m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt regle-
ring av tillverkningen och avsättningen av potatismjöl;

nr 19, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande den under
punkt 123 i utskottets utlåtande nr 1 gjorda hemställan om bidrag till ladu-
gårdsförbättringar; samt

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av
stadsägorna nr 887, 888 och 891 i Västerås stad.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölles.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts
utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om åtgärder till förbättrande av
bostäderna ombord å svenska fartyg, bifölles vad utskottet i detta utlåtande
hemställt.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser
till Konungen:

nr 3, i anledning av de i statsverkspropositionen gjorda framställningarna
rörande utgifterna för budgetåret 1940/41 under riksstatens tredje huvudtitel,
innefattande anslagen till utrikesdepartementet; och

nr 10, i anledning av de i statsverkspropositionen gjorda framställningarna
rörande utgifterna för budgetåret 1940/41 under riksstatens tionde huvudtitel,
innefattande anslagen till handelsdepartementet.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 85, till
Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om
ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr
370), m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan
i betänkande nr 5 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 93,
till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med
förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935
(nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan
i utlåtande nr 7 bifölles även av andra kammaren.

Anmäldes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen: nr 98, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.; samt

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 98, att utskottets hemställan i utlåtande nr 8, vidkommande förslaget nr 99, att utskottets hemställan i utlåtande nr 9 samt, i fråga om förslaget nr 100, att utskottets hemställan i utlåtande nr 10 bifölles även av andra kammaren.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 147, av herr *Andersson, Albert*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordning) m. m.;

nr 148, av herr *Nilsson, Johan*, i Malmö, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning);

nr 149, av herr *Nilsson, Johan*, i Malmö, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordning) m. m.;

nr 150, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning);

nr 151, av herr *Herlitz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordning) m. m.;

nr 152, av herr *Andersson, Elof*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning);

nr 153, av herr *Persson*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning);

nr 154, av herr *Carlström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän; samt

nr 155, av herr *Heüman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting, m. m.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *Georg Branting* på grund av Bronchopneumonia ac. är förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet från den $\frac{6}{3}$ till och med den $\frac{20}{3}$ 1940, intygas.

Stockholm den 11 mars 1940.

Ruby Lind,
leg. läk.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckt motion angående upphävande av de vid 1936 års riksdag beslutade skärpningarna av valbarhets- och behörighetsreglerna i avseende å kommunala förtroendebefattningar;

statsutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare förstärkning av anslaget till frivilliga skytteväsendets befrämjande;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss omläggning av systemet för de värnpliktigas rullföring och redovisning m. m.;

nr 64, i anledning av väckt motion om ökat utrymme åt undervisningen i de nordiska grannländernas språk inom det svenska skolväsendet;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för stenarbetaren Karl Edvin Karlsson från skyldighet att till kronan utgiva viss ersättning; och

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående civiltekniska luftskyddsåtgärder vid statens kraftverksanläggningar;

bevillningsutskottets betänkande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tullfrihet för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 14, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 15, angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beräkning i vissa fall av anställningstid för pension enligt kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst; och

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för föreståndaren för Weibullsholms växtförädlingsanstalt H. A. K. Lamprecht och lärarinnan i kvinnlig slöjd i Sundbybergs skoldistrikt Augusta Pauline Walkendorff till viss tjänstårsberäkning för pension; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av maximiprislagen den 22 juni 1939 (nr 349);

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 oktober 1939 (nr 734) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagningslagen m. fl. lagar; och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde.

Herr talmannen yttrade, att ehuru alla på föredragningslistan upptagna ärenden redan blivit behandlade, sammanträdet likväl komme att, på sätt i utfärdade anslag angivits, fortsättas kl. 7.30 e. m., då kammaren komme att få emottaga ett meddelande av hans excellens herr ministern för utrikes ärendena.

Kammaren åtskildes kl. 5.03 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 13 mars e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 e. m.

Ang. fredeslutet mellan Finland och Ryssland.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Günther** erhöll ordet och anförde: Herr talman! Den för hela Norden så ytterst betydelsefulla nyheten om fred mellan Finland och Ryssland har nått oss i dag. Vi Nordens folk, som hata och avsky kriget, känna i dag som aldrig förr fredens djupa, heliga innebörd. Budskapet om fred kommer visserligen denna gång även som ett sorgbud, därför att freden kostat så mycket blod och framför allt därför att den måst köpas med så tunga offer av vårt broderfolk. Men om någonsin ett folk kämpat sig fram till fred genom ett påtvinget krig med bibehållen ära och rent samvete, så är det Finlands folk i detta krig.

Fredsförhandlingarnas resultat äro ännu inte fullt kända. Därför måste man vänta med att uttala sig om mycket, som är av betydelse här. Men en del kan sägas nu, och till det, som både kan och bör sägas, höra några förklarande ord om svenska regeringens verksamhet vid förberedelserna till den fred, som nu slutits. Det är så mycket större skäl härtill, som det på vissa håll i utlandet har givits en vanställande och ofta alldeles oriktig framställning av vår insats häri.

Redan från början av kriget förklarade finska regeringen, att den var beredd att återupptaga de avbrutna förhandlingarna om en fredlig uppgörelse. Det är självklart, att vi för vår del sökt understödja den i dess önskningsar att finna en förhandlingsbas. Detta såg till en början hopplöst ut, men mot slutet av januari visades också från rysk sida villighet att komma till en uppgörelse. Därefter kunde en viss kontakt åvägabringas, och slutligen kom man så långt, att en finsk delegation avreste till Moskva — med det resultat, som nu föreligger.

Det borde egentligen inte behöva sägas, att svenska regeringen under sin verksamhet som förmedlare noga avhållit sig från allt, som kunnat vara till skada för Finland, men däremot sökt utnyttja alla möjligheter att främja Finlands intressen. Från något håll har det framställts som en ovänlig handling mot Finland redan att till finska regeringen vidarebefordra sådana ryska förslag, som icke gärna kunde accepteras å finsk sida. Det är svårt att förstå ett sådant betraktelsesätt. För finska regeringen måste det väl under alla förhållanden ha varit värdefullt att få veta, vilka mål dess fiender uppställt för sig. Att lämna upplysning härom har naturligtvis ingenting

Ang. fredsslutet mellan Finland och Ryssland. (Forts.)

att göra med påtryckningar, och så har finska regeringen icke heller fattat saken. Överhuvud kan det bestämt förklaras, att inga som helst påtryckningar förekommit från vår sida. Det har varit nödvändigt att hålla finnarna underrättade om de gränser för svenskt bistånd, som olyckliga storpolitiska konstellationer dragit. Denna begränsning må hava varit en besvikelse för finska folket och påverkat dess regerings politik. Men den har icke utnyttjats som påtryckningsmedel för att få till stånd en för Finland ogynnsam fred, och inte heller på annat sätt har det gjorts något försök att inverka på Finlands beslut om krig eller fred. Den hjälp, materiell och annan, som genom svenska regeringens försorg lämnats Finland, har givits i så stor utsträckning, som omständigheterna medgivit. Och aldrig ha härvid uppställts några villkor eller framställts några krav att få påverka Finlands beslut att fortsätta kriget eller att antaga de ena eller andra fredsvillkoren.

Från den tidpunkt, då båda parterna möttes vid förhandlingsbordet, har Sveriges roll som mellanhand givetvis upphört. Det kan konstateras, att de fredsvillkor, som genom vår försorg överbringats från Moskva till Helsingfors, icke voro desamma som innefattas i fredstraktaten. Sålunda har bl. a. som något alldeles nytt tillkommit avträddandet av ett område vid Salla och Kuusamo samt överenskommelsen att bygga en järnväg från Kandalaks till Kemijärvi. Dessa bestämmelser ha sitt givna intresse för oss.

Det bör också framhållas, att den svenska förmedlingen av fredstrevare och förslag ägt rum utan minsta samverkan med någon utomstående makt. Det har insinuerats, att Tyskland skulle utövat ett visst tryck på svenska regeringen i detta sammanhang. Sanningen är, att icke ett ord växlats i saken mellan svenska och tyska regeringarna och att icke heller någon annan regering ens försökt att öva minsta inflytande på den svenska förmedlingen.

Vad som från svensk sida gjorts för att på detta sätt främja en fredlig uppgörelse är emellertid av underordnad betydelse. Sveriges främsta insats ligger, som vi veta, på andra områden. Det svenska folket kan i dag säga sig självt, utan skryt och självförhävelse, att det gjort en verklig kraftanstängning för att bringa Finland så mycket hjälp som det stått i dess förmåga. Finansiellt betyder det, att man ställt till förfogande omkring 400,000,000 kronor i form av lån och gåvor. Sällsynt ogynnsamma världspolitiska förhållanden gjorde det omöjligt att utsträcka denna hjälp till att innefatta direkt militär intervention vare sig för vår egen del eller genom vår medverkan från västmakternas sida. Med sorg i hjärtat, sade vår Konung i sitt budskap för kort tid sedan, måste vi göra klart för oss, att vi icke kunde militärt intervensera. Med sorg i hjärtat ha vi måst inse, att en interventionspolitik med vår medverkan skulle ha kastat oss och troligen hela Norden ut i storkriget, där vi endast hade fått spela rollen av brickor i stormakternas spel, gjorda att offras upp för större och mäktigare intressen än våra egna livsfrågor. Man kan icke av en svensk regering begära, att den med öppna ögon skulle medverka till att flytta kriget mellan Europas stormakter och kanske dess tyngdpunkt till våra landamären. Vad hade Sveriges och Finlands öden då blivit?

På denna punkt torde det råda nära nog enighet i vårt land. Däremot har man i Finland haft svårt att se detta ödesdigra sammanhang mellan de båda krigen. Sveriges och Norges vägran att utsätta Norden för katastrofala risker har missförstått, som om det endast vore fråga om ett fasthållande till varje pris vid en en gång beslutad neutralitetspolitik. Man har inte velat förstå, att neutraliteten i detta fall varit betingad av övermäktiga omständigheter. Trots att dessa förhållanden vid flera tillfällen klarlades för finska regeringen, blev det till slut tydligt, att endast ett offentligt uttalande i ämnet

Ang. fredsslutet mellan Finland och Ryssland. (Forts.)

kunde skingra det farliga missförståndet hos finska folket, att hjälp nog skulle komma från de nordiska länderna eller från västmakterna, så snart man i Sverige och Norge insåg, hur hotande läget var för hela Norden. Sådana uttalanden gjordes därför. Att de framkallade besvikelse hos finska folket är förklarligt, men i verkligheten hade det säkert medfört mycket farligare konsekvenser, om man i Finland fortsatt att föra kriget under falska förutsättningar och i förhoppning om en snar undsättning, som i själva verket icke låg inom möjlighetens gränser.

I fråga om frivillighjälpen ha meningarna tydligen varit delade även i vårt land. Möjligheterna och den reella betydelsen av svensk medverkan på frivillighetens väg bedömas olika. Alla hysa vi den mest uppriktiga förståelse för de unga män, som känt sig manade att sätta in sitt eget liv i Finlands frihetskamp — ja, vi inte bara förstå dem, utan vi skänka dem vår djupa respekt och vår varmaste sympati. De ha förvisso inte gjort sin gärning förgäves. De ha också gjort en insats av stor betydelse för sitt eget land. Ty genom att bevisa, att även Sveriges ungdom är mäktig av hänförelse, mod och offervilja, ha de utfört en handling av bestående värde för framtiden.

Å andra sidan bör man också kunna förstå dem, som icke kunnat blunda för den fruktansvärda möjligheten, att de frivilliga, hur många som än anmälde sig, till sist endast skulle bli ett blodsoffer av de bästa inom vår nations ungdom utan att därigenom kunna åstadkomma något avgörande inflytande på krigets gång. Även denna samvetsbetonade mening i en så allvarlig fråga bör tillerkännas aktning. Ingen har väl för övrigt kunnat tro, att en frivilligkår skulle kunnat genom något trolleri förvandlas till en armé av stormaktsmått med allt vad därtill hör av utrustning och fortlöpande underhåll.

Men det är inte längre tid att tvista om vare sig frivilligfrågan eller annat, som sammanhänger med vår hjälp till Finland. Nu är tiden inne för ny beslutsamhet och nya krafttag på detta område. Finlands återuppbyggande efter förlusterna under kriget och genom freden förestår nu, och det är självklart, att även där måste vi vara med. På denna uppgift måste vi nu inrikta alla de krafter, som hittills varit inställda på att bistå vårt broderfolk under kriget. Det kommer att krävas stora uppoffringar av oss även i fortsättningen, men jag tvivlar inte på att svenska folket är villigt att underkasta sig dem. Vi ha lärt oss på ett sätt, som vi icke glömma, hur fast de nordiska folkens öden äro sammanbundna med varandra. Och härav följer också, att dessa folk böra vara redo att mer målmedvetet än tidigare inrikta sin politik på gemensamma livsintressen och att på grundval av de nya erfarenheter, som vunnits, till fördomsfri prövning upptaga frågorna om det nordiska samarbetets stärkande.

Finland sluter nu en fred, som kostar det tunga offer. Men det utgår ur kriget med fullt bevarad självständighet och efter att ha visat sig äga en styrka och motståndskraft, som är en stor politisk tillgång för framtiden. I historien kommer Finlands kamp för sin frihet att lysa klart. Intet folk är i närvarande stund så hedrat och beundrat som det finska. Årat flyger dess namn över jorden. Vi, dess närmaste grannar, äro de första att deltaga i denna hyllning och de, som göra det uppriktigast.

För vår egen del betyder denna fred en lättnad i en ytterst hotfull situation. Men den betyder på intet sätt, att faran är över. Till följd av Finlands ändrade gränser har vårt läge blivit sämre, allmänt sett, än det var före den rysk-finska konflikten. Det fortsatta stormaktskriget innebär för oss stora risker, som ingalunda försvunnit. Det är en bjudande nödvändighet, att vi göra

Ang. fredsslutet mellan Finland och Ryssland. (Forts.)

vårt yttersta för att stärka vår förmåga att möta vad som kan komma att ske. Finland står därvid för oss som ett föredöme. Kunna vi samla oss till samma enighet och okuvliga motstånd mot alla angripare som det finska folket, och det kunna vi om vi vilja, så kunna vi också gå framtiden till mötes med tillförsikt.

Ordet lämnades på begäran till herr **Lindhagen**, som yttrade: Herr talman! Jag har i dag på förmiddagen anmält mig för framställande av två utrikespolitiska interpellationer till fullföljande av tidigare av kammaren medgivna interpellationer och med samband till de händelser, som vi nu ha upplevat. Den första hänvändelsen lyder som följer:

I denna ödestimma för Europa och kanske världen har nu uppenbarats, hur klokt och mänskligt det var av Sverige att för sin del åtminstone söka lokalisera det rysk-finska kriget. Eljest hade icke minst efter västmakternas sista tillkännagivande världskrigets, det totala krigets utbrott måhända blivit tänt överallt och lätteligen ryckt med sig även Sverige och Norge i den stora syndafloedens undergång. De menige i landena skulle ohörda ha slaktats och även ekonomiskt mördats av styrelsesätten, utan att de blivit hörda, om de ville hava det på det sättet. Här hade väl en allmän folkomröstning åtminstone först varit på sin plats.

En liten förskrämd fredsduva kretsade emellertid i går över Moskva på dess förslag, och Sveriges utrikesminister hade samtidigt i en intervju klart utan dimbildningar tolkat Sveriges vilja, vår rätt och plikt att vara neutrala såsom en högre tillvarelseform än krigets. Norge har deklarerat anslutning. Ja, det har till och med i Norge yttrats, att upplösningen av den svensk-norska unionen med gemensam utrikespolitik var ett misstag, vilket det dock icke alls var vid det tillfället.

I går längtade skandinaverna, att fredsduvan över Moskva med sitt fredsblad i munnen måtte snart komma tillbaka med ett budskap, att hennes mission icke varit förgäves. Skedde så, hade gosselynnat åter en gång i historien triumferat över grånad statskonsts villovägar.

Nu i dag har budskapet kommit, men icke med ett återfall till det av Sovjet erbjudna bytesavtalet med Finland, som föll på förkastandet att ej medgiva den från Sovjet fordrade utarrenderingen även av området på Hangö såsom ett uppgivet förökat värn mot äventyret av andra stormakters anfall över de fyra av Sovjet efter förra världskriget avstådda randstaterna mot Sovjets östra gränser nära baltiska havet.

Nu föreligger inget byte mot socknar i det finsktalande ryska Karelen. Vi stå inför en segerfred i förskott över de tillämnat besegrade finnarna. En segerfred, som innebär kanske en eventuell hotelse även mot skandinaverna, om det totala världskriget nu eller längre fram får bryta ut. Det mörknar således över horisonterna. Må vi då falla tillbaka på redaktör Torgny Segerstedts kloka formulering en gång i Göteborgs Handelstidning: »Allting reder sig till sist och reder det sig icke, så reder det sig i alla fall.» Det gäller för skandinaverna att nu *tappert och klokt* lotsa sig fram genom den nya situationen.

Med den har väl även västfronten i Europa fått ett bakslag, något att tänka på i det även där organiserade världskrigets tröskel till det avgudatempel, där stormakters styrelsesätt falla ned inför dödsrikets skugga i tillbedjan av folkens segerfreder i krig med deras eviga »ve de besegrade».

Även här bör väl världen nu få vänta åtminstone till en början en liten ak-

Interpellation ang. uppbyggande av en mellanfolklig rättsordning m. m.

Interpellation ang. uppbyggande av en mellanfolklig rättsordning m. m.
(Forts.)

tuell fredsduva med ett olivblad i munnen. Men västfronten kan dock ej avskrivans annat än genom självövertagelse på båda sidorna.

England och Frankrike ha ju förklarat, att de måste gripa till krig på grund av sina utfästelser till *Tjeckien och Polen*. Det har därvid beträffande sättet för dessa staters återuppställelse knappast förnummits annat än självklara meningar, att dessa länder borde helst återställas i sin gestalt enligt Versaillesfreden med olyckliga tilldelningar av främmande folk, som talade ett annat språk. Det borde dock vara tillfredsställelse nog för västmakterna, att Tjeckien och Polen återställas efter folkomröstning såsom i Sönderjylland och Saar till de områden, där det talas tjeckiska respektive polska helt eller till övervägande del med en utväg för Polen även till sitt gamla hav.

Tyskland å sin sida har av Frankrike och England krävt att *återfå sina kolonier i Afrika* för att tillgodose sin råvarutillförsel. Det hålles nu före allmänt i Norden, att England och Frankrike med bibehållande av sina ofantliga kolonial- och intressesfärer i Asien och Afrika kunde bestå sig i världsfredens intresse att medgiva de nämnda koloniernas återbördande till Tyskland för åsyftat ändamål.

Ett till idéer och organisation nytt folkförbund, som en gång måste komma och därför också kommer, bör dock tillse, att detta, liksom andra europeiska makters, mandat i nämnda världsdelar av det nya folkförbundet övervakas till skydd för invånarnas människovärde samt deras rätt att efter en mandatuppfostran i den vita rasens skolbildning och maskinella kultur till sist av det nya folkförbundet eller mandatären tillförsäkras självbestämningsrätt.

Sveriges utrikesminister har förklarat sig ämna besvara mina tre av kammaren beviljade interpellationer å det svenska fredsfolkets vägnar om de tre sammanhängande krigsfronternas i Europa och Asien pacifiering och således väl även min beviljade tilläggsinterpellation om erinran till stormakterna att respektera de två Haag-konferensernas och Kellogg-Paris-paktens ännu gällande humanitära fredsklausuler.

Nu dyker åter upp den gamla frågan om *ett permanent skandinaviskt försvarsförbund*. Väl ett av en krigshetsad tid i vankelmod tillgripet nytt palliativ att vinna fred genom bara rustningar. Vad som nu vill till är väl rustningarnas komplettering med ett *det neutrala Skandinaviens framträdande i gestalt av ett skandinaviskt fredsförbund* för propaganda i världen för en mellanfolklig rättsordning med varaktig fred i sikte.

Det är sagt om svenskarna, att de äro ett trögt folk fullt av hetsigheter, och en annan gång, att de äro ett folk med lysande ansatser och försummade tillfällen.

Det hemställes efter denna utblick om kammarens tillstånd att få i afton till utrikesministern framställa ytterligare följande tilläggsfrågor till dem, som av kammaren redan beviljats:

1) Anser ej regeringen Sverige såsom neutral makt med den äran uppfordrat och förpliktat just nu att i samförstånd med övriga beträngda skandinaviska länder uppfordra mänskligheten till ett samråd omsider för uppbyggande av en mellanfolklig rättsordning, upptornad på sanning, kärlek, rättvisa och humanitet?

2) Kan det förväntas, att en sådan lysande ansats från Sverige ej, såvitt på regeringen ankommer, förspilles genom svenskarnas försummande av det nu manande tillfället därtill?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Herr **Lindhagen** erhöll ånyo ordet och anförde: Såsom i föregående interpellation erinrats har Sveriges utrikesminister i en intervju av Reuters givit befriande svar på en del frågor om det utrikespolitiska läget. Detta dock med ett visst undantag. Reuters ställföreträdare frågade: »Vilken är Sveriges inställning till ett eventuellt bestående av Ålandsöarna?» Därpå svarade ministern: »Densamma som förut. Den är beroende på de geografiska förhållandena.» Båda punkterna i detta svar äro dunkla, så vitt jag förstår. Jag nödgas därför icke minst såsom en av talesmännen i svenska riksdagen för ålänningarnas minoritetsfolk både i gångna tider och sistlidna år (se bland annat motionen I: 48 för 1939) anhålla om kammarens tillstånd att få till utrikesministern framställa följande spörsmål:

*Interpellation
ang. Ålands-
frågans läge.*

1) Menar utrikesministern — såsom synes sannolikast — med svaret »densamma som förut» svenska riksdagens och regeringens ställning till Ålandsfrågan 1908, 1918 och 1921 samt svenska regeringens kamp 1921 i det nya folkförbundet för Ålands självbestänningsrätt?

2) Eller avsåg svaret i strid mot Sveriges förenämnda ståndpunkter det senaste av finska och svenska utrikesministrarna initierade förslaget till upphävande av ålänningarnas självbestänningsrätt och av den internationella konventionen om Ålands avmilitarisering, i vilka ärenden svenska riksdagen som bekant ännu icke blivit hörd?

3) Om senare tolkningen mot förmodan är riktig, när kan i sådant fall riksdagen erhålla besked om Ålandsfrågans läge nu och eventuellt en ny regeringsproposition i Ålandsfrågan?

Även denna anhållan bifölls.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 7.57 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 15 mars.

Kammaren sammantråde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 151, med förslag till lag om anstånd för vissa värnpliktiga med betalning av hyra m. m.

Justerades protokollet för den 11 innevarande månad.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Sveriges deltagande i internationella skogsvårdscentralen i Berlin;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande jordbruksdepartementet gjorda framställningar om anslag till kapitalinvesteringar;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond m. m.;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt reglering av tillverkningen och avsättningen av potatismjöl;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställning om bidrag till ladugårdsförbättringar; samt nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av stadsägorna nr 887, 888 och 891 i Västerås stad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till brandalarmanläggning i nationalmuseet;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärv av vattenrätt i Ångermanälven m. m.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronans fallandelar i Kasselälven m. m.;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kapitalinvestering för vattenledning vid tekniska högskolan och statens väginstitut m. m.;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kapitalinvestering för anskaffning av vägmaskiner m. m.;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av fjärde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa haverikostnader m. m.;

- nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för vicekorpralen S. H. Hansson m. fl. från ersättningskyldighet;
- nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till om- och tillbyggnad av marinens köttcentral i Karlskrona;
- nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens skeppsprovvningsanstalt;
- nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillkommande rätt till inmutat område;
- nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av skyddsrum för vissa museisamlingar; samt
- nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av sjukhusvård i Sverige åt krigsinvalider från Finland m. m.
-

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 26 och 30 §§ lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering, m. m.;
- nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 12 juni 1931 (nr 233) om behandling av alkoholister (alkoholistlag);
- nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av fjärde stycket i övergångsbestämmelserna till lagen den 18 april 1935 (nr 113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling, m. m.; samt
- nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 2 juni 1916 (nr 180) om skyddskoppypning.
-

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

- nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1940/41 för biträde vid handläggning av boställsären den och vad därmed äger samband;
- nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; samt
- nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § och 14 § 2 mom. lagen den 9 december 1910 (nr 141, sid. 27) om reglering av prästerskapets avlöning.
-

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Andersson, Albert*, m. fl. väckta motionen, nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordning) m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Nilsson, Johan*, i Malmö väckta motionen, nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Nilsson, Johan*, i Malmö väckta motionen, nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordning) m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Herlitz* motion, nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Herlitz* motion, nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under tjänstgöring i fredstid (fredsfamiljebidragsförordning) m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedan nämnda motioner:

nr 152, av herr *Andersson, Elof*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning);

nr 153, av herr *Persson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om familjebidrag åt värnpliktiga under krigstjänstgöring m. m. (krigsfamiljebidragsförordning);

nr 154, av herr *Carlström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän; samt

nr 155, av herr *Heiman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting, m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, statsutskottets utlåtanden nr 62—66, bevillningsutskottets betänkande nr 6, bankoutskottets utlåtanden nr 13—17 och första lagutskottets utlåtanden nr 13—15.

På framställning av herr talmannen beslöts att första lagutskottets utlåtanden nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av maximiprislagen den 22 juni 1939 (nr 349), nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 oktober 1939 (nr 734) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagningslagen m. fl. lagar, och nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293), skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för nästa sammanträde.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 151 hänvisades densamma till behandling av lagutskott.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatens sjätte huvutitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet; och

första lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om ändring av 3 kap. 6 § giftermålsbalken.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

*Protokoll, hållet vid sammanträde med herr tal-
mannen i riksdagens första kammare och de kamma-
rens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr tal-
mannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vakt-
betjäning, den 13 mars 1940.*

På därom av stenografen hos kammaren T. Carlson gjord ansökning beviljade herrar deputerade honom för tjänstgöring hos riksbankens valutakontor tjänstledighet vid stenografbefattningen tills vidare under den tid, hans tjänstgöring hos valutakontoret varade.

Sedan anmält blivit, att förste vaktmästaren hos kammaren C. Jensen, som den 12 januari 1940 erhållit tjänstledighet tills vidare från förste vaktmästarbefattningen för fullgörande av militär tjänstgöring, denna dag förklarar sig vara oförhindrad att återinträda i tjänstgöring hos kammaren, beslöto herrar deputerade, att Jensens tjänstledighet skulle upphöra med denna dag samt att till följd därav jämväl de den 12 januari 1940 meddelade vikariatsförordnandena för G. Tillman och J. Söderlund skulle upphöra att gälla.

Är och dag som ovan.

In fidem
G. H. Berggren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.10 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
